YÖN

HAFTALIK GAZETE

MOSKOVA seyahatinden BEKLEDİKLERİMİZ

Yıl: 3 - Sayı: 84 6 Kasım 1964 125 Kuruş

OKUYUCU'DAN YÖN'E

Kemalizm

Trajedide kahraman: «Olaylarla pençeleşen adam» diye tanımlanır.

Tarih, olaylarla pençeleşen kahramanlarla doludur. Ülkeler fetheden, sonrada kendisini Tanrı'nın oğlu ilân eden Büyük İskender, ihtiraslı Napolyon, dünyaya hükmetme ihtirasına mağlûp olan Hitler gibi. Tarih kahramanlarla doludur. Şirazlı Hafız'ın diliyle: «Adam oğluna gözünü çevirmiş» gönlünü insan sevgisiyle dolu «Yurtta sulh Cihanda sulh» diyecek kadar saygılı, gereğinde yoktan bir «bağımsızlık destanı» yaratacak kadar da ülkücü, Türkçü Atatürk gibi.

Bu kahramanı, ülkücü Türkü, Türkün kendisi olan Atatürkü anlamak demek, O'nu, ulusunu tarihi oluşumu içinde incelemek demektir

Yüzyıllar önce bir boydan Osman Gazinin rüyası üzerine kurulan Osmanlı devleti, Avrupa'nın mistik uykusuna daldığı sırada en şaşaalı günlerini yaşıyordu. Avrupa, Endüljans dediğimiz af kâğıtlarını satarken, otuz sene, yüz sene savaşları ile birbirini boğazlarken Osmanlılar ilimde, sanatta ilerliyor, acunun haritasını yapacak kadar ileri görüşe sahip bulunuyorlardı. Bu çoğunluk devlet idaresini elinde tutan Fatih, Yavuz, Kanuni gibi yöneticilerin ileri görüşlü olmalarından ileri geliyordu

Onaltıncı yüzyıl gerek Osmanlılar, gerek Avrupalılar için bir dönüm noktası oldu. Avrupa, Rönesans ve Reform ile bilim, teknik, metot gibi üç büyük kuvvetle doğayı işleyip insana dönerken, bizler daha ilerleyeceğimiz yerde gerilemeye yüz tuttuk. Çünkü: Avrupada ilerleme bilime, bizde devlet başındakilerin niyetine bağlı idi. Bu hal o kadar ileri gitti ki; Kızıl Sultan devrinde, Harbiye'de Hoca Sait efendi gibi aydın kişilere «Gâvur icadıdır» diyerek haritaları yüz numaranın kuburuna attıracak kadar cehaletin çukuruna daldık. Sonuç: Hükmettiğimiz Avrupa'nın hasta adamı olduk.

Hasta adam, gerçekten hasta idi. Bir yanda toprağından olan vatandaş, öbür yanda ilkel koşullar içinde yüzen köylü yurttaş. Ağa, mültezim, hocalardan ortaya gelen ulema tiryolesi elinde inim inim inleyen, bilimden, sanattan yoksun bir ulus ve teokratik devlet düzeni içinde yok olan bir imparatorluk.. Ulema sınıfının kurduğu aristokrasi düzeninin yarattığı skolastik zihniyet. Kapitilasyonların ortaya çıkardığı korkunç ekonomik uçurum. Buna bir ad vermek gerekirse: «Osmanlıların Orta Çağı» diyebiliriz.

Atatürk, bu koşullar içinde ortaya çıktı. Çabasını: Osmanlıların orta çağı diyebileceğimiz bu devre son verme, «Usu yaşam'a egemen kılma», «İrrasyonalizm» den kesin olarak kurtulma savaşı diye tanımlıyabiliriz. Yaptıklarına da «Devrim» adını veriyoruz. Devrimi O'nun diliyle: «Uçurumun kenarında yıkık bir ülke... Türlü düşmanlarla kanlı boğuşmalar... Yıllarca süren savaş... Ondan sonra içeride ve dışarıda saygı ile tanınan yeni vatan, yeni sosyete, yeni devlet... ve bunları başarmak için arasız devrimler. İşte Türk genel devriminin bir kısa ifadesi» diye tanımlıyabiliriz.

Yeni devleti yaratan devrimler, batı uygarlığına dayanıyordu. Batı uygarlığında usun egemenliği, kişinin kendisinin ve insanı düşünmesi ile bilgi özgürlüğü vardı. Eleştirici (Espriteritigue), yapıcı, yaratıcı us; eski Yunandan beri bilimin kendisi olmuş, yargılamalar ile sonuç çıkarmalara da bilimin tır. Ancak Rönesans ile başlayışığında us açısından varılmış yan batı uygarlığı önce güzel sanatlarda başlamış, uygulamalı bilimler, felsefe ve insanı işleme ile gelişmesine devam etişti. Buna rağmen kilise-Amerika gibi bir çok batı ülkelerinde devlet adamlarının kiliselerde yemin ederek göreve başlamaları, evlenmelere olan etkileri gibi bir çok konularda söz hakkını korumuştu. Bizim devrimimizde ise bu gelişme bir sıra yerine «toptan doğuş» görüntüsünde ortaya çıktı: «Laisizmin disiplini» devrimlerin temeli oldu. Bence Atatürk'ü Atatürk yapan, tarihte tek kılan bu başarısıdır. Bundan dolayıdır ki, devrimin özünü eğitime dayanan özgürlük ile endüstriyel devrim teşkil etti Eğitime dayanan özgürlükte vatandaşları «Muasır medeniyet» düzeyindeki vatandaşların kültürüne eriştirmek, endüstriyel devrimde de maddi yönden mutluluklarını sağlamak şarttı. «İktisadiyat demek her şey demektir» derken bile bu görüşü savunmuş oluyordu. Bursa'da bir gezisi sırasında «...minareler kadar fabrika bacaları görmek isterim» deyişi de endüstriyel devrimden ne anladığını ortaya koyuyordu.

Bu analyışta insan ile teknik yanyanadır. Bu, «machinisme» dir. Kişi, düşüncesinde Tanrı olmuştur artık. Varlığını üstün de «transcendantal» bir varlık düşünsede onun sınırlarını aşmasını, öteye geçmesini ister «Tanrı öldü» diyerek kendisine istemez Nietzsche'nin diliyle olan güvenini bir tanrı gibi sembolleştirmesini, bugünün tekniğinin güç kaynağı ortaya koymasını bilmiştir. Atatürk'te devrimleriyle bize bu güveni vermek, bu gerçeği öğretmek istemiştir.

Bu gerçekte mutlu olmak sanatı da vardır. İnsanlar gelecek kuşaklara ve insanlığa yararlı olabilecekleri kertede mutlu olurlar. Mutlu kişilerin en mutlusu Atatürk'tür bence. Çünkü O, «ya istiklâl ya ölüm» parolasıyle açtığı bağımsızlık savaşının ardından «Yurtta sulh, cihanda sulh» derken us'un emrettiği; Mevlâna'da dile gelen Washington gibi tarihi değerlerde bölgesel de olsa mânalaşan insanlık anlayışı Atatürk'te abideleşiyor, ulusların kurtuluş bayrağı oluyordu.

Bunlarla karanlık yüzleri aydınlığa çevirmek, dinamik bir ekonomi ile ulusun mutluluğunu sağlamak amaçtı. O, sert koşullar içinde eskimiş, çürümüş, devrini tamamlamış imparatorlukla birlikte içinde yüzdüğü skolastik zihniyeti yıkmak istemişti. Yeni Türkiyeyi bütün sosyal kurumlarıyle ilmin ışığında batı uygarlığının dayandığı us'un egemenliği, kişinin kendisini anlaması ile bilgi özgürlüğü üzerine oturtmayı amaç edinmişti. Yaptıkları, yapmak istedikleri bunlardı.

Atatürk'ü bu açıda hümanist bir görüşle ele alırsak diyebiliriz ki; Atatürkçülük, yani KAMALIZ: Ulusun mutluluğunu ekonomik temeller üzerine kuran bir yoldur. «Kurtuluş, yükseliş» O'nun düşünüşünün çekirdeği, batının ilim, teknik, metot gibi üç büyük kuvveti dayanağı, «usu yaşama egemen kılma» da Atatürkçülüğün kendisidir.

Numan KARTAL

BASINDAN

TAHKİKAT DEDİGİN...

Türkiye'de Milli Emniyetin bazı yetkilileri nasıl çalışır, neler yapar konusunda YÖN okuyucuları hayli bilgi sahibi oldular. Ama Türkiye'de devletin güvenliğini sağlamakla görevli olması gereken Milli Emniyetin bu görevini ne ölçüde yaptığını anlamak için şimdiye kadar tefrika edilenler yetmez. Bizim Milli Emniyetin üstünde bir de Amerikan İstihbarat Teşkilâtı vardır ki, zaman zaman bizim Milli Emniyetin bütün kilit kademelerinde de «müşavir» adı altında birer mutemet ve kabiliyetli eleman bulundurur. İşte bu içiçe iki teşkilâtın marifetleri ile ilgili olarak YENİ TANIN'de bilmeceye benzeyen —ama çözülmesi erbabınca kolay bir bilmeceye— şu haber çıktı:

SAFİYE SULTAN

Eski D.P. milletvekillerinden Ömer Lûtfi Erzurumluoğlu, bir gün Enerji Bakanına ilginç bir dosya verdi.. O sırada, bakanın yanında, Feyzioğlu ile Sırrı Atalay ve bazı partililer bulunmaktaydı.. Dosya, Erzurumluoğlu'nun ayrılmak üzere mahkemeye başvurduğu eşi Safiye Hanıma aitti.

Dosya gerçekten büyücek bir olaya yol açacak bilgiyle dolu idi. Hikâye, daha öncesinden, Safiye Hanımın —halen Petrol Ofis'te çalışmaktadır— NATO'da çalışmak isteği ile ortaya çıkmıştı.. NATO, Erzurumluoğlu'nun eşinin isteğini kısa bir incelemeden sonra reddetmişti.. Reddediş sebebi, son derece güzel olmasına rağmen, Safiye Hanımın yetiştirilme tarzıdır. Belirtildiğine göre, NATO'nun inceleme sonucu adı geçen hanım bir Bulgar casus okulunda öğrencilik yapmıştır!.

Olay buraya kadar olağan seyrini takibetti.. Ancak, Enerji Bakanı Safiye Hanımın durumu hakkında, bilinen merciden bilgi isteyince, karıştı.. Bilinen merci, sarışın hanım hakkında, bir bilgiye sahip değildi. Erzurumluoğlu'nun belirttiğine göre ise, NATO Teşkilâtı, bu bilgiyi bilinen teşkilâta çoktan iletmişti..

Şimdi bilinen teşkilât için, bilinen teşkilât tahkikat yapıyor..

(YENİ TANIN, 23.10.1964)

YÖN

HAFTALIK FIKIR VE SAN'AT GAZETESİ

Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu — Mümtaz Soysal — Doğan Avcıoğlu İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Doğan Avcıoğlu Basıldığı yer: Güneş Matbaacılık T.A.Ş.

ADRES: Yazı İşleri: Ziya Gökalp Caddesi No. 28/1 Yenişehir — Ankara Telefon: 17 60 60. — İstanbul Bürosu (Satış - İlân ve Abone İşleri): Mollafenari sok. No. 32 Cağaloğlu — İstanbul. Tel: 22 95 70 — Posta Kutusu 513 İstanbul.

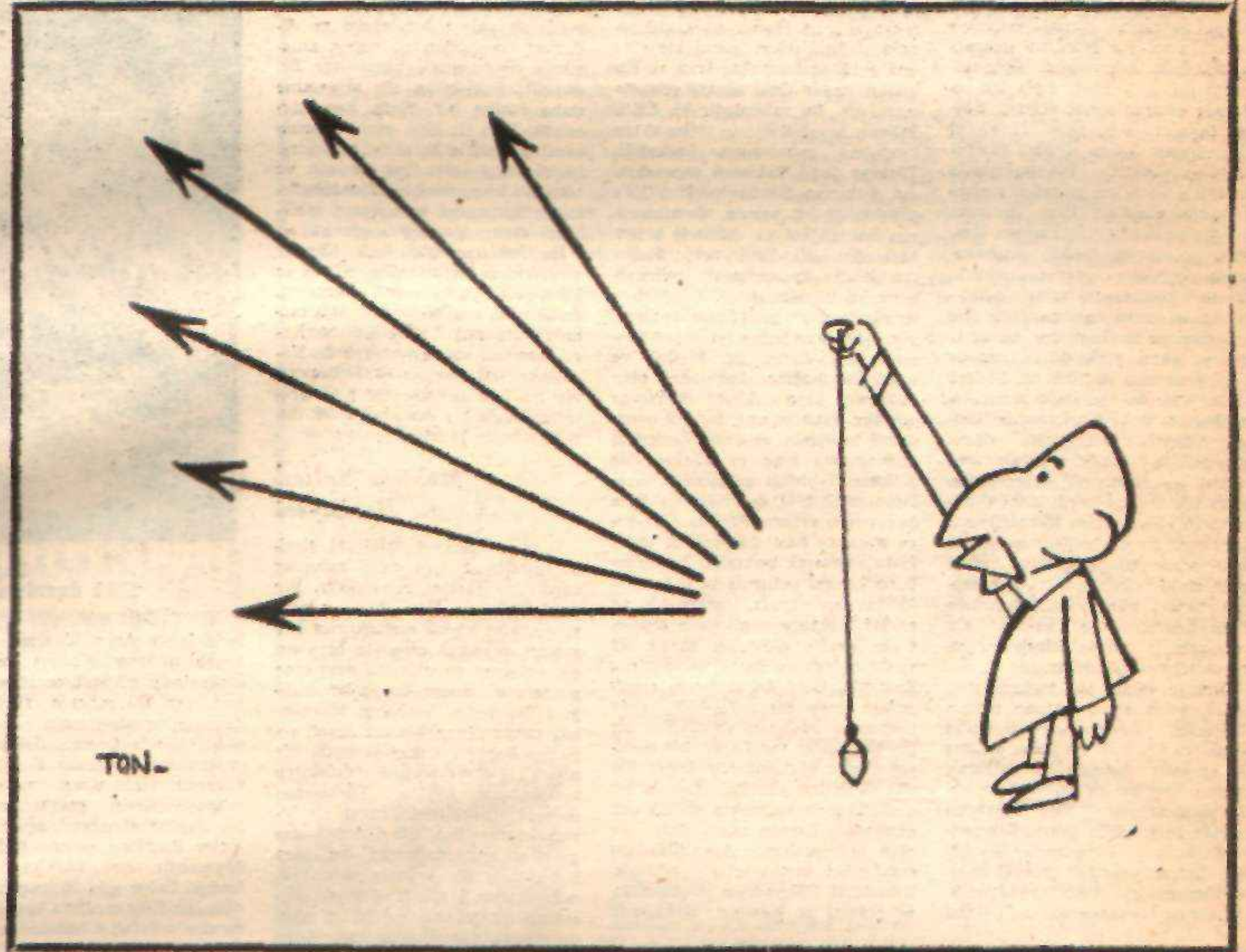
ABONE: Bir yıllık (52 sayı) 60 T.L., Altı aylık (26 sayı) 30.— T.L., Üç aylık (13 sayı) 15.— T.L.'dır. Yurt dışı abonmanlarda bu bedellere ayrıca posta pulu ücreti kadar ilâve yapılır. Geçmiş sayıların fiyatı 1.50 T.L.'dır.

İLAN: Beher sütunda santimi 25.— T.L. dır. Şekil çıkacak ilân ve reklâmlarla kitap ilânları için özel indirimler yapılır. İlân ve reklâmların yayınlanmasından ötürü hiçbir sorumluluk yüklenilmez.

YÖN — HAFTALIK GAZETE

BAKIŞ

Milliyetçiliğin yeniden uyanışı

Yurtta sulh, cihanda sulh!

Sovyetler Birliğine karşı duyulan yaygın güvensizliğe rağmen, Dışişleri Bakanının Moskova yolculuğu, memleketimizde iyi karşılanmıştır.

Bu tasvip havasının nedenleri iyi anlaşılmalıdır. Güvenilmeyen bir komşu ile olan münasebetleri düzeltme çabasının iyi karşılanması, Birleşmiş Milletlerde *destek sağlamak, fındık, tütün satmak gibi* günlük çıkar hesaplarıyla izah edilemez.

Hükümetlerin, günlük hesaplarla basit diplomasi oyunları peşinde koşmaları mümkündür. Fakat böyle bir politikanın, «Moskof düşmanlığı» ile yetiştirilmiş çevrelerde dahi tasvip görmesi, ancak günlük hesapların çok ötesinde köklü nedenlerin varlığı ile izah olunabilir.

Kıbrıs olayları bu gerçeği, sert bir şekilde ortaya koymuştur. Türkiye, ekonomik ve politik bağımsızlığını geniş ölçüde yitirmiş, *bir yarı sömürge ve peyk* haline gelmiştir. Bol edebiyat ve hür fikre baskı ile gizlenmeye çalışılan bu gerçek kendini zorla kabul ettirince, imparatorluklar kurmuş ve esir milletler arasında ilk bağımsızlık savaşını vermiş bir ülkenin çocuklarının, köleliğe boynu bükük rıza göstermesi imkânsızdır. Batı ile münasebetlerin gözden geçirilmesi, tek taraflı bağlantıların kopartılması, *millî menfaatlerimiz* bahis konusu olunca serbestçe hareket edebilme imkânlarının sağlanması gibi fikirler bu ortam içinde fışkırmış ve Atatürk'ün dış politikasına dönüş özlemi kendiliğinden dile gelmiştir. Böylece Kıbrıs meselesinin açığa çıkarttığı haysiyet buhranı, millî bir uyanışın hareket noktasını teşkil etmiştir.

Moskova yolculuğunun temel nedenlerini yüzeydeki ufak hesaplar neler olursa olsun, için için güçlenen bu millî uyanış hareketinde aramalıdır. Artık anlaşılmıştır ki, dünya çapında bir mücadeleye girişmiş iki devden herhangi birinin eteklerine sarılan ufak memleketler devlerin kişilikten yoksun bir oyuncağı haline gelmeye mahkûmdur. Hele işin içine, *kapitalist ve emperyalist çıkarlar* girince, ufak memleket tamamen yok olma tehlikesiyle karşılaşabilir.

Devlet arasında, gücünü barış isteğinden ve fakir memleketlerin dayanışmasından alan bir denge kurmadıkça, ufak ülkelerin, millî çıkarlarına uygun kişilik sahibi bir iç ve dış politika uygulayabilmesi mümkün gözükmemektedir.

Atatürk, en güç şartlar altında bu dengeyi kurmayı başarmıştır. O tarihlerde dünya, Batı emperyalizminin oyuncağı idi. Ekonomik üstünlük ve silâh zoruyla, sömürge ve yarı sömürge haline getirilmiş dünyanın, kölelikten kurtulması uzak bir hayal sayılmaktaydı. Atatürk, gerçekçi bir tutumla, emperyalizmin kölelik zincirlerini kırmasını bilmiş, Lord Curzon'ların *«Birkaç yıl sonra gene elimizdesiniz»* tarzındaki yabana atılmayacak tahminlerini, yeryüzünde mevcut bütün ülkelerle ve özellikle komşularla, ön yargılara kapılmadan kompleksiz dostluklar kurarak boşa çıkartmıştır. Bu gerçekten son derece güç bir işti. Zira Atatürk devrinde, son derece güçlü Batı emperyalizmine karşı koyacak hiç bir kuvvet yoktu. Emperyalizm, Çin ve Hindistan gibi yarım milyar nüfuslu ülkelere dahi kolayca boyun eğdirecek güçte idi. Atatürk, «Cihanda sulh» politikasıyla, tek devli *bir dünyanın imkânsız şartları* içinde, bağımsızlığımızı ve kişiliğimizi korumayı başarmıştır.

Yurtta Amerika, Cihanda Amerika

İkinci Dünya Savaşından sonra, devlerin ikileşmesi, millî kurtuluş hareketlerini bir hayli kolaylaştırmıştır. Nitekim iki devli bir dünyada, esir ülkeler siyasi bağımsızlıklarını çok daha elverişli şartlarda elde etmişler ve bunlardan çoğu, milliyetçi bir iç ve dış politikayla, siyasi *bağımsızlığın temel şartı olan ekonomik* bağımsızlığı gerçekleştirmeye koyulmuşlardır.

Türkiyemiz ise, kendine güveni yitirmiş egemen sosyal grupların elinde, tersine bir gidişin kurbanı olmuştur. En ufak destekten yoksun durumda, silâhlı bir saldırıya dahi uğrayan ufak Finlandiya, imkânsız şartlar altında kişiliğini ve *bağımsızlığını koruyabilmiş iken*, memleketimiz, tam bir gaflet ve ihanet içinde, «yurtta Amerika, cihanda Amerika» politikasıyla peykleştirilmiştir.

Halbuki 1960 sonrası uzun menzilli füzeler çağında, Soğuk Harbin zorunlu olarak gevşemesiyle fakir ülkelerin millî çıkarlarını ön plânda tutan bağımsız barış politikaları yürütmeleri son derece kolaylaşmıştır. *O kadar ki, 1964 yılında,* peyklere dünyaca ayıplanan müzelik ülkeler gözüyle bakılmaya başlanmıştır. Soğuk Harbin şiddetli yıllarında mazur görülebilecek ittifaklar, önemini geniş ölçüde yitirmiştir. Nitekim Amerikanın en büyük dış politika otoritelerinden Henry A. Kissinger, dikkatli okuyucuları arasında Sayın İnönü'nün de bulunduğu Foreign Affairs dergisinde şunları yazabilmektedir:

«Nükleer çağın özelliklerinden biri, büyük devletlerin millî çıkarlarının daha *belirli hale gelmesidir. İki başlı bir dünya*da, taraflardan birinin nisbi bir kazancı, ötekinin mutlak zayıflamasına tekabül etmektedir. Bu sebeple nükleer silâhlara sahip devletlerden hiç biri, ötekinin herhangi bir bölgede büyük ilerlemeler kaydetmesini kabul edemez. Bahis konusu bölgenin bir ittifakla korunmuş olup olmaması, artık önemli değildir. Nitekim *tarafsız bir Hindistan*, Çin saldırısı sırasında, benzer şartlarda müttefik Pakistana gösterilecek olandan farksız şekilde Amerikan desteğinden yararlanmıştır. Bu şartlar altında, tarafsızlar ile müttefikler arasındaki ayırım azalma eğilimindedir. Bir ülkenin müttefik olmaktan kazanacağı *çok az şey vardır ve tarafsızlığı* seçmekle de göze alacağı tehlike pek azdır.»

Boğazlar, Orta Doğu petrolü ve Afrikayı koruma bakımından önemli sayılan bir Türkiye de bir saldırı karşısında, bir ittifaka bağlı olup olmamasına bakılmaksızın, füzeler çağında aynı şekilde korunacaktır.

Batı ittifakı, bu son gelişmelerin ışığı altında değerlendirilmelidir. Türkiyedeki tarzda bir Amerikan ittifakı, vatanı ağır savunma yükü altında lüzumsuz tehlikelerle karşı karşıya bırakarak ve kalkınma *önculüğünü yapma niteliğini yitir*miş statükocu sosyal grupların egemenliklerini memleket zararına olarak uzatmak gibi olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Bir memleketin yöneticilerini, uyuşukluğa ve dilenciliğe alıştırdığı ölçüde, verilen dış yardımlar fayda değil, zarar getirmiştir. Ayrıca, önemini yitiren, kalkınmamız ve kalkınma için gerekli kişiliğe kavuş*mamız açısından zararlı* olan ittifakın Kıbrıs gibi millî meselelerde, «Sizi korumayız, NATO silâhlarını keyfinizce kullanamazsınız» tarzındaki gerçeklerle nasıl işletildiği unutulmamalıdır.

Bu sebeple, Atatürk'ün ne Sam Amcaya, ne de Stalin Amcaya boyun eğmeyen ve bütün ülkelerle dostluğu hedef tutan «Yurtta sulh, cihanda sulh» politikasına dönüş, *millî* kurtuluş ve uyanışımızın temel şartı olarak ortaya çıkmaktadır. Moskova ziyareti bu yüzden gerçek milliyetçi çevrelerde destek görmüştür.

Millî Kurtuluş kervanının sonlarında kalan İran ve Pakistan gibi ülkeler dahi, bizden çok daha önce yavaş yavaş bu yola yönelmişlerdir. Türkiye, bu Asyalı müttefiklerinden çok daha sonra, Dışişleri Bakanının Moskova ziyaretiyle kişilik ve *bağımsızlık kazanma yolunda*, gittikçe güçlenen milliyetçi akıma uyarak, geç ve ihtiyatlı bir adım atmaktadır. Sovyetler Birliği, bağımsızlık ve kişilik ihtiyacımızı iyi değerlendirdiği, bağımsızlığımızı gölgelendirecek her türlü davranıştan kaçındığı ve Kıbrısın bir haysiyet meselesi olarak bizim için önemini anladığı ölçüde bu münasebetler gelişebilir ve Türkiyenin Atatürk politikasına dönmesi kolaylaşabilir. Bununla beraber, gücünü Amerikadan alan kökü dışarda statükocu kuvvetlerin ve miyop bir bürokrasinin mukavemeti küçümsenmemelidir. Amerikadan fazla Amerikacı bir Dışişleri personeli, statükonun değişmesine, Millî Birlik Hükûmetinin Cezayire ve tarafsız ülkelere yaklaşma politikasında görüldüğü üzere, ataletin verdiği korkunç bir güçle karşı koyacaktır. Varlıklarını ancak Sam Amcanın desteği ile devam ettirebileceklerini sezen siyasi teşekküller ve kökü dışarıda büyük ekonomik çıkarlar, değişikliği önlemek için her çareye başvuracaklardır. Büyük ekonomik dış yardım ihtiyacı ve askeri yardımlar, statükonun gerekçesi ve baskı aracı olarak kullanılacaktır.

Türkiyenin bugünkü gelişme aşamasında, ancak İnönü, tarihi kişiliğinin verdiği güçle, milliyetçi akımlara dayandığı ölçüde, bu kökü dışarda mukavemet yuvalarını teker teker kırabilir ve 1964 yılı dünyasına uygun bir dış politikanın temellerini atarak, içeride ciddî bir kalkınma ve ilerleme hamlesinin zeminini hazırlayabilir.

Doğan Avcıoğlu

İnönü, Moskova'ya gidecek mi?

Moskova görüşmeleri bu yolculuğu hazırlamak bakımından önemlidir

Dış politikayla yakından ilgili bir CHP ileri geleni, Moskova ziyareti dolayısile, «İnönü, sonuna kadar sabretti. Amerika ile bir mutabakata varma yolunda her çareye başvurdu. En ümitsiz gözüken ihtimalleri bile denedi. Söylenecek söz kalmayınca, daha bağımsız davranma zorunluğu ortaya çıktı. Bu sebeple Moskova temasları hakkında, Amerikanın söyliyebileceği birşey yoktur. Eğer ilk temaslar olumlu sonuç verirse, Sovyet Dışişleri Bakanının Türkiyeyi ziyaretinden sonra İnönü Moskova'ya gidecektir. Dış politikada önemli gelişmeler, ancak o zaman mümkün olabilecektir» diyordu. Gerçekten Dışişleri Bakanının Moskova yolculuğu, Yunan Başbakanının, İngiltere ve Amerikanın Enosis'i benimsediklerini açıklamasından sonra yapılmaktadır. Ne Amerika, ne de İngiltere. bu açıklamayı tekzip şöyle dursun, tevile dahi yanaşmış değillerdir. Sadece bizim Amerikadan fazla Amerikacı olmakla ünlü *Hariciyemiz*, kendini Amerika ve İngiltere adına konuşmaya yetkili sayarak tevil yolları araştırmıştır! Amerikadan gelen tek ses, oy derdindeki Goldwater'in «En sağlam müttefikimiz Türkiyeyi de kaybediyoruz» şeklindeki seçim konuşmasıdır. Yalnız aynı Goldwater, bu konuşmasından birkaç gün önce, Amerikalı Rum liderlerine gönderdiği bir mektupla tamamen Enosis'ten yana olduğunu müjdelemiştir.

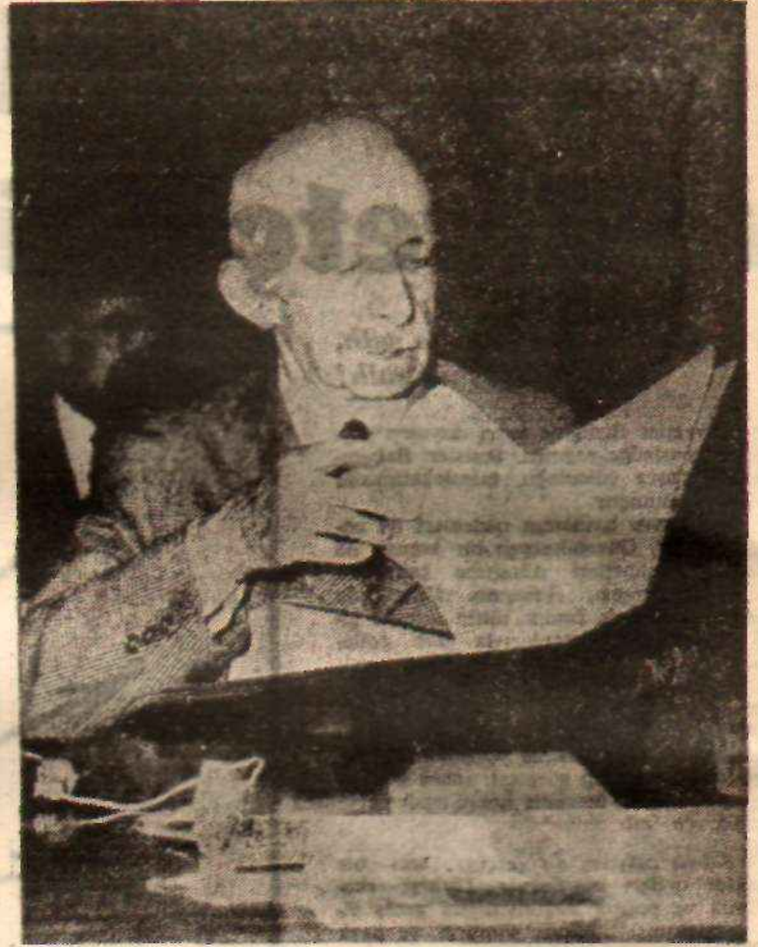
Türkiye böyle bir terkedilişten sonra, artık kendi yolunu arama ihtiyacını duymuştur. Erkin'in Moskova seyahati, bu yolda atılmış ilk adımdır. Aslında bu yolculuk çoktan beri ve en yüksek seviyede yapılmalıydı. Zira Moskova çoktan beri, bütün dünya ülkelerine mensup devlet adamlarının uğrağı haline gelmiştir. NATO müttefiklerimiz gibi, CENTO müttefiklerimiz de Moskova yolunu çoktan tutmuşlardır. Türkiye bu bakımdan en geride kalan memlekettir denebilir. Nitekim Sovyetler de, «Münasebetlerimizi İran seviyesine getirelim» diyerek, dünyayı ne kadar geriden takip ettiğimizi belirtmiş olmaktadırlar. Gerçekten Amerikanın dümen suyunda gitmeye alışmış Hariciyemiz, dünyadaki değişiklikleri görmekte ve ona ayak uydurmakta İran ve Pakistan kadar dahi başarı gösterememiştir. Bu sebepledir ki, CENTO'nun Asyalı üyelerin yalnızlıktan kurtulma çabalarında önderliği, Türkiye değil Pakistan yapmaktadır. Pakistan Büyükelçiliği YÖN'e gönderdiği bir yazıda, memleketinin önderliğini şu sözlerle belirtmektedir: «Hindistan hariç, Pakistan bütün komşularıyla münasebetlerini düzeltmiş ve münasebetlerini daha da geliştirme yoluna gitmiştir. Kendisine iyi niyet gösteren her devlet ile dostluk ve kardeşlik bağları kurmakta olan Pakistan, Asya - Afrika blokunda *gitikçe daha önemli bir rol oyna*maya başlamış ve onun önderliği sonuncunda İran ve Türkiye ile Bölgesel İşbirliği anlaşması imzalanmıştır... 1947 de bağımsızlığına kavuştuğu zaman Pakistan, Doğuya nazaran Batı dünyası ile daha fazla müşterek noktaları bulunduğuna kanaat getirmiş ve o zamanki şartlar altında, tarafsızlık ve askeri bloklara katılmama siyasetinin, pratik olmadığı kadar iki yüzlü olduğuna karar vermiştir.... Zamanla, Batılılar arasında tarafsızlara karşı bir değişiklik göze çarpmaya başlamış ve evvelce bir günah sayılan taarfsızlık bir meziyet olarak görülmüştür. Diğer küçük devletler gibi Pakistan da bu değişikliği farketmekte güçlük çekmemiştir. Esasen onun Batı ile olan anlaşmaları, Arap Dünyası tarafından yanlış tefsir edilmiş, Komünist Dünyasının düşmanlığını çekmiş ve Keşmir dâvasında Hindistanın hâkimiyetini kuvvetlendiren bir bahane olmuştur. Memlekette yavaş yavaş Pakistanın Batı taraftarlığının Doğu bloku ve tarafsız memleketlere karşı bir düşmanlık olarak yorumlandığı kanaati yerleşmeye başlamış ve Pakistan kendisini müttefikleri tarafından yalnız bırakılmış ve diğerleri tarafından da yanlış anlaşılmış bir durumda bulmuştur. Bu kanaat, Pakistanın dış siyasetine daha realist bir görüş kazandırmıştır. Batı ile olan taahhütlerine sadık kalmakla beraber, kendisine iyi niyet gösteren her devletle ve bilhassa komşularıyla münasebetlerini geliştirmeye ve bölgesel işbirliğini arttırmaya teşvik etmiştir.»

Bu Pakistan görüşünü, Kaşmir ve Pakistan kelimelerini Kıbrıs ve Türkiye ile değiştirerek okursanız, Ankaranın bugünkü görüşünü bulmuş olursunuz. Yalnız Ankara, Karaşiden çok sonra ve biraz da Karaşinin telkinleriyle, Pakistanvari bir politika denemesine girişmektedir. *Böyle bir denemenin ilk durağı, elbette ki Moskova'dır.*

Mehlika Sultan Hariciyesi

Türk — Sovyet münasebetlerini düzeltmek için ciddi sebepler vardır ve şartlar elverişlidir. Bir defa Doğu ve Batı Blokları arasında, kısa vâdeli sertleşmeler her *zaman mümkün* olmakla beraber, bir anlaşma ve uzlaşma devresine girilmiştir. Sonra Sovyetler Birliği, Türkiyeden herhangi bir toprak talebi olmadığını ve kendi rejimini kabul ettirme yolunda bir niyeti bulunmadığını defalarca açıklamıştır. Ayrıca Türkiyenin mevcut ittifaklarına karşı bir itirazı yoktur. Batı ülkeleri uzlaşma çareleri araştırırlarken bu şartlar altında bir yakınlaşmayı reddetmek, milli menfaatlerimiz açısından gerçekten bir gaflet olurdu. Ancak Amerikadan fazla Amerikacı köle bir memleket, böyle bir durumda hareketsiz kalırdı. Kaldı ki kalkınma yolundaki memleketimizin geniş ham madde ve makina satabilecek ve kredi verebilecek durumda bulunan ve aynı zamanda ihracat mallarımız için hudutsuz pazar teşkil edebilecek olan Sovyetler *Birliği ile münase*betlerini iyileştirmekten sağlayacağı büyük faydalar vardır. Kıbrıs meselesinde de, Enosis'çi Batıya karşı, bağımsızlığı savunan Sovyet görüşü, Türk tezine çok daha yakındır. Yalnız ortada, kırılması ciddi çabalara ihtiyaç gösterecek olan bir güvensizlik mevcuttur. Sovyetler Birliği, Türk yakınlaşmasının Kıbrıs dolayısile vuku bulan geçici bir flörtten ibaret olmasından endişe etmekte ve geçici bir flört için yükleneceği taahhütlerle başta Arap ülkeleri olmak üzere tarafsız ülkeleri ve hattâ Makarios'u gücendirmekten çekinmektedir. Bu sebeple, Türkiyenin davranışlarından emin olmadıkça, politikasında önemli değişiklikler yapmaktan Sovyetler Birliği çekinecektir. Hele ticari ve iktisadi münasebetlerin geliştirilmesinde, hiç değilse ekonomik açıdan, Sovyetler Birliğine sadece fedakârlık düşecektir. Zira Türkiye, tütün, *fındık, üzüm gibi ihtiyaç maddesi* olmıyan lüks mallara karşılık, her tarafta müşterisi bulunan makina, teçhizat, sanayi ham maddesi ve kredi isteme durumundadır. Bu sebeplerle, Sovyetler Birliği göstereceği anlayışın, boş yere yapılmasından korkmaktadır.

Türk Hariciyesinin Mehlika Sultan edâlı tutumu da işleri kolaylaştırmamaktadr. Amerikadan fazla *Amerikacılıkla* ün kazanan *Ha*riciye, Sovyetler Birliği ile müzakereyi, tarafımızdan gösterilen bir «lütuf» imiş gibi görme eğilimindedir. Aşıkından karşılıksız fedakârlık bekleyen bir Mehlika Sultan azametiyle lütfen konuşmaktadır ve en ufak bir engel karşısında öfkeyle uzaklaşacak kadar nazlıdır. Nitekim Dışişleri Bakanlığı İktisat Dairesi, ticari münasebetlerin geliştirilmesi konusunda komik bir rapor hazırlamıştır. Sızan haberlere göre rapor, işlemiyen kliring anlaşması çerçevesinde kalmaktadır. Ticaret çevrelerinin görüşünü yansıtan İKA Ajansının da belirttiği üzere, kliring anlaşması derde devâ değildir. İKA Ajansı, bu konuda şunları yazmaktadır: «İki taraf arasındaki resmi temaslar içinde, kliring anlaşmasından başka bir konu yer almış değildir. Hal böyle olunca, işlemesi zor ve işlediği zaman da diğer dostlarımızdan farklı menfaatler sağlaması *mümkün olmıyan* bu kliring anlaşmasını düzenlemeye çalışılması, yaratılmak istenen gelişme imkânını sağlamaya kâfi gelecek midir? Bu suale kat'i bir lisanla hayır cevabını vermek mümkündür.. Yılda 20 milyon dolarlık gübreye ihtiyacımız vardır. Doğu Anadolunun sulama ve elektrifikasyon işleri bakımından büyük önem verilen Keban barajının dış finansmanı problemi ise ortadadır. Türkiye bundan başka yılda 60 milyon dolarlık petrol ithal etmektedir. Hiç değilse bu ihtiyaçların memleket dahilinde karşılanabilmesi için, Türkiyede gerekli fabrikaların yapılmasına ve petrol arama faaliyetlerine hız verecek ekipman malzemesinin Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığına temin edilmesine ihtiyaç vardır. Bunlar ise her defasında başlayan iyi iktisadi münasebetleri *kendi fâsit dairesi için*de boğan bir Türk — Rus kliring anlaşmasıyla sağlanamaz. 1954—64 devresinde sadece İKA Ajansının iki ülke arasındaki ticari ve iktisadi münasebetlerle ilgili olarak verdiği haberleri kısaca gözden geçirsek bile görürüz ki, Ruslarla bu 10 yıl içinde münasebetleri geliştirmek için yaratılmak istenen hava daima, bu havanın yaratılmasını tâkiben başlayan kliring müzakereleri ve bu müzakerelerin meydana getirdiği tatbik kabiliyetleri olmayan anlaşmaların olumsuz seyri içinde ortadan kalkmıştır.» Ne var ki nâzenin Hariciye, hâlâ kliring anlaşması mivonluğu içindedir ve elde kalmış tütün ve fındıktan başka satacak malı olmadığı halde serbest dövizle ticaret yapılmasını istemektedir! Hele Ereğli Çelik gibi dev bir yatırımda, üç Amerikan firmasının hem alıcı, hem satıcı, yani hem kadı, hem dâvacı durumuna getirilmesinde en ufak bir sakınca görmiyen Hariciyenin, Sovyetler için ihaleye girme zorunluğunu ileri sürmesi, komikliği de aşan bir

Başbakan İsmet İnönü
Kökü dışarda mukavemet yuvalarını yıkabilir

İki Dışişleri Bakanı: Gromyko — Erkin Peşrev!.

BAGIMSIZLIK GÜLÜ

Yerden alıp, o gülü
Hangi gülü?
Bir topçu neferinin
Sakaryalı yaz toprağında,
Sıcak kan gülü.

Alıp koklamak o gülü
Hangi baharda?
Türkçenin özgür kırlarında
Türklerde burcu burcu
Bilgeliğin and gülü.

Bir basmadan alıp o gülü,
Hangi basmadan?
Nazilli fabrikasından
Pamuğumuzdan, emeğimizden
Dokuduğumuz halk gülü.

Hoyrat ellerinden alıp o gülü,
Kimin ellerinden?
Uzak Teksaslı çobanların,
Bilmediği, uğruna can vermediği,
Türkiyeli o çileler gülü.

Yerine koymak, kutsamak o gülü,
Hangi yerine?
Mustafa Kemalin bahçesine
Bir ulusun suladığı, beslediği
Yedi veren bağımsızlık gülü.

Ceyhun Atuf KANSU

gaflet örneğidir. Kültürel münasebetlerde de Hariciyenin tutumu farklı değildir. Kültür anlayışı spor, bale ve konserden öteye gitmemektedir.

İşte Moskovadaki Türk Heyeti, *böyle azemetli ve çok nazlı bir* zihniyetle mas.. basına oturmaktadır. Karşı tarafı küçümsemeye ve **her hareketini kötü değerlendir**meye *hazırdır. Nitekim heyet baş*kanının, bir zamanlar Moskova'ya tâyini bahis konusu olunca, «Merkeze alsınlar, çok daha iyi» dediği söylenir. Diğer heyet üyeleri arasında da Rusyada bulunmuş ve Sovyet meselelerini bilen tek bir kimse yoktur. Bu sebeple Türk — Sovyet münasebetlerinin iyileştirilmesinde Hariciyemiz bir yardımcı olmaktan çok bir handikap teşkil etmektedir. Millî Birlik Hükûmetinin, Cezayirle yakınlaşma politikasını Hariciyemizin nasıl baltaladığı hatırlanmalıdır. Ancak Moskova'dan eli boş dönme korkusu ve becerikli Büyükeçli Rijov'un gayretleri, Moskova ziyaretinin başarısızlıkla sonuçlanmasını önliyebilir ve hiç değilse müzakere kapısını açık tutabilir. Gerisini tamamlamak İnönüye ait bir meseledir. Esasen menfaatlerimiz açısından bir yakınlaşma zorunlu görülmektedir ve yakınlaşmayı sadece karşılıklı güvensizlik önlemektedir. Güveni de memur ruhlu insanlar değil, ancak büyük politikacılar ve devlet adamları yaratabilir. Bu sebeple, Hariciyenin mukavemetine de karşı durarak meseleyi tamamen İnönünün ele alması şarttır ve münasebetlerde önemli gelişmeler, ancak İnönünün Sovyet liderleriyle doğrudan doğruya temaslarından sonra kaydedileceğe benzemektedir.

Ticaret Bakanlığından Soruyoruz

Fransanın ünlü L'Express dergisinin 19 — 25 Ekim 1964 tarihli sayısında şöyle bir haber var: «Bu yıl garip bir Türk delegasyonu, peşin para dolarla ödenmek üzere en iyi cins 300 boğa almak üzere İsrail'e başvurur. Bu garip sebebden şüphelenen İsrailliler ufak bir tahkikat yaparlar ve öğrenirler ki, Türkler, Boğaları Sovyet Hükûmeti adına satın almaktadırlar.»

Soruyoruz: Ticaret Bakanlığının Sovyetler Birliğine aracılık yapan böyle bir tüccar grubundan haberi var mıdır? Bu aracılıktan alınan komisyon Merkez Bankası hesaplarına intikal etmiş midir?

Atatürkten anılar

Tevfik Rüştü Aras

Atatürk'e dair her memlekette ve her dilde pek çok kitap ve yazı çıkmıştır. **Ve daha da el**-*bette çıkacaktır. Bu konuda şimdiye kadar gö*rülen yayınlar da çoğu vakit büyük liderimizin askeri dehası ve devlet kurucu vasıfları tercihle ve tabiyatıyla öne alınmış, hususi hayatından pek az bahsedilmiştir. Bu münasebetle bu yazıda o çok büyük insanın dostlarına ve dostluklarına vefası konusuna bir nebze temas etmek isterim.

Bu hususta da kendi şahsi münasebetlerimizden misâl alacağım; 31 yıl süren bir dostluk hayatında normal bir tanışmayla başlayan arkadaşlık pek çabuk yakın dostluğa intikâl etmiş, zamanla ve O'nun gittikçe beliren ve artan kudretiyle memleketinin lideri ve benim aşk ile bağlandığım şefim olmuştur. İnsan topluluklarını sevk ve idare eden daima hayran olduğum iktidarı yanında arkadaşlarına ve dostlarına muamelesi de nezaketle olurdu. Hele vefa bahsinde hatıram onun en güzel misâlleriyle doludur. Büyük asker muzaffer başkumandan İzmir'e geliyor. Daha şehir düşmanlardan tamamen temizlenmiş değil. Limanda İngiliz donanması vardır. Bu ve bunun gibi bir çok işlerin, tertiplerin meşgul ettiği bu sırada büyük insan orada ve Karşıyaka'da benim merhum eşimin ve kızımın, babam ve anamın yanında oturduğunu hatırlıyor ve maruf tâbiriyle tanınan çizmelerinin tozu alınmadan yaverlerinden Mahmut Beyi (sonra Siirt Milletvekili olan) derhal evimize gönderiyor. Kıymetli okuyucularımdan rica ederim; ancak işaretle yetindiğim, bahsettiğim zamanda Atatürk'ün içinde bulunduğu şartları lütfen düşünürseniz, Gazi Mustafa Kemal'in bu hareketini, dostluğun, vefakârlığın ve insanlığın bir şaheseri olarak kabulde tereddüt etmeyeceğinize eminim.

Kızım evlenirken memleketimizde bulunan bütün yabancı diplomatların, hükûmetimiz erkânının ve dostlarımızın icabet edecekleri Türkiye Hariciye Vekilinin davetinin lüzum gösterdiği masrafları cebinden ödemekle yetinmiyerek tertibini de lütfen kendisi yaptı.

1937 Temmuz'unda bir gün ziyaretine gittiğim zaman, Atatürk, ilk söz olarak «Torunum dün bir yaşına girmiş, niçin bana haber vermedin» diye İş Bankasına hitap eden ve miktarı açık bırakılmış yazılı bir ciari bana uzattı.

«Sevin için torunumun adı) hediyemdir» dedi *ve yazıda açık bıraktığı yere* **1000** *hanesinden* az bir şey yazmamı da ayrıca hatırlattı. Birkaç gün sonra, benim açık bıraktığı yere, yalnız 1200 liralık banka hissesi yazdığımı öğrenmiş olduğunu söyleyerek niçin bu kadar az yazdığımı, üzüldüğünü belirterek, *sordu.* Bende kendisine «Müsaadenizden faydalanarak fazla bir miktar yazarsam ve diğer dostlarımız da böyle yaparsa sizi de memnun eden bu cömert hareketlerinizin devamı müşkül olmaz mı» cevabını verdim- *«Peki, öyle olsun,* bununla beraber daha fazla yazabilirdiniz» diye ilâve etti. O büyük insanın gerek benim hakkımda, gerek diğer dostları için benim bildiğim böyle hareketleri saymakla kolay tükenmeyecek kadar çoktur.

Dostlarının her hâliyle meşgul olmaktan ve onların yardımlarına koşmaktan zevk alırdı. Dışişleri Bakanı olarak Ankara'ya döndüğüm zaman oturacak yerim olmadığından, dostum Şükrü Kaya'nın *evine misafir olmuştum.* Atatürk'ün kıymetli dostu ve benim çok saygıyla sevdiğim Fethi Okyar Beyefendi büyükelçi olarak Paris'e gidiyordu. Hem ona ve hem bana aynı zamanda iyilik yapmayı düşünerek merhum Fethi Okyar Beyefendinin Çankaya'da oturduğu evini satın almış ve benim oturmaklığıma tahsis etmişti. Pek az zaman sonra Türkiye Dışişleri Bakanının, evinde yabancı misafirler kabul edeceğini düşünerek ve pek geniş olmayan Dışişleri Bakanlığı bütçesine yeni tahsisat ilâvesi zorluğunu hatırlıyarak, şimdiki Hariciye Köşkü binasını önce nisbeten daha mütevazi bir şekilde ve sonra bugünkü haliyle masrafını cebinden ödeyerek yaptırmış ve Dışişleri Bakanlığının meydana gelen binaya ihtiyacı tahakkuk ettiği cihetle hükûmetçe kendisinden satın alınmasına müsaade etmiştir.

Başta milletimizin istikbali söz konusu olmak üzere her birimiz için böyle düşünüp hareket eden büyük liderlerimizin, büyük insanlık vasfı ve dostluk vefası hakkında bu yazımla küçük bir fikir verebilmiş isem kendimi mesut sayarım.

POLİTİKA VE ÖTESİ

«MERDİVEN ALTI» NDAN KORİDORA DOGRU...

Mehmed Kemal

GİRDİĞİ tatilden çıkarak Meclis açıldı. Umumî hey'et salonunu ve oradaki görüşmeleri merak ederek dinleyici kartı alanların, koşarak gelenlerin hâline yıllardır şaşarım. Umumî hey'etin toplandığı salonda görüşülenler, gösterilmek istenenlerdir. Görülmiyenler, asıl gürültülü, patırtılı, *pazarlıklı, pazarlıksız, danışıklı, danışıksız işler koridorlarda,* kulislerde, kapalı kapılar ardında olanlardır. Bunu bir bilseniz, bir farkına varsanız, hiç bir zaman umumî hey'et salonundaki görüşmelere kulak vermezsiniz.

Eski Meclisin bir merdivenaltı vardı.

Ah o merdivenaltı! Neler dönerse, orada dönerdi. Atatürk'ün ilk meclisinden, D.P. egemenliğinin kurulduğu son meclise kadar bu merdivenaltı önemini yitirmedi. Halit Paşa bu merdivenaltı görüşmelerinden sonra vuruldu. Topçu İhsan bu merdivenaltı görüşmeleri sonucu Bahriye Nazırlığından düşürülerek, elleri kelepçeli Ankara Cezaevine gitti. Menderes Halkevlerini bu merdivenaltı konuşmalarından sonra kapattı; müsadere kanunu, radyo ve neşir yoluyla işlenen suçlar kanununu, tedbirler kanununu çıkarttı. Hattâ Sıtkı Yırcalı'nın yerine Koraltan son defa bu merdivenaltı kulisinden sonra seçilebildi.

Bir milletvekiline:

«— Sen bu kanuna nasıl oy verebildin?» diye çıkışsanız:

«— Ne yaparsın kardeşim merdivenaltında çok sıkıştırdılar, söz verdim..» der.

O merdivenaltı *yok mu, kimlerin kanına girmiştir;* kimleri ihya etmiştir; kimleri bakan sandalyasına oturtmuştur, kimleri oradan etmiştir..

★

YENİ *Türkiye* Büyük *Millet* Meclisinin merdivenaltı *yok;* bol ışıklı, geniş ve büyük koridorları var. Merdivenaltı olmıyan yapı yoktur diyeceksiniz; doğrudur. Bunun merdivenaltıları, ötekininki kadar ün kazanamadı. Bundan ötürü bol ışıklı, geniş ve büyük koridorlardan söz ediyoruz. Birden girince, zengin ülkelerin operalarındaki fuayeleri hatırlatan bu koridorlarda, birbiriyle uzlaşamaz görüşler tartışılır, seçilip geldikleri bölgelerin çıkarları konuşulur. Partiden p a r t i y e transferlerin ilk tohumları burada atılır ve yavaş yavaş yeşerir. Memleketin kaderine yön çizecek olan kararlardan bâzıları, bu koridorlarından gazetecilerin kulağına fısılanır; bu fısıltı, kulak*tan süzülerek ak kâğıt üstünde cümle, telefonda ses, olur.* Tekslerden geçtikten sonra:

«— Vallahi doğru abi!..»

«— Billâhi doğru abi!..» yemin ve kasemleri arasından dolaşarak, görmüş geçirmiş yazı işleri müdürlerinin önüne düşer ve sabahleyin artık gözlerinizin önünde gazetelerin iri puntolu harfleri ile «manşet»tir.

«— Yazıyorrrrrr!..» diye bağıran müvezzinin gırtlağında çığlık ve narai..

Vergi reformu..
Sağlık reformu..
Toprak reformu..

Bu kutsal vatan ihtiyaçları bu koridorların siyasî eğlenceleridir. Parti farkını çıkar farkı ortadan siliverir.

Yurt topraklarının bir «tapulama kanunu» ile taksimine *bu koridorlarda karar verilmiştir. Üç oradan, beş buradan sekiz* oradan, onbeş buradan; oylar toplanmış, tasarı kanunlaşıvermiştir. Cumhurbaşkanının vetosu, ihtilâli yapanların direnmesi boşunadır. Koridorun kararı böyledir.

Girdiği tatilden çıkarak Meclis açıldı.

Koridor da girdiği sessizlikten kurtulmuştur.

siyasi notlar

Meclis

Tapulama ve İşçi Sigortaları kl'niklerinin kapatılması gibi iki geri kanunu kabul ederek tatile giren Meclis, yeniden çalışmalarına başlamış bulunuyor.

Meclisin en önemli meselesi seçimlerdir. İnönü'nün seçimlerin 1965 Ek'minden geriye kalmıyacağını söylemesi, seçim konusunu ön plâna getirmiştir. Şimdi seçim tekn'syenleri, A.P.'nin yüzde 50'den fazla koltuk almasını önliyecek seçim usulleri araştırmaktadırlar. İlk akla gelen «millî bakiye» usulü olmuştur. Nisbî temsilin bir uygulama şekli olan millî bakiye usulü, partilerin iller çapında değil de, memleket çapında aldıkları oy miktarına göre koltukların paylaşılmasını öngörmektedir. Meselâ İşçi Partisi bugünkü sistemde her ilde faraza üçer bin oy alsa, hiç milletvekili çıkartamıyacaktır. Millî bakiye usulünde 67X3000=201 bin oy alan İşçi Part'si, bir milletvekili çıkartmak için 25 bin oy gerekse, 4 milletvekil' çıkartabilecektir. Usul, bütün küçük partiler için avantajlıdır ve hepsi tarafından desteklenmektedir. Aynı amaçla düşünülen diğer b'r usul, partilerin oy pusulalarının devletçe tek bir listede hazırlanması ve sandık başına götürülmesidir. Bu usul de, parasız ve teşkilâtı zayıf partilerin herkangi bir külfete katlanmadan oy pusulalarının bütün sandıklara ulaşması imkânını getirecektir. Görüldüğü gibi A.P.'yi önleme çabası, en çok ufak partilere yarayacaktır. Doktrin partileri için bu iyi kullanılması gerekli olan bir şanstır. Fakat seçim konusundaki değişikliklere rağmen, A.P. yüzde 50 nin üstünde oy sağlarsa ne olacaktır? Millî bak'ye sistemi, buna bir çare getirmemektedir.

Toprak Reformu

Diyarbakır Milletvekili Recai İskenderoğlu, toprak reformu meselesinin en can alıcı noktasını dile getiren bir önergeyi, Mecl's Başkanlığına verdi. İskenderoğlu, «Toprak Reformunun gerçekleştirilmesi için Hükûmet olarak ne gibi malî kaynaklar düşünülmektedir?» sorusunu sormaktadır. Gerçekten, bu soru çözülmedikçe çıkartılacak kanun kâğıt üzerinde kalacaktır. Zira, kamulaştırma bedellerinin rayiç bedel olacağı Anayasa Mahkemesince kabul edilmiştir. Bu durumda milyarlarca l'ra kamulaştırma bedeline ihtiyaç vardır. Bütçe ise, devletin cârî ihtiyaçlarını karşılamağa yetmemektedir. O halde? İskenderoğlu, ithalât ve ihracatın devletleşt'rilerek gelir sağlanmasını ön görmektedir. Gerçekten bu sektörde yıllık 2 — 3 milyar gelir yatmaktadır. Fakat toprak reformunun asıl malî kaynağı, Jacoby raporunda da belirtild'ği üzere, büyük araziden alınan müterakki bir vergiden, yani Kaldor verg'sinden sağlanabilir. Kaldor vergisi, sadece gelir sağlamakla kalmıyacak, aynı zamanda aşırı yüksek toprak fiyatlarının düşmesine yol açacak ve böylece reformu mümkün kılacaktır.

Tabii k' bu arada, Tabii Senatörlerin dâva ettikleri Tapulama Kanunun tâdili meselesi de gerçekleştirilerek, Hazine topraklarının yağma ed lmesi önlenmelidir.

Gaziantep'teki dâva

Mükemmel bir Anayasaya ve bu Anayasanın getirdiği hukuk rejimine rağmen polis rejiminin kalıntıları sürüp gidiyor. Polis rejimi, Gaz'antep'te birçok Atatürkçünün aylarca hapis yatmalarına yol açtı. Sanıklar beraat ettiler, fakat aylarca yok yere hapiste kaldılar. Antep'te yayınlanan «Toplum» gazetesi, bu yüz kızartıcı örneklerden sâdece birini belirtiyor:

«20 Mayıs 1963 günü «hakkınızda ihbar var!» gerekçesiyle ve zamanın ger'ci Polis Müdürü ile Birinci Şube Şefinin gayretiyle tevkif ettirilip hakkında komünistlikten dâva açılan Nüzhet İdemen 14 Ekim 1964 günü saat 12 de B'rinci Ağır Ceza Mahkemesinde beraet etmiştir.

Ağır Cezanın iddia makamını işgal eden Savcı yardımcısı dâva hakkındaki son görüşünü bildirmiş; sanık İdemen'in sözler'nin Anayasa'ya uygun olduğunu, lehinde ifade veren Bayındırlık Müdürlüğündeki âmir ve çalışma arkadaşlarının sözlerinden Nüzhet İdemen'in Atatürkçü, milliyetçi ve vatansever bir kişi sayılması gerektiğini açıklamıştır. Savcı daha sonra, komünistlik ithamının doğru sayılabilmesi için sanığın sözlerinde «cebir ve ş'ddet» ten söz edilmesi şartının gözönüne alınmasının doğru olacağını oysa İdemen'in fikirlerini cebir ve şiddete baş vurarak kabul ettirmek istemediğ'ni söylemiştir. Bu gerekçelere dayanarak Savcı, «sanığın beraetni istiyorum» demiştir.

Nimet Zorkun'un başkanlığındaki Birinci Ağır Ceza Mahkemesi yargıçlar kurulu son bir defa dosyayı incelemiş ve İdemen'in oybirliği ile beraetine karar vermiştir.

İdemen aleyhine tanıklık edenler şunlardır:

Abdüsselâm Kazaz, Kemal Bayraktar, Orhan Saatçı ve Hasan Yosmaoğlu.

Böylece alçalmışların bir tertibi daha boş çıkmış olmaktadır.»

Tefecilik

Maliye Bakanlığı bir ihbar üzerine yerinde bir iş yaparak, Söke'de ufak müstahsil' yüzde 75 ilâ 100 faizle inim inim inleten tefecileri yakalamıştır. Çok 'yi, çok güzel. Yalnız müstahsilin bundan yararlanabilmesi için, tefecilerin büyük bir sömürme pahasına da olsa yerine getirdikler' hizmetin devletçe karşılanması şarttır. Devlet gerekli kredi ve satış imkânları sağlamalıdır. Bu noktanın ihmali yüzünden paraya muhtaç ufak müstahsilin sömürücü tefecileri arar duruma düşmes'nden ciddi olarak endişe etmekteyiz.

Üniversite: Kara çelenk

Üniversitede için için genişleyen huzursuzluk nihayet su yüzüne çıktı ve İstanbul Üniversitesinin açılışı kara bir çelenkle kutlandı. Böylece 27 Mayıs öncesi günlerde yanyana olan hocalar ve öğrenciler, hocaların 27 Mayısı anlayamamaları yüzünden, bugün karşı karşıya gelmişlerdir. Çatışma, Ecvet Güresin'in deyimiyle «âdeta sınıf kavgası haline gelmek istidadını» göstermektedir. Fakat «Muhtar» yöneticiler hâlâ başlarına gelenlerin nedenlerini farketmiş değillerdir. Ortaçağdan kalma pederşahî bir zihniyetle, «öğrenciler nasıl yöneticilere karşı gelir» gibi şekle ait meselelerden ötesini görmemektedirler. Nitekim «mektepler olmasa maarifi ne güzel idare ederdim» diyen nâzırın yalnızlığı içinde yeni yıla başlayan Rektör Ord. Prof. Ömer Celâl Sarç, «Bizi niçin düşman telâkki ediyorlar, anlayamadım... Olup bitenlerden hem Üniversite hem memleket zarar görüyor...» diyerek, yöneticilerin meselelerin ne kadar dışında bulunduklarını ortaya koymaktadır. Üniversitenin feodal prenslikleri, artan adaletsizlikler karşısında homurdanan Paris halkı için, «Ekmek bulamıyorlarsa pasta yesinler» diyen Versay sâkinleri kadar gerçeklerden kopmuşlardır.

Gençlik, 27 Mayıstan sonra, doğum sancılarını çektiğimiz yeni bir Türkiyenin öncülüğünü yapan bir Üniversite istiyordu. Memleket meselelerini araştıran, yeni ve cesur fikirler ortaya koyan, ileri bir Türkiyenin mücadelesini veren bir Üniversite. Halbuki karşısında, ufak kişisel hesapların peşinde bir medrese düzeni buldu. Gazetelere zaman zaman akseden çeşitli skandaller ulemalar arası koltuk ve menfaat çekişmelerini gözler önüne serdi. Böylece 27 Mayıs öncesi birliği yıkıldı ve Gençlik Üniversitede değil reform, devrim yapılması gerekliliğine inandı. Nitekim harçlar mücadelesinde, ortak aksiyonun güzel bir örneğini veren talebe teşekkülleri, meseleyi Üniversitede köklü bir reform açısından gördüklerini ısrarla belirtiyorlardı.

Talebe teşekkülleri Üniversitenin açılışı dolayısıyla, gençliğin şikâyetlerini ortak bir bildiri ile dile getirmişlerdir. Şikâyetler 12 madde halinde toplanmıştır:

1 — Sınıfta bıraktığı bir kız öğrenciyi geçireceği vaadiyle muayenehanesine çağırarak iğfal eden, tekrar gelmediği için gene sınıfta bırakan ve öğrencinin intiharına sebep olan, 1960 yılı Temmuz ayında Üniversitenin büyük kapısında, yüzlerce Üniversitelinin önünde iğfal edilmiş kızın babasından öldüresiye dayak yiyen, nasılsa bir fırsatını bulup fareler gibi kaçıp kurtulan öğretim üyesi bu Üniversitededir.

Ahmet Güryüz Ketenci

2 — Tam bir özgürlük içinde ilim yapabilsinler düşüncesiyle verilen ilmî muhtariyetin tamamen tersine döndürüldüğü, sırf kendi özel çıkarlarına paravan olarak kullanıldığı ve ekonomik muhtariyet tarzında uygulandığı yer işte burasıdır.

3 — Kendileri yetmiyormuş gibi, yakınlarının çocuklarının istifade edebilmesi için özel kararlar aldırtarak imtihansız diledikleri Fakültelere öğrenci kaydettiren öğretim üyeleri bu Üniversitededir.

4 — 15 ay evvel verilmiş tehir-i icra kararını, 12 ay evvelki iptal kararına ait Danıştay karar ilâmını, bilerek ve isteyerek tatbik etmeyen, düşük devrin yöneticilerinden, Üniversitemizin Fakültelerinden birinin Dekanı, Anayasanın 132. inci maddesini ihlâl etmiştir. İş bununla da bitmemiş tehir-i icra kararını, kendine özel bir davranışla uygulamayan aynı fakültenin Dekanı hakkındaki «Cezayı kovuşturma delil ve evrak müsbitesi» ni yine Üniversitemize ait bir Fakülte Profesörü 15 aydanberi nezdinde saklayıp, muameleye koymayarak ender rastlanan bir suç işleme rekoru kırmıştır. Bu durumun en ilginç tarafı Anayasayı hazırlayan ve onu korumakla görevli bir Üniversitenin bizzat kendi hazırladığı Anayasanın katillerine karşı en küçük bir tepki göstermemiştir. Oysa 27 Mayıs devrimiyle aynı suçu işliyenlerin uğradığı âkibet ortada iken bahsi geçen kimselerin ve onların koruyucularının çekinmeden benzeri suçu işleyebilmeleri Mafia çetesine taş çıkartan, nasıl toplum üstü kudrete sahip olduklarını ve bu güçte toplum mutluluğu aleyhine sırf kendi menfaatleri lehine ne korkunç şey yapabileceklerî ortadadır.

5 — Yılda 1650 saat görev yapmaları gereken öğretim üyelerinin, 50 ile 85 saat arasında çalıştıkları gözönünde bulundurulursa, toplumu nasıl sömürdükleri ve aylık ücretlerini çalıştıkları iş saatlerine göre nasıl 20.000 liraya getirdikleri anlaşılır.

6 — Özel çalışma yerlerindeki gelirler karşılığı ödenen vergiler izlendiğinde, en çok kazanan öğretim üyesinin yıllık geliri 40.000 lira civarındadır. Oysa aynı adamların aylık geliri 40.000 liradır.

7 — Bütün Üniversite öğretim kadrosu içinde, Üniversite dışında da işi olan Profesörlerin öğretim kadrosuna oranı % 70-75 civarındadır.

8 — Öğretim üyeleri içinde Bankalarda, Ticaret ve Sanayi Odalarında, İdare Meclisleri ve benzeri yerlerde çalışanlar % 35-50 oranındadır.

9 — Özel okullardaki başarı oranı % 93 olan aynı öğretim üyelerinin, Üniversitedeki başarı oranı % 6-9 oranındadır.

10 — Uluslararası bilimsel kongreye götürdüğü çalışmayı müstahdeme yaptıran öğretim üyesi bu Üniversitededir.

11 — Genç nesillere Doçentlik belgesi verirken, kendisi hayatta bulunduğu sürece meslekleriyle ilgili Yazıhane, Muayenehane açmıyacağına dair söz alan öğretim üyesi bu Üniversitededir.

12 — Bilimsel Dolandırıcılar bu Üniversitededir.

Şunu önemle kamu oyuna açıklamak isteriz ki: Üniversitemiz kendinden beklenen bilimsel çalışmaya başlamalı, ulus gerçeklerine eğilmelidir. Bu görüş açısı içinde muhtariyete hürmet ediyoruz. Bunun dışında bir muhtariyet millî hâkimiyete ve Anayasaya aykırıdır, itaat etmiyeceğiz.

Üniversiteyi talebe ve hocasiyle bir bütün kabul ediyoruz. Sosyal gelişmeyi önleyecek, çıkarcı zümrelerin ve mutlu azınlığın menfaatlerini koruyacak, kısaca ATATÜRK düşüncesine ihânet edecek, her tasarruf, her düşünüş sağduyumuz, gerçeğin yanılmaz ve yılmaz yumruğu ile muhakkak yere serilecektir.

İddialar korkunçtur, fakat bunların çoğu herkesçe bilinen, hele Üniversite yöneticilerinin herkesten önce bilmeleri gereken meselelerdir. Ne var ki, yöneticiler Osmanlılığın «karşılıklı idare» kanununa uyarak, bu meseleleri görmemezlikten gelmişlerdir. Nitekim Rektör Sarç, şimdi de «itham edilenlerin kim olduğunu bilmeliyiz. Şikâyetlerin neye dayandığını da göstermek suretiyle bildirmelerini rica ediyoruz» diyerek, büyük bir idarecilik göstermektedir. Oysa Üniversite hocalarının idare reisliği üyelikleri, özel yüksek okullara kayışları, fikir hırsızlığı, pahalı kitap, az çalışma, Danıştay kararlarını dinlememe v.b. gibi gerçek meselelere yöneticilerin kendileri çoktan el koyarak, Üniversitenin muhtariyete lâyık olduğunu belirtmeliydiler. Fakat yöneticiler, bu asıl huzursuzluk kaynaklarının farkında değillerdir. Farkında olmadıkları için de iş gençlere düşmüştür. Nitekim Ankara Üniversitesi Talebe Birliği Başkanı Emre İleri, yöneticilere bir muhtariyet dersi vermek zorunda kaldı. Emre İleri «Feza çağında ilim ve kültür yuvalarında eskimiş usullerin artık yeri olmamalıdır. Üniversite muhtariyeti denilen saygıdeğer müessese sizlere dilediğiniz gibi hareket etme yetkisi vermemektedir. Millî iradenin tecelligâhı olan Meclisin dahi denetlendiği demokratik nizam içinde, Üniversite muhtariyetini murakabesizlik anlamına almağa imkân yoktur. Üniversite muhtariyeti müessesesi, ilmî zaafların ve tembelliğin gizlenmesi için kalkan yapılan bir (idarî diktatorya) değildir» diyordu. İstanbul'da da gençlik, Üniversiteyi Üniversite yapmak için and içti: «Her zaman, her yerde, ve her durumda Atatürk ilkelerinden ayrılmıyacağımıza, Üniversitenin bilimsel ve gerçekçi bir çalışma yapmasını sağlıyacağımıza, ilim dolandırıcılarını, çıkarlarına hizmet edenleri, kanunları, yönetmelikleri kendi menfaatlerine âlet edenleri, muhakkak bu ilim kâbesinden kovacağımıza yemin eder kendimizi Türk Ulusuna adarız.»

Öğrenci arkadaşlarına seslenen Millî Türk Talebe Birliği Başkanı Yüksel Çengel de: «Büyük Atatürk tarafından Batılı anlamda ilim yuvası hâline getirilen Üniversite kürsüleri, maalesef bugün, ilmi kişisel çıkarlarına âlet eden, memleketimizin sosyal ve iktisadî gerçeklerine eğilmiyen, ilmî haysiyetten yoksun bir takım sözde öğreticiler tarafından istilâ ve işgâl edilmiştir... Üniversiteyi içinde bulunduğu ataletten kurtaracak ve ilkel çalışma metodlarından sıyıracak, (Büyük Üniversite Reformunu) mücadelenizle sizler yapacaksınız diyordu.» İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği Başkanı Osman Zeki Telci, Üniversitenin kendi içinde devrim yapması gerektiğini söyleyerek «öğretim üyeleri kendilerini yoktan var eden devletçi eğitim sisteminin zararına, bugün fırsat buldukça diploma ticareti yapan mutlu azınlığın yüksek okullarına koşmaktadırlar» gerçeğine değiniyordu.

Belki bazı çevreler Üniversitede alttan gelen bu reform mücadelesinin sertliğini yadırgıyacaklardır. Fakat Ecvet Güresin'in belirttiği gibi «İlmî muhtariyeti korumak için getirilen idari muhtariyet müessesesinin sınırları içinde, uygulamaların ve kişisel davranışların, muhtariyetten çok başıboşluğa kayması elbette ki tepkiye hedef olacaktı. Hele kişisel çıkarların birinci plâna geçer gibi görünmesi, gerek öğretim üyelerinin bir kısmı tarafından, gerekse gençlik teşekkülleri tarafından elbette dikkatle izlenecek ve denetsizlik içinde, demokratik kuralların ortaya çıkaracağı bir başka denetim kurumu kendiliğinden kurulacaktır, Ama denecektir ki, bu denetim müessesesi yıkıcı olmaktadır. Doğrudur. Ancak, anormal bir denetimin başka türlü olması da beklenemez. Kendi kendini kontrol edemeyen ve yarının kadrolarını dolduracak kuşakları yetiştiren bir bilim müessesesinin bu sonucu hesaplaması gerekirdi.

GERÇEK SAYGISI

Bilim Esnaflığına Karşı

Fethi Naci

TÜRK toplumunda bilime de, bilim adamına da her zaman gerekli saygı gösterilmiştir. Halkımız, belki de bilim adamlarından daha açık seçik olarak, bilimin başlıca amacının insanlığın refahına hizmet etmek olduğunu sezmiş, bilime bir kurtuluş yolu olarak bakmıştır.

27 Mayıs sabahı, hareketin başlamasıyla birlikte İstanbul Üniversitesi Rektörü ile birtakım öğretim üyelerinin Ankara'ya çağırılması bir olmadı mı? Ne var ki 27 Mayıs'tan bu yana bilim adamlarımızın, daha doğrusu, Üniversite öğretim üyelerinin büyük çoğunluğunun gösterilen saygıya lâyık kişiler olmadıkları apaçık ortaya çıktı. Bunlar, toplulumuzda biriken bir gelişmenin birdenbire su yüzüne çıkması karşısında apışıverdiler. Az gelişmişliğimizin bilincine varanlar kendi öz meselelerimize millî çözüm yolları ararken, günlük basında, gençler arasında, açık oturumlarda ülkemizin gerçek meseleleri tartışılırken, Üniversitelerin bu gelişmeye ayak uyduramadığı, bu gelişmeyi izleyemediği, «Ne yapmalı?» ların hiçbirine cevap veremediği gitgide batıcı bir biçimde görüldü.

Üniversite, ne yurt dışındaki olaylarla, gelişmelerle gereğince ilgileniyor, ne de yurt içindeki olaylarla, gelişmelerle!

Siz hiç çağımızın en önemli meselelerinden biri olan nükleer silâhlara karşı savaş konusunda Üniversiteden bir ses yükseldiğini duydunuz mu?

Siz hiç bilimin yeni imkânlarının insanlığın yok edilmesi için değil insanlığın mutluluğu için kullanılması gerektiğini, atom enerjisinin barışçı amaçlarla uygulanması gerektiğini Üniversitelerimizin söz konusu ettiğini duydunuz mu?

Siz hiç az gelişmişliğimizden kurtulmamız için yeryüzünde sürekli bir barışın şart olduğu konusunda Üniversiteden bir ses yükseldiğini duydunuz mu?

Bilim adamlarımız bütün bunları kendi ilgi alanlarının dışında saydılar. Üstelik yerli ve yabancı kaynaklardan sağladıkları burslarla durmadan dış ülkelere gidip oralarda meslekdaşlarının bu konularda seslerini nasıl duyurduklarını gördükleri halde! Yöneticiler üzerinde nasıl baskı yaptıklarını gördükleri halde!

Ya ekonomik kalkınmamızın ve bağımsızlığımızın ortaya çıkardığı meseleler?.

Vergi reformu mu söz konusu ile Üniversiteden bir profesör çıkıp özel sektörün zaten çok vergi ödediğini, daha fazlasına katlanamıyacağını söyleyecektir!

Sosyal adaletin gerçekleşmesi için Toplu Sözleşme ve Grev dönemine mi girildi? Sendikaların gelişmesini önlemek, işçilerin haklarını almalarını geciktirmek için doğru işverenlerin hizmetine!

Dış politikada bağımsızlık mı isteniyor? Eline fırsat geçer geçmez devlet radyolarından millî haysiyetimize yakışır bir dış politika isteyenlere iftira ve bizi bugünkü bağımlı duruma düşüren dış yardımlara, yabancı sermeyeye övgü!

Düşünce ve söz özgürlüğü mü? Başkalarının kitaplarından aşırmalar yapmak! Fransa'da 130 yıl önce yayınlanmış yazılar Türkçeye çevrilir çevrilmez bunların aleyhinde rapor hazırlamak! Üniversitenin açılışında Üniversiteliye söz hakkı tanımamak!

Eğitim reformu ve halk çocuklarının eğitim imkânları bakımından fırsat eşitliğine kavuşturulması mı? Ver elini özel yüksek okullar! Ne lüzum var fırsat eşitliği sözlerine, mutlu azınlık çocuklarının hizmetine koşmak dururken!

★

ÜNIVERSITE öğretim üyelerinin elbette hepsi böyle değil; elbette dünya ve yurt gerçeklerine ilgilenen gerçek bilim adamlarımız var. Ne var ki büyük çoğunluk bu tutumlarının sonucu olarak, bugün artık öğrencilerinin de, daha geniş çevrelerin de saygısını akybetmiş durumdadırlar. Ne bilim adamı olarak gerekli araştırmaları yapabilmişler, yer yüzündeki kültür birikimine Türkiye'den de bir şeyler katabilmişlerdir, ne de çağımızın ve ülkemizin meseleleri karşısında olumlu bir davranış gösterebilmişlerdir.

Denecek ki «Hadi Tıbbiyedekilerin nasıl geçindiklerini biliyoruz, ya sosyal bilimlerle uğraşanlar ne yapsınlar? Aldıkları para yetmeyince ek bir iş aramasınlar mı?

Birtakım durumlar vardır ki özel bir sorumluluk yükler. Bugün bir bilim adamı, az ücret aldığı için, özel sektörde müşavirlik, ya da İdare Meclisi üyeliği yaptığını ileri sürerek bilim adamı sorumluluğundan kurtulamaz. Onların öğrencilerine özellikle öğretmek zorunda oldukları bir gerçek vardır: Az gelişmiş ülkelerde gerçek aydınlar sadece kendilerini refaha kavuşturacak ferdi kurtuluş yolları değil, bütün halkı az gelişmişlikten kurtaracak sosyal kurtuluş yolları aramak zorundadırlar. Geçim sıkıntısı mı? Bunu Türkiye'den yok edecek yolları aramaktır onların görevleri, yoksa İdare Meclisi üyeliği peşinde koşmak değil!

Kalkınma plânı ve vergi gelirleri

Aslan Başer KAFAOGLU

Vergi gelirleri, Kalkınma Plânının 1964 yılı vergi hedefinin 1.6 milyar lira gerisinde. 1964 bütçe gelir ve giderleri arasındaki 2.4—2.8. milyar lira fark nasıl kapatılacak?

Sayın Başbakan İnönü ile hükûmet üyelerinin bir büyük ustalığı tebrike değer. Bu başarı kazanılamıyan konuları dikkatten uzak tutabilmek ustalığıdır Plân uygulamasının temel koşulu olan Vergi Reformu ve Vergi Gelirleri, bu konuların en önemlilerinden biridir Geçen yıl bu zamanlar hükûmet çevreleri hep Plândan, Plânın sağladığı kalkınma hızından konuşurlar, bu konularda parlak zannettikleri sonuçları sonu gelmez demeçlerde açıklarlardı. Oysa bu yıl, konu hükûmet çevrelerince pek ağıza alınmaz oldu. Sadece bir ara kalkınma hızının yüzde 3.7 olarak ilân edildiğini işittik. Başarısız olan Plân uygulaması, ekonomik yaşantımızın her yerinde, her ânında karşımıza çıkıvor.

Geçen yılın iyi hava koşullarının verdiği cür'etle mübalâğalı kalkınma hızları edebiyatı yapabilme yolu artık kapanmıştır Bu nedenle yurtta ustalıkla bir «nisyan» havası estirilmeye uğraşılıyor. Başka türlü de yolu vok gibi bu işin Çünkü bir durgunluk, bir enflâsyon tehlikesi arasında bocalayan bir ekonominin Plânla, Programla ilgisi su götürür. Bizzat Maliye Bakanlığı tarafından çıkarılan bültenlere göre, yatırım harcamaları geçen yılın çok gerisinde devlet gelirlerinin seyri hiç ümit verici değil... Durum o kadar tutarsız tedbirlerle geçiştirilmek isteniyor ki, bir yandan emisyon hacmi genişletilirken öte yandan dış finansman kıtlığı nedeniyle ithalât hacmi azaltılıyor Döviz rezervleri, azaltılan ithalât hacmine rağmen, gene de düşmekte. İhracat, geçen yılki düşük hacminin bile epeyce gerisinde...

Aslında kalkınmanın gerektirdiği tasarruf hacminin vazgeçilmez şartı olan vergi politikası reddedilince, Kalkınma Plânı sadece bir metin halinde kalmıştı. 1963'de, 1961 fiyatlarıyla 9 milyar - 1963 fiyatlarıyla 9.9 milyar - lirayı bulması gereken vergi gelirleri tam 1.5 milyar eksiği ile 8.4 milyar lirada kalmıştı. Hem de sosyal adalet ilkesini zorlayan, aile bütçelerini sıkıntılara düşüren zamlara rağmen... Diğer kamu gelirleriyle, Mahalli İdare gelirlerinde de eşit önemde eksiklikler olmuştu. Bu açık, cârî ve sâbit fiyat farkları gizleyebildiği kadar gözlerden gizlenmiş, sonra da özel sektörün Plânı aşan yatırımlarının açığı kapattığı ileri sürülmüştür. (Bu iddiadan şimdi cayılmıştır. Bk: YON, sayı 81'de çıkan yazımız.)

Ya 1964?.

1964'te kamu gelirlerindeki durum daha da fecidir. Elimizde son olarak 7 aylık (Mart - Eylül) rakamları ile Ağustos sonuna kadarki her verginin ayrı ayrı tahsilât rakamları var. İlk 7 ayın tahsilâtı 1963'te 6 milyar 626 milyon, 1964'te ise 6 milyar 615 milyon liradır. Yani 1964 tahsilâtı hiçbir artış kaydetmemiş, aksine cüz'î bir gerileme göstermiştir. Oysa 1963'te aynı dönem tahsilâtı bir önceki yıldan 1.5 milyar lira fazlaydı. Bu durum, Plân ve Bütçe uygulaması bakımından Vergiler ve Devlet gelirleri tahsilâtı üzerinde uzun uzun düşünülmesini gerektirmektedir.

Tek tek vergiler ve Devlet gelirleri

a. Vasıtasız vergiler: Elimizdeki vasıtasız vergiler toplamı rakamı, Eylül, tek tek vergiler ise Ağustos sonu itibariyle düzenlenmiştir. Gelir Vergisi Eylül başında geçen yıl tahsilâtından 244 milyon lira fazla olarak 1 milyar 361 milyon liradır Ancak geçen yıl Eylül ayı başında Gelir Vergisinde iki taksitten birinin ödenmiş olmasına karşılık bu yıl üç taksitten ikisi ödenmiş bulunmaktadır Yani geçen yıl Eylül ayı başında Gelir Vergisinin yıllık beyannamelerde yüzde 50 sinin ödenmiş olmasına karşılık, bu yıl ödenen oran yüzde 66.6 sıdır. Bu durumda 244 milyon fazalık büyük bir önem taşımamaktadır.

Kurumlar Vergisine gelince, bu vergide tahsilât Ağustos ayı sonunda 192 milyon liradır Ancak taksitlerin durumu itibariyle, bir taksit daha ilerde ödenecektir. Geçen yılın aynı dönem tahsilâtı 301 milyon liradır.

Eldeki bilgilere, içinde yaşanılan ekonomik konjonktüre ve vergilerin ödeme özelliklerine göre, bu vergilerin 1964 yılı tahsilâtı aşağıdaki şekilde hesaplanabilir:

Gelir Vergisi:	2.500 milyon lira
Kurumlar Vergisi:	300 milyon lira
Diğer Vergiler:	100 milyon lira
Vasıtalı Vergiler toplamı	2.900 milyon lira

Bu tahmin geçen yılın vasıtasız vergiler tahsilâtından 160 milyon lira fazladır. Bu fazalığın önemli bir oranı, vergisi gayet kolaylıkla alınan ücretlerdeki artıştan ileri geldiği kanısındayız. Beyannameli mükelleflerin beyanlarında, şu görünüşe göre, büyük artış olmadığı anlaşılmaktadır.

b. Vasıtalı vergiler: Bu vergilerden ithalâtla ilgili olanlarda geçen seneye göre duraklama ya da gerileme vardır. İthalâtta alınan İstihsâl vergisi geçen senenin 453 milyon lirasına karşılık bu yıl 109 milyon gibi azımsanmıyacak bir eksiklikle 344 milyon liradır. Gümrük vergisi ise, geçen senenin 394 milyonuna karşılık bu yıl 398 milyon liradır. İthalâtta Haziran ayında başlayan gerilemenin devam edeceği de düşünülürse, bu iki vergi hasılatının geçen yıl düzeyini de bulamıyacağı anlaşılır. Bu iki vergi gibi, büyük kısmı ithal vesaikinden alınan damga resmine dayanan Damga Resminde de bir duraklama vardır. Bu üç vergi hasılatının yıl sonuna kadar 2 milyarı çok aşan bir gelir getirmesi uzak ihtimaldir.

Diğer taraftan Dahilî İstihlâk Vergileri ve resimlerinin durumu da parlak olmaktan uzaktır. Akaryakıt, şeker istihlâk vergileri ile Tekel gelirlerindeki artışlara karşılık Emlâk alım vergisinde duraklama ve İstihsal Vergisinde hafif gerileme vardır.

Bütün vasıtalı vergilerin 6 aylık tahsilât tutarı 2 milyar 806 milyon lira olup bu rakam geçen senekinden sadece 95 milyon lira fazladır. (Fazlalık oranı yüzde 3.5). İthalâtın seyri, canlanan konjonktürün bazı vergiler üzerindeki olumlu etkileri gibi, tahsilât seyrine etki yapacak bazı etkenler dikkate alınarak yapılan hesaplarda bu vergilerin toplam hasılatının 5.8 milyar lirayı bulacağı anlaşılmaktadır.

Vergilerden 1964 yılında elde olunacak hasılat, şu durumda 8.7 milyar liradır. Ancak tahminlerde çok genel yönler ve veriler kullanıldığından yüzde 5 bir tahmin toleransı eklenebilir. Bu takdirde vergi gelirlerinde yapılacak tahsilât 9.2 milyar lira olacaktır. Bu miktar, bütçe tahmininden 710 milyon lira eksiktir.

Ancak yukarıdaki rakamlar başka bir gerçeği daha ortaya koymaktadır ki, o da, bu vergi strüktürü ile Plân hedeflerinin gerçekleşmiyeceğidir. **Çünkü, Plânda *1964 vergi hedefi için seçilen 9.9* milyar lira, 1961 fiyatlarıyladır. Bu rakam 1964 fiyatları ile 10.8 *milyar lira eder ki 1964 yılı gelirleri en iyi varsayımla bile bu* rakamın 1 milyar 600 milyon lira gerisindedir.**

Vergidışında, Devletin mülk ve teşebbüslerinden elde ettiği gelirler ise, Eylül sonunda 291 milyon liralık bir imkân sağlamıştır. Bu kalemden yıl sonuna kadar elde edilecek hasılatın 600 milyon lira olacağı hesaplanmaktadır ki, bu da gelir bütçesi tahmininden 185 milyon lira noksandır.

Özel gelirler

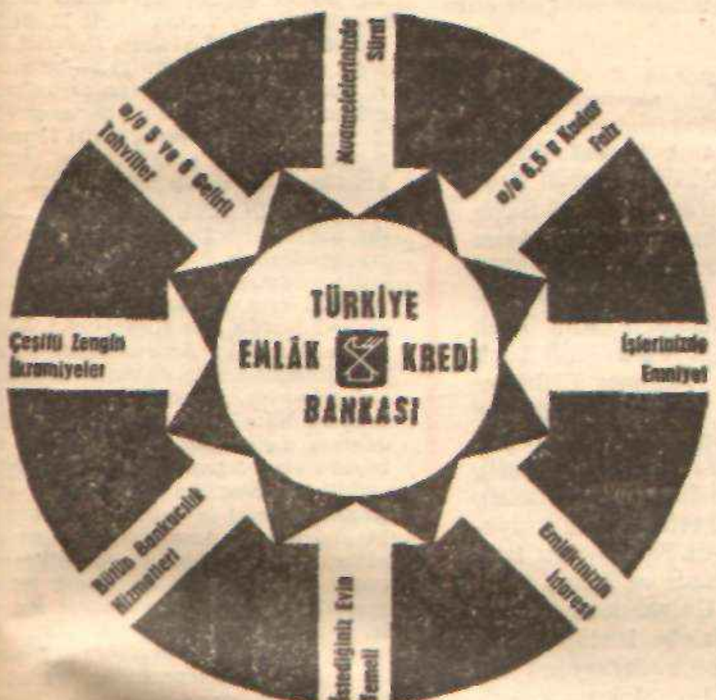
1964 Bütçesinde tasarruf bonosu, fonlar ve Amerikan karşılık paralarından 2 milyar 458 milyon lira civarında bir gelir elde olunacağı tahmin edilmiştir. 7 aylık özel gelirler tahsilâtı ise 1 milyar 211 milyon liradır. Ancak yılın ilk ayları özellikle tasarruf bonosu hasılatının yüksek olduğu aylar olduğundan, gelecek 5 ayın tahsilâtının bu tempoda seyretmiyeceği muhakkaktır Geçmiş yılların ve bu yılın tahsilât seyirleri izlenerek, dış yardımlar ve ziraî fazla maddelerinden elde olunacak karşılık paralar hasılatı gözönünde bulundurularak, özel gelirler tahsilâtının yıl sonunda 2.1 milyar lirayı bulacağı hesaplanabilir. Bu tahsilât tahmini, Bütçe tahmininden 358 milyon lira noksandır.

Sonuç

Buraya kadar gelen açıklamalar, Devlet gelirleri tahsilâtının 8.7 - 9.1 milyar lira vergilerden, 0.6 milyar lira Devlet mülk ve gelirleri hasılatından, 2.1 milyar lira özel gelirlerden olmak üzere 11.4 - 11.8 milyar lira civarında olacağını göstermektedir.

6 milyar 615 milyon lira olan 7 aylık tahsilât rakamlarından hareket edilerek gene aynı sonuca gelinebilir ve yukarıdaki tahsilât rakamları global ve maliye dışı ekonomik faktörler hesaba katılarak aynı sonuca varan hesap şekliyle bulunabilir.

Yukarıda elde olunan gelir rakamı, alınan ve daha da alınacağını sandığımız ek ödeneklerle 14.2 milyar lirayı bulacak gider bütçesini karşılamaktan çok uzaktır. Aradaki 2.4 - 2.8 milyar liralık fark, aynı zamanda 1965 programına göre hazırlandığı bir çok kez söylenen bütçe tatbikatını tehlikeye düşürmektedir. İlgililer buna karşılık, iç borçlanma ve gider tasarrufu gibi tedbirlere başvurulacağını açıklıyorlar. Bu tedbirler başarı sağlasa - ki bunda da şüpheliyiz ve nedenlerini gelecek yazıda açıklıyacağız - ve Bütçe dengesi kurtarılabilse de, Plân ve Programa uygun bir davranış içinde bulunulduğu söylenemez.

GENÇLİK KONUŞUYOR

TÜRKİYE NEREYE GİDİYOR?

FETHİ NACİ — YÖN'ün Atatürk sayısı için düzenlediği açık oturuma hoş geldiniz. Üniversite Gençliği, gerekli gördüğü zaman, kendi özel sorunları üzerine olduğu gibi yurt sorunları üzerine de görüşlerini, düşüncelerini bildirmektedir. Ama belirli bazı tarihler var ki, Üniversite Gençliğinin yurt sorunları üzerindeki görüşleri özel bir ilgiyle beklenir: 29 Ekim gibi, 10 Kasım gibi...

Bütün azgelişmiş ülkelerde olduğu gibi Türkiyede de Üniversite Gençliği toplumun belli başlı ilerletici güçlerinden. *Görüşleri, yalnız yurt* içinde *değil yurt* dışında da yankılar uyandırıyor. Bu açık oturuma geniş yankılar uyandıran bir bildiriden söz açarak başlamak istiyoruz; 3 Ekim tarihli bildirinizde şöyle deniyor:

«Hürriyet ve İstiklâl havarisi iddialarıyla geri kalmış ülkeleri iktisadi ve siyasi bakımdan istismar eden ve bu istismarın usul ve metotlarında kapmlara bölünen dünyamızda son yıllarda barışın ve *sosyal* adaletin *mütevazi temsilcisi* olan yeni, bağımsız bir blok teşekkül etmiştir. Türkiyenin de tarihi gelişimi ve Kemalist düşünce açısından bu blokta *yer* alması icap etmektedir. Geçmiş yılların hatalı dış politika tutumunu devam ettirmek isteyenlerin davranışlarının kendi İstiklâl mücadelemizin ruhu ile kabili telif olmadığını açıklamak isteriz.»

Sizi bu görüşü halk oyuna duyurmağa götüren nedenler nelerdir?

...eyk haline geldik

HÜSEYİN AVNİ SAGESEN — 1950 denberi gördük ki, yöneticiler iç ve dış politikamızda kraldan fazla kralcı, Amerikalıdan çok Amerikalı tarafları oldular. Bazı fıkra yazarları ve fikir adamları bunun zararını söylemişlerse de, bunun su *üstüne çıkışı ancak Kıbrıs olaylarından* sonra oldu. Bu, aynı zamanda karşımıza yeni bir Türkiye meselesi çıkardı. Değişen şartlar ve gelişen olaylar karşısında bu bildiriyi yayınlamaya mecbur olduk.

YÜKSEL ÇENGEL — Bu sorunun cevabını halk yönünden açıklamak isterim. Amerikalı gece saat 2'de adam çiğniyor. Sonra da görevliyim diyor. Görevli olmadığını bile bile adamı kendi mahkemelerimizde *yargılıyamıyoruz.* Bu durum yalnız hukukçuları değil, halkı da feverana getiriyor. Bunun gibi olaylar halkta, gururlu bir *Amerikan düşmanlığı yaratıyor.* Ve biz Üniversite gençliği olarak yalnız talebe meselelerini değil, aynı zamanda ulusumuzun meselelerini de yakından izlemek zorunda olduğumuzdan, halkın bu duyguları karşısında kayıtsız kalmadık ve kalamayız da.

AHMET KETENCİ: 27 Mayıstan önce Türk Yüksek Öğrenim Gençliği, iç bünyemizdeki bazı huzursuzluklar yüzünden, *gerçek meselelerimize eğilememişti.* 27 Mayıstan sonraki hürriyet ortamı bizi gerçeğe inmeğe zorladı. Bizi bu bildiriyi yayınlamağa *sevkeden* sebep. Kıbrıs *probleminin* halledilmesi konusundaki metodun nihai çözüm yolunu gösterememesidir. Bu oturumda Atatürkçülük ve Atatürkçü dış politikayı tartışıyoruz. Şahsen öyle tahmin ediyorum ki, Atatürkçülük, kendi bünyesinde ve çevresinde meseleleri teşhis edebilmek ve değişen dünyaya göre hal çaresi aramak metodudur. Dünya korkunç bir hızla ilerlemekte. Biz ise bu uygarlık akımına ayak uyduramıyoruz. Bunun gerçek sebebi, gerçek Atatürkçülüğü bilmememizdir. Atatürkçülük, özgür düşünceden *yana* ve hertürlü istismara karşısındadır. Bugüne kadar güdülen politika bizi, bir blok içinde sadece rampa olma durumuna düşürdü. Oysa gerçek Atatürkçülük rampa olmanın karşısındadır.

OSMAN ZEKİ TELCİ — Neredeyiz ve nereye gidiyoruz? Bâzı gerçekler, düşünen kişiyi, bu sorulara cevap ararken bazı yeni sorulara itiyor. Eğer ulus yönünden bu sorulara cevap bulunamazsa, lider *durumunda olan, iktisadi* ve *kültürel* yönden kuvvetli olan, bazı devletler bizi ezeceklerdir. İtiraf etmek gerekir ki, bugüne kadar, Atatürk devri hariç, Türkiye iktisaden ve kültürel yönden kuvvetli bazı devletlerin peyki durumuna düşürülmüştür. *Ulusumuz bu gerçeğin farkında* değildi. Son Kıbrıs meselesi, bence bu gerçeklerin su üstüne çıkması bakımından önemlidir. Atatürkçülük gerçekçiliktir, Atatürkçülük kişilik sahibi olmaktır. Fakat Atatürkten sonra izlenen politikalarda bunu göremedik. Biz, Atatürk gençliği olarak bu gerçeğin üzerinde olduğumuzu kamu oyuna açıkça duyurmayı uygun dük. Kişiliğimizi tanıyan bir dış politikanın yanında olduk. Kısa vâdeli değil, uzun vâdeli bir dış politika yolunu tutmanın gereğine inandık. Bizim son zamanlarda de*ğin durumumuz, bir peyk haline geldiğimizi* düşündürmektedir. Özgürüz demek, özgür olmaya yetmiyor. Anladığımız mânada Atatürkçülüğün gereği, her alanda olduğu gibi Kıbrıs konusunda da bağımsız bir politika izlemektir. Bu, bizi tarafsız bir blokta, kişiliğe sahip bir politika izlenmesini istemeye götürüyor.

ESFENDER KORKMAZ — Ortada halkın onuruna dokunanın bazı meseleler vardır. Atatürk devrinde bağımsız bı ekonomi politikası güdülüyordu ve memleket daha hızlı kalkınıyordu. O devirde *fazla dış yardım almıyorduk. Ekonomik* kalkınmamızı dış yardımlara dayandırdığımızdan beri, memlekette yabancılara imtiyazlar tanındı ve giderek bu imtiyazlar genişledi. Meselâ üsler verildi. Halbuki tarafsız bir dış politikada bu tâvizler verilmiyecektir. Gençlik ve halk, bunu gördü, sezdi. Bu bakımdan yardımın karşılıksız, tâvizsiz olması gerektiği anlaşıldı. Bu durum, bizi elbette tarafsızlığa iter.

AHMET GÜRYÜZ KETENCİ — Arkadaşlarımın şimdiye kadarki konuşmalarında «Halk böyle istiyor» dendi. Bazan *toplumun istediği şeyler de doğru olmıyabilir.* Liderler, gerçeği topluma kabul ettirme mücadelesine girerler. Dünyanın her yerinde olduğu gibi, Türkiyede de Üniversite gençliği, toplumun beynini teşkil eder. Biz gençler, gerçeği halka kabul ettirmek için harekete geçeriz. Bu olayda da, durum budur.

YÜKSEL ÇENGEL — Biz tebanı öğrenci olan kuruluşları temsil ediyoruz. Fakat, bizim başlıca iki konumuz vardır: Biri, öğrenci meseleleri, ikincisi ulusal meseleler. Bildiri, bu ikinci meseleyle ilgilidir. *Teşekküllerin ayrı ayrı* bazı *davranışları* oldu bu konuda. Daha güçlü olmak için, hepimiz birleştik. Biz halkın düşüncelerine yön vermek istedik.

«Miting yapmayın» dediler

FETHİ NACİ — Amerikan çevrelerinde, Kıbrıs olayları ile ilgili olarak, bu bildirinin yayınlanmasından önce gençliğin Ankara ve İstanbul'da yaptığı mitiglerin, «Hükûmet tertibi» olduğu iddia edildi. Bu iddia için ne dersiniz?

HÜSEYİN AVNİ SAGESEN — Asla!.. Bundan önceki mitinglerde Hükûmetin *bize miting yapmayın, zararımıza oluyor* diye baskısı olmuştur. Fakat bunun aksi vârit değildir.

YÜKSEL ÇENGEL — Biz daha önceki mitinglerimizde ve bilhassa Kıbrıs olaylarının ortaya çıktığı ilk günlerde düzenlenen 100 bin kişilik mitingte, Taksim Anıtının önünde «Bizi Amerikayı yurdumuzdan kovacak hareketlerde bulunmaya zorlamasınlar» dedik. O zaman içtiğimiz antta Amerikan *kovboylarını, Türk* yurdunun sınırları dışına atmaya bizi mecbur ediyorlar demiştik. Ve bu andı ben içir*miştim. Bu andın gereğini yerine* getiriyoruz. Tertip iddialarını reddederiz.

OSMAN ZEKİ TELCİ — «Hükûmet emri» suçlamalarını kesinlikle reddediyoruz. Gençliğin hareketini Hükûmet kullanmış olabilir, bu bizi ilgilendirmez. Hür dünya lideri diye özgürlük ve insan hakları havarisi geçinen Amerika, esasında kendi menfaatinin dışında hiç bir şeyin havariliğini yapmamaktadır. Bu maske altında kendi menfaatlerini korumaktadır. Gelişmişlikte sondan dördüncü olan bir milletin gençliğini temsil ediyoruz. Fikirlerimize halkın da *bilinçli* olarak katılması şart değidir. Biz onun fikirlerine de temsil ettiğimize inanıyoruz.

AHMET GÜRYÜZ KETENCİ — Yüksel Çengel arkadaşımızın da belirttiği gibi, gençlik teşekküllerinin iki amacı vardır. *Biri, öğrenci meseleleriyle* ilgilenmek, diğeri ulusal meseleleri izlemek. Birinci derecede sorumlusu bulunduğum T.M.T.F., politik tutumdaki değerlendirmelerini Atatürkçü açıdan yapar. Kendi fikri tutumu içine giren bütün çalışmaları destekler. Şahısların değil, fikirlerin peşinden gider. Şahısları veya kurumları, kendi fikirlerini savunduğu zaman destekler. Peşin hükümlerle hiç bir zaman atılım yapmaz. Bu politik tutum içinde mesele değerlendirilirse, T.M.T.F.'nun hiç bir zaman Hükûmetin ve yetkililerin arzularına göre *hareket etmiyeceği* anlaşılır. Kurumların statüleri, empoze edilecek fikirlerin karşısındadır. Yapılan değerlendirme hiç bir zaman Türk Hükûmetinin arzuları muvacehesinde hareket edildiği mânasına alınmamalıdır. Eğer mitingte olağanüstü tedbirler alınmışsa, o, günün şartları içinde zaruri görüldüğündendir.

ESFENDER KORKMAZ — Hükûmet hukuk düzenini koruyucu bir politika izlemek zorundadır. Bu sebeple, Kıbrıs *mitingleri* dolayısile piyasada uyanacak aksü'âme'leri hesaba katması, mitingleri önlemeye *çalışması tabiidir.*

Abdülhamit hortlatıldı

FETHİ NACİ — Konuşmalardan anlaşıldığına göre, Atatürkçü bir dış politikadan uzaklaşılması, gençlikte tepkiler uyandırmaktadır. Sizce Atatürkçü dış politikadan uzaklaşılmasının sebepleri nelerdir?

YÜKSEL SOYOGLU — Türkiye'nin yenileştirilmesi mücadelesine girişen *Jön Türkler, 1908'lerde ve daha önceki yıllarda* mücadelelerini çoğu zaman kaçtıkları dış ülkelerde yürüttüler, iç politika mücadelelerinde dış ilişkilerden yararlandılar. 1923 - 1938 yılları arasında, Türkiye tamamen bağımsız ve kişilik sahibi bir dış politika yürütmeyi başardı. 1938 - 1950 yıllarını kararsız ve zikzaklı bir devre kabul edebiliriz. 1950 - 1960 devresi ise, dış politikada Abdülhamit devrinin yeniden satha çıkışıdır. Bu devrede iç politikada sandalyeye sahip olanlar, dışta destek aradılar. Ve yine bu devrede özgürlüğümüzü kaybetmek tehlikesiyle karşılaştık.

YÜKSEL ÇENGEL — Atatürk, emperyalizme karşı dünyada ilk mücadeleyi açarak bağımsız bir devlet kurmakla, bütün az gelişmiş ülkeler için mükemmel bir örnek verdi. Fakat, Türkiyede, Atatürkten sonra gelen kadrolar, onun mücadelesini sürdüremedi. Bu bakımdan gençlik, bir yerde feveran etme gereğini duyarak Hükûmetin karşısına çıktı.

Dolara karşılık toprak

MEHMET EKREM ÖZER — Uzak görüşlü Atatürk, *Hitler'i gördü.* Onun amaçlarını sezdi. Atatürk'ün ölümünden sonra Stalin, toprak talebinde bulundu. Bu talepler, Türk - Sovyet münasebetlerini, tabii ki, bozdu. Daha sonra gelen devrede iktisaden Batıya bağlandık. Bu bağlantı siyasi ve içtimai alana da döküldü. Batı bize para verirken, biz ona toprağımızı vermişizdir. Bir Türk çocuğu olarak acı duyuyorum ki, Amerikalıların Türkiyedeki bazı üslerine, resmi vazifeliler bile girememektedir. Cumhurbaşkanımız bile bu konuda güçlük çıkarabilirler. Buna karşılık, *bizim Amerikalılara kapalı* bir karış yerimiz bile yoktur.

AHMET GÜRYÜZ KETENCİ — Ulusların *davranışları, daha çok kendi iktisadi* durumlarıyla ilgilidir. Tarih göstermiştir ki, daima iktisaden güçlü olan devletler, dış politikada söz sahibi olmuşlardır. Atatürk, devletçiliği iktisadi bir ilke olarak kabul etmişti. Onun zamanında bu ilke savunuldu. 1950'den sonra takip edilen liberal politika ise, bizi bu politikanın dünyadaki lideri Amerikanın rampası durumuna düşürdü. Oysa, az gelişmiş memleketlerde genel politika liberal ekonomi dışında olmalıdır. Yapılan özel anlaşmalarla, yapılan yardımlar dolaylı şekilde geri alındı, memleket *Amerikan mamûllerinin bir pazarı* haline geldi. Yardımları alabilmek için tâvizler de verdik. Şöyle ki, Birleşmiş Milletler iktisadi yönden kuvvetli devletlerin etkisi altında. Bizim de bu kurumlara katılmamız, uluslararası sorunları çözecek durumda olmıyan bu kurumlarda, yardım aldığımız ülkelerin etkisi altında kalmamıza, onların politikalarına uygun oy kullanmamıza sebep oldu.

COŞKUN ARICI — Bizim bağımsız dış politika isteğini öne sürüşümüz, Kıbrıs meselesinde Batı'da aradığımız desteği bulamamamızdan sonraya rastlar. Batılı müttefiklerin dâvamızı benimsiyecekleri zannediliyordu. Bu süre bunun böyle olmasını bekledik. *Ama sonunda yalnız* bırakıldığımızı acıyla gördük. Beklediğimizi bulamamıştık. Amerika'da seçimlerin yaklaşması, Rum oylarını hesaplayan Başkan Johnson'u etkilemiş olabilir. Fakat, bunun böyle olmayacağını kendisiyle görüştüğüm yetkili bir Amerikalı bana itiraf etmişti. Kennedy, belki de daha değişik bir politika güdebilirdi. Ama ihtimaller ne olursa olsun, görünen şudur ki, Amerikanın davranışı Türkiyeyi bir üs olarak muhafaza gayesinden öteye gidememiştir. Bu sebeple, Türkiye'nin Batı bloku içinde yerini *muhafaza etmekle beraber bağımsız* bir dış politika gütmeye hakkı vardır, ben bundan yanayım.

Oturuma katılanlar

Yüksel Çengel (Milli Türk Talebe Birliği Genel Başkanı), **Ahmet Güryüz Ketenci** (Türkiye Milli Talebe Federasyonu Genel Başkanı), **Osman Zeki Telci** (İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği Başkanı), **Hüseyin Avni Sağesen** (İstanbul Teknik Üniversitesi Talebe Birliği Başkanı), **Coşkun Arıcı** (Türkye Milli Talebe Federasyonu Genel Sekreteri), **Ersin Ertekin** (Milli Türk Talebe Birliği Genel Sekreteri), **Mehmet Ekrem Özer** (İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği Genel Sekreteri), **Esfender Korkmaz** (Milli Türk Talebe Birliği İstanbul İcra Konseyi Başkanı), **Yüksel Soyoğlu** (Milli Türk Talebe Birliği İstanbul İcra Konseyi Üyesi), **Şuayip Taşpınar** (Türkiye Milli Talebe Federasyonu Basın - Yayın Komisyonu Başkanı), **Muzaffer Akarçay** (Türkiye Milli Taleb Federasyonu Genel Yönetim Kurulu üyesi), **Yalçın Manav** (Milli Türk Talebe Birliği İstanbul İcra Konseyi Üyesi), **Engin Dağıstanlı** (*İstanbul Teknik Üniversitesi Talebe Birliği Yöneticisi*), **Şahin Yaman** (İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği Yönetim Kurulu üyesi), **Turgut Er** (Milli Türk Talebe Birliği Basın - Yayın Komisyonu Başkanı ve Genel Muhasip), **Yavuz Ketenci** (İstanbul İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Öğrencisi), **Bozkurt Nuhoğlu** (İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğrencisi), **Nizamettin Gülle** (Milli Türk Talebe Birliği Yönetim Kurulu Üyesi), **Cemâl Yalçın** (Türkiye Milli Talebe Federasyonu Yöneticileirnden), **Cavit Savcı** (İstanbul Teknik Üniversitesi Makina Fakültesi öğrencisi).

Oturumu Yöneten: Fethi Naci

açık oturum

Amerikan demir perdesi

HÜSEYİN AVNİ SAGESEN — Atatürk devrindeki cesaretli e atak politikayı herkesten beklemek hakkımız değildir. Onun meziyetlerini başkaları kolayca gösteremez. Öyle zamanlar olmuştur ki, Atatürk, bazı elçileri geceyarısı yatağından kaldırıp huzuruna çağırmış, arzularını tebliğ etmiştir. Daha sonraki yöneticiler ise, değil gece yarısı, öğle vakti dahi bu elçilerin kapılarını tıkırdatma cesaretini *gösterememişlerdir.* İkinci Dünya Savaşından sonra Rusyanın toprak talepleri karşısında Türkiye, kendisini yalnız hissetti. Bu durum karşısında, Batıya yaslanma politikasını tuttu. Bu başlangıçta haklı ve iyi bir tutum olarak görünüyordu. Fakat sonraları bu politika, para alıp üs verme şekline dönünce, iş değişti. Şimdi, bir Türk vatandaşı için kendi memleketindeki bir Amerikan üssüne girmek, demirperdeyi bile aşmaktan güçtür. Ben buna birçok *defa şahit oldum. Türkiyede,* Türklere yasak bölgeler doğdu. Bu durum, Türkiyeye yardım yapılması gerekçesine dayandırıldı.

ESFENDER KORKMAZ — Bu durumun sebebi, çok partili düzendir. Bu düzende, partiler, iktidarı kazanma veya muhafaza gerekçesiyle halka tâviz verme yarışına giriştiler. Bu tâvizler, dış yardım ihtiyacını artırdı. Yardımlar, dış politikada yön değişikliğine yol açtı. 1950'den sonraki *iktidar, ekonomimize* liberal bir sistem getirmek istedi. Merkezle sağ arasında bir hükûmet kuruldu. Güdülen ekonomik politika, dış politikada da liberal, yani Amerika taraftarı olmuştur.

OSMAN ZEKİ TELCİ — Atatürkçü dış politikadan uzaklaşmamızın üç faktörü vardır. Birincisi, Atatürkten bu yana sol blokun yaptığı baskı. İkincisi, Atatürk'ün politikası, politikayı geniş halk kitlelerinin, direkt denetimine sunmaktı. Devletçi ve halkçı politikası bu düşüncenin sonucudur. Atatürk bu eserini tamamlıyamadan vefat etmiştir. Üçüncüsü ise O'nun ölümünden sonra Osmanlı kalıntıları, Cumhuriyet kadrolarını ele geçirmekte güçlük çekmediler. Devlet idaresinde büyük rol oynayan bu insanlar bizi kapitalist bloka sürükledi. Atatürkçülüğün temel ilkesi devletçiliği bu kimseler dejenere ettiler.

Ekonomik bağımsızlığımızı kaybettik

FETHİ NACİ — Konuşmalarda genel olarak kalkınma için alınan dış yardım, yardımı veren ülkelerin bize kendi sistemlerini, yâni liberalizmi kabul ettirme çabalarını da birlikte getirdi; bu hal bizi Atatürkçü dış politikadan uzaklaştırdı deniyor.

ŞUAYİP TAŞPINAR — Asıl sebeb *Atatürk doktrininin yapılmamış olması*dır. Atatürk hem aksiyon, hem de fikir adamıdır. Burada, aydınlar gereken vazifesini yapmamıştır denilebilir. Bizim kuşağa hep Atatürk'ün 1881 de doğduğu, 1938 de öldüğü, Annesinin Zübeyde Hanım, Babasının Ali Rıza Bey olduğu öğretildi. Halbuki bize Atatürk'ün 1919 dan sonraki hayatı ve hareketleri lâzımdır. Atatürk, yalnız bizim değil, bütün esir milletlerin lideridir. Zamanın İngiliz veliahdı, Hindistan seyahatinde iyi karşılanmayışının sebebini sorduğunda, kendisine, bugün yer yüzünde bir Mustafa Kemal'in olduğu hatırlatılmıştır. Cezayirde üç haneli bir köye varıncaya kadar Atatürk'ün *fotoğrafı* vardı evlerde.

Atatürk «köylü milletin efendisidir» demişti. Bu mücerret bir söz değildir. Atatürk bu sözle halka dayanan bir devlet kurmayı düşünmüştür. Tek cümleyle Atatürkçü politikadan ayrılmamızın sebebi, Atatürk doktrininin yapılmamış olmasıdır. Bundan da aydınlar sorumludur.

YÜKSEL ÇENGEL — Özellikle 1950'den sonra Atatürkçü dış politikadan uzaklaştık. Bunun sebebi de bence, içerde Atatürk ilkelerinden tavizler verilmiş olmasıdır. Ve bu taviz yarışına o günkü bütün siyasi teşekküller katılmışlardır. Halkta, Moskof düşmanlığı yaratılmış ve bunun karşısında alternatif olarak Amerikan mandası istenecek kadar gafilleşilmiştir. Bence, liberalist bir sistem tatbiki de, Atatürkçülükten uzaklaştıktan, yâni Amerikan mandasının istenmesinden sonra olmuştur.

Ekonomik bağımsızlığımızı nasıl sağlıyacağız

FETHİ NACİ — Konuşmalardan anlaşıldığına göre, bağımsız dış politika, ancak bağımsız bir ekonomi ile mümkün. Konuşucular bu noktada birleşiyorlar. Şu halde ortaya şu soru çıkıyor: Ekonomik bağımsızlığımızı kazanmak için ne yapmalı?

OSMAN ZEKİ TELCİ — Ekonomik bağımsızlığı, siyasi bağımsızlığın ön şartı olarak *kabul ederim. Çağımızın en büyük* tema'sı gerçekçiliktir. Bunun içindir ki, Türkiyemizde içte ve dışta bağımsızlığa gidebilmek için verim kaynaklarının zorlanması gerekir. Kütleleri olumlu ve istihsali arttırıcı bir yöne sevketmek lâzımdır. Atatürkçülük, bir bakıma devletçilik ve halkçılıktır. Bu temel ilkeler kollektiviteyi zorlar. Atatürk, çağının gerçeklerini bilen bir dahi idi. Şurası bir hakikattir ki, biz şark ve orta şark memleketleri tembeliz. Bizde erkeklerin *çalışması ayıptır.* İçinde yaşadığım toplumun bu gerçeğini kendimden biliyorum. Bizde erkekler kahvede oturur, kadınlar çalışır. Ben Rize'liyim. Birgün annemle tarladan dönüyorduk. Evimize gelecek yükü annem sırtlamıştı. İhtiyar anneme müdahale ederek yükü ben götürmek istediğimde annem «oğlum bizde erkeklerin çalışması ayıptır» diyerek, bana itiraz etti. Bu, Türkiyemizin acı bir realitesidir. Kütleler muayyen gurupların menfaati için çalışmaya zorlanır. Oysa kollektif ve kooperatifçi bir çalışmaya gidilmelidir. Endüstriye doğru bir kayış olması gerekir. Türkiyede esasen tam bir liberalizm de yoktur. İstihsali arttırmak ancak mutlak bir devletçilikle olabilir. Bunlardan taviz vermemek şartıyla dış kaynaklardan da istifadeye gidilebilir. Yani millî bağımsızlığımıza halel getirmeyecek dış yardımları da alabiliriz. Üretim tarım kesiminde, kollektivizm ile mümkündür. Ferdî teşebbüslerle tam randıman alınamaz. Şahısların elinde toprağın verimliliğini artıracak ve ölçecek vasıtalar da yoktur. Devletin müdahalesi gereklidir. Yani (toprak reformu sesleri) *kollektifleştirmeye* gidilmesi zorunludur.

Bütün yollar reformlardan geçer

YÜKSEL ÇENGEL — Az gelişmiş ülkelerin kalkınması istihsal ile istihlâk arasında bir muvazene kurmaya bağlıdır. Bununla şunu kastediyorum: Boş arazileri verimli kılmak, mutavassıt ve parazit sınıfları yok etmek (Sosyal bakımdan). Dış yardımları kabul etmek, *fakat taviz vermeden...* Tüketimde israfı önlemek. Zaman zaman üreticinin zararına olan, özel teşebbüsteki aşırı rekabeti önlemek, ve bütün bunların sonunda halk kooperatiflerini *kurmak ve geliştirmek* lâzım.dır.

AHMET GÜRYÜZ KETENCİ — Ulusların savaşı ekonomiktir. Şurası bir gerçektir ki; iktisaden güçlü olan devletler, iktisaden zayıf olanları ezmektedirler. İktisaden güçlü olabilmek için ilk ve temel şart köklü reformlardır. Bunlar, eğitim, dış ticaret, kredi, toprak reformları.

Şahsen bunlardan şunları anlıyorum. Bugünkü eğitim politikasıyla Türkiye içinde bulunduğu durumdan kurtulamaz. Türkiyenin *eğitimde yatırım* yapabilmesi, az gelişmiş bir ülke olması bakımındaa zordur. Bu bakımdan iş yerinde eğitim, eğitim yerinde iş esası uygulanmalıdır. Yani, Köy Enstitüleri.

Toprak reformu toprakların dağıtılması değil, bilâkis toprakların birleştirilmesidir. Toprak deformu Türkiye'nin siyasi durumunu muayyen kişilerin elinden kurtaracaktır. Gerçek şu ki, Millet Meclisi halka dayanmamakta, halkın ancak ve ancak yüzde 10 - 15 ini temsil etmektedir. *Toprak Reformu sayesinde* Meclise gerçek halkcılar gelecektir. Şimdiki düzende Meclis üyelerinin üzerinde toprak ağalarının nüfuzu büyüktür. Toprak Reformunun bir ikinci faydası: Toprak Reformu istihsali arttıracak ve gerçek bir vergi reformunu sağlıyacaktır. Çünkü kontrol devletin elinde olacaktır.

Dış ticaret problemimize gelince: Halen 300 milyon dolar ihracata karşılık 600 küsur milyon dolar ithalât vardır. Bu kadar geniş *bir açığın bulunduğu Türkiye'de* yatırıma gitmek zor olacaktır. Esasen iddiamıza göre dış ticaretin devletleştirilmesi bu açığın kapatılmasına vesile olacaktır. Atatürk zamanında ekonomi dış yardıma oturtulmamıştı.

Özel teşebbüs Türkiye'de tamamen kâr gayesini gütmekte ve başıboş bırakılmaktadır. Bu başıboş bırakılış genel olarak halkçı bir davranış ve kamu yararına değildir.

Kredi politikası, Türkiye'de tamamen zenginlerin lehinde işler ve ayrıca kamu yararına yapılan yatırımlara göre krediler değerlendirilmez. Özel teşebbüs erbabı, kamu yararına değil, kendisine en kısa zamanda *en* çok kârı getirecek yerlere yatırım yapmaktadır. İşte yukarıdan beri izah etmeğe çalıştığım durumların muvacehesinde adı geçen temel reformların öncelikle ve sür'atle yapılması gerekir, kanaatindeyim.

OSMAN ZEKİ TELCİ — Ben de arkadaşımın görüşlerine aynen katılıyorum. İlâve olarak şunu arzetmek istiyorum. Çok kalabalık bir ordu besliyoruz. Bu büyük kütlenin üretici bir güç olarak toplum kalkınmasına katılması fikrine taraftarım.

HÜSEYİN AVNİ SAGESEN — İktisaden kalkınmış ülkelerin bu kalkınması, teknik öğretime öncelik tanımakla mümkün olmuştur. Bunun yakın örneğini Rusya'nın teknik eleman yetiştirmeye önem vermesinde görüyoruz. Başkan Kennedy de Rusya'nın kalkınmasını teknik öğretime önem vermesiyle izah etmişti. Bu bakımdan, teknik öğretime geniş yer vermek *zorundayız. Bunun yanında* Türkiye'de sermaye sahipleri sermayelerini piyasaya sürmüyorlar veya uzun vadeli yatırımlara gitmiyorlar. Menşe'i ne olursa olsun sermayelerini memleketin iktisadî kalkınmasına değil, çabuk ve kolay kâr getirecek işlere yatırıyorlar. (Coca - Cola, Pepsi - Cola sesleri). Evet Pepsi - Cola ve Coca- Cola gibi kap - kaç ticaretine yatırım yapıyorlar. Halbuki bunları yerli müesseseler de yapabilirler ve yapıyorlar da. Halkımız bunların *yerine gazoz da* içebilir. (Şimdiye kadar ne içiyorduk ki sesleri.) Bu iş bir taraftan patent gibi milyonlarla ifade edilen paraların yurt dışına akmasına, öte yandan bu gibi müesseselerin elde ettikleri kârların yabancı memleketlere gitmesine sebeb oluyor.

İktisadî devlet teşekkülleri tam manasıyla meflûçtur. Devlet her iş isteyene iş verelim politikasını güdüyor. Devlet Demir Yolları, Devlet Deniz Yolları ve yeni yeni P.T.T.'de lüzumundan *fazla* işçi istihdam ediliyor. Ben bu müesseselerde staj yaptığım için durumu yakinen biliyorum.

Bir de vergi sistemimiz çok çok bozuk. Günde binlerce lira kazananlardan devlet hiç vergi alamazken, yıllık geliri birkaç bin lirayı geçmeyenlerden sağlanıyor vergi geliri. Devletin kesesinden bir kuruş zimmetine geçirenin suçlu, devletin kasasına kadar gelen geliri cebine aktaranlar, yani vergi kaçakçıları, toplumda *elini kolunu* sallayıp geziyor. Benim anladığım manada toprak reformu, küçük toprakların birleştirilmesi, büyük toprakların paylaştırılmasıdır. Tıklım tıklım dolu olan hapishanelerimizde mahkûmlar devlete *hergün binlerce* liraya *malolmaktadır.* Ben bunların islâh olduklarına da inanmıyorum. Bu insanların, yol yapımı ve buna benzer işlerde kullanılmasından yanayım.

ŞUAYİP TAŞPINAR — Yurt dışına giden işçilerin sayıları da önemlidir. Devletin bu işçileri organize etmesi şarttır. Ayrıca yeni kurulacak kooperatiflerin yanı sıra mevcut kooperatiflerin islâhı da zaruridir.

YALÇIN MANAV: Arkadaşlar Atatürkçü bir politikanın tatbikini istiyoruz. Atatürkten bu yana devlet adamı yetiştirdik mi? Bir çiçekle mi yaz olacak? Atatürk'ün kadrosu yetişmiyecek mi? Bu işlerin bir kadro meselesi *olduğunu gözden* uzak tutmayalım.

«Bu iş gençliğe mi kaldı?»

FETHİ NACİ — Gençliğin bu gibi meselelerde ilgilenmesi karşısında «Dersleri ne çalışsınlar, bu iş onlara mı kaldı» diyenler var. Şu halde bu dâvalara kim sahip çıkacak, *bu meseleleri kimler* savunacak?..

AHMET GÜRYÜZ KETENCİ — Oturumda tartışılan bütün meseleler Atatürkçülük açısından değerlendirildi. Atatürk, *daha önce de söylediğim* gibi, yaşadığı toplumu tanıyan, teşhis eden kimsedir. Bu aynı zamanda aydın denen kişinin târifidir. Bu itibarla Türkiye'de sorunları teşhis edebilen kişi aydın olma yeteneğini, hüviyetini kazanmış insan demektir. Üniversite, ulusunun meselelerini teşhis edebildiği gün böyle bir aydınlık sıfatına hak kazanabilir. Memleket kadrolarında statükoculuk hâkimdir. Kadrolarda bir gençleşme olmalıdır. Gençleştirme halkla idare arasında *bir köprü ödevini de göre*cektir.

Şimdi gençliğe yöneltilen sözlere cevap veriyorum: Eğer, Üniversite gençliği Türkiyenin sorunlarını teşhis edip su üstüne *çıkarabiliyorsa, Atatürkçülüğe* hizmet ediyor demektir. Bunun böyle anlaşılması gerekir.

YÜKSEL ÇENGEL — Bağımsızlığı kimler tahakkuk ettirecek? Bütün kadro*larda görev almaları* gereken bilim adamları...

COŞKUN ARICI — Estağfurullah! (Üniversite hariç sesleri).

YÜKSEL ÇENGEL — Üniversiteyi kastetmiyorum. *Bağımsızlık, siyasî bir mesele*dir. Bağımsızlık politikamızı asıl gerçekleştirecek olanlar siyasi kadrolardır. Durum böyle olunca, gençlik, etkili bir baskı grubu olarak, bütün kadroları denetliyecek, süzgeçten geçirecektir. Bu hususu Cumhuriyet Bayramı töreninde de belirttim.

OSMAN ZEKİ TELCİ — Geri kalmış ülkelerde ilerici gençliğin yeri besbelli... Toplumda ilerici tek kuvvet gençliktir. Bizden sonra gelen kuşaklar, bize yarın, gerçeği neden görmediniz diye hesap soracaklardır. İşte biz bu soru karşısında açık alınla hesap vermek için, büyük bir sorumluluk duygusu içinde hareket etmek zorundayız.

MEHMET EKREM ÖZER — Devlet işi devlet adamlarına bırakılmayacak kadar önemlidir diyor General de Gaulle. Bilhassa geri kalmış ülkelerde büyük bir gerçek payı olan bu sözden çıkan sonuç şudur ki, Hükûmet ilerde ise, gençlik ondan da ileri olmalıdır.

YÜKSEL ÇENGEL — YÖN'e böyle bir açık oturumu tertiplediği için teşekkür ederiz. Ben şunu teklif ediyorum. Burada konuştuklarımız toplumun ilerici kuvvet ve kurumlarına bir açık çağrı olsun.

Atatürk Türkiyesinde Ökümenik Patriklik

İçeride yobazlar, dışarıda papazlar Türk devletini yıkmaya çalışıyorlar

Niyazi BERKES

Kemalist rejimi, yobazlar lehine kurban eden zevat, ayni şeyi papazlar için de yaptılar... Gürültülü reklâmlarla tâ Amerikadan bir patrik getirildi. Yıldırım hızı ile Türk vatandaşı yapılarak Türk tahtına oturtuldu. Acaba Atina Patrikleri de Amerikadan mı tedarik edilir, bilmiyorum. Fakat bu olay, Amerikan Yunanlığının gözünün Atina'da değil, İstanbulda olduğunu gösterir. Sebep güya komünistliğe karşı ruhanî bir cephe kurmak iddiası idi.»

Kıbrıs ve Ortodoks kilisesi

Ortodoks kilisesi ile Yunan ulusçuluğu arasındaki bağın en yeni örneğini bugünkü Kıbrıs olaylarında görüyoruz. Orada kurulmak istenen bağımsız bir cumhuriyetin başına teokratik bir dinin ruhani başkanı geldi. Bu, modern dünyada görülmedik bir garabettir; fakat Yunan ulusçuluğu bakımından bu çok tabii bir şeydir. Uluslararası garantili lâik bir anayasa, teokratik bir rejimden başka birşey anlayamayan bir ruhaninin eline, kedinin boynuna ciğer asar gibi, teslim edildi. Böylece, kuvvetini anayasadan, halk iradesinden değil milletbaşılık vasfı olan ruhaniliğinden alan bir kişinin önderliği altında Yunan ulusçuluğu her zaman gördüğümüz rengini Kıbrıs'taki çatışmalara da vermiştir. Eski başbakanın bir «kasaba papazı» sandığı adamın arkasında, gene aynı zatın zamanında komünizmle mücadele edecek hülyasıyle Amerikadan getirilip patriklik makamını oturtulan patriğin temsil ettiği Rum Amerikan milyonerlerinden Kıbrıs'taki Rum «proletarya» sına kadar bütün Yunan «ırkı» vardır. Bizim ulusal duygulardan yoksun politika ve yazı önderlerimiz Kıbrıs meselesinde Türkiyenin isteğine uygun çözüm yolunu bulma ödevini Amerikadan beklerken, bu dünyanın en kudretli devleti bile kasaba papazının arkasındaki kuvvetin önünde boyun eğmek zorundadır. Vaktiyle, İngiliz hükümranlığına bel bağlamakla ayni şeyi yapmış olan Kıbrıs Türk önderlerinin duygusuzluğunun cezasını fakir Türk halkı mağara koğuklarında acı acı çekmektedir.

Rum milliyetçiliği, sömürgeciliğin aracıdır

Kilisenin açtığı savaşın daha İngiliz idaresi zamanında başlamış olması, Rusyanın dış politika düşünceleri ile bu savaşı destekler gözükmesi, birçoklarına bu savaşın sömürgeciliğe — karşıt bir savaş olduğu sanısını veriyor. Yunan ulusçuluğu, her zaman, sömürgecilik — karşıtı bir savaş mahsulü değil; onun tersine, sömürgeciliğin bir mahsulü, bir aracı, bir ekidir. Bunu her ulustan çok Türk ulusunun ve Kıbrıs'taki Türk halkın bilmesi gerekir. Onun, modern sömürgeciliğin bir eseri olmasından ötürüdür ki İngiliz sömürgeciliği kendi sisteminin bir parçası olan kuvvetle savaşmaktan kaçınmıştır. Bu, her zaman olduğu gibi, eski Rum ve Yunan şımarıklığına yeni bir tazelik vermiş; koskoca bir imparatorluğa karşı kahramanca çarpışan sömürülmüş bir ulus olduğu sanısını bütün dünyaya kolaylıkla yaymıştır. Kıbrıs Rumluğunun emperyalizm elinde sömürülen bir yığın olduğu iddiasına kediler bile güler. İngiliz sömürgeciliği orada Rum burjuvazisini beslemiş, büyütmüş; bütün şımarıklıklarına İngiliz soğukkanlılığı ile tahammül etmiş; toprak reformu ile Rum köylüsünü kalkındırmış; fakat kilisenin muazzam toprak mülkiyetine dokunmamıştır. Kıbrıs topraklarının önemli kısmı kilisenin elindedir; servetinin büyük bir kaynağı bu ruhani toprak feodalizmidir. Hem İngiliz sömürgeciliğin, hem Yunan ulusçuluğundan asıl zarar gören Türklerin kendileri olmuştur. Hangi amiftan olursa olsun, bütün Türklerin varlığının, ekonomice üstün kuvvetlerin sömürgeleme tehlikesine karşı hiç gevşememeğe bağlı olduğunu nasıl Türkiyedeki çıkarcılar Batıdan beş - on kuruşluk menfaat görünce unutmuşlarsa, Kıbrıstaki Türk halkının önderleri de yarım yüzyıl boyunca İngiliz idaresinin sağladığı beş - on kuruşluk maaşlara bakarak bu idarenin kendilerini koruduğunu sanmışlar, halkın ekonomik kalkınmasını sağlayamamışlardır. Bu güvenilen koruyucu aradan sıyrılınca Yunan ulusçuluğu bütün şiddetiyle karşılarına çıkmıştır.

Bugün bir kısım İngiliz yazarlarının bile, Kıbrıstaki Türklerin İngiliz emperyalizminin aracı olduklarından ötürü Rumların düşmanlığını kazandıklarını söylemelerini derin bir hayret içinde okuyoruz.

Geçmişte olduğu gibi, bugün de, ortodoks ruhaniliğinin önderliği altındaki Yunan ulusçuluğu benzer şartlar sayesinde kendini her devletin, her dinin, her ideolojinin destekleme zorunda kaldığı bir dâva haline getirmeğe muvaffak olmuştur.

Saldırgan kilise Milliyetçiliği

Amacı sadece Yunan ulusçuluğunun büyümesi olan Kıbrıs'ın teokratik başkanı, Kıbrıs anayasasının Türkler lehine olan maddelerinin kaldırılmasına karşılmasını, devletinin hükümranlığına aykırı buluyor. Kilise teokrasisi açısından doğru bir görüş. Fakat modern devletlerde belirli bir din cemaatinin hükümranlığına dayanan bir çoğunluk hükümranlığı kabul edilecek olsa, dünyada pek az devlet ayakta kalabilir. Modern siyasî düzenlerin toptan bırakılıp ortaçağ din - devlet birimleri devrine dönmek gerekecek.

Mutlak başına buyrukluk ancak ortodoks kiliselerinin şanına lâyık bir ortaçağ kavramıdır. Fakat onlar bile bugün devletlerin kayıtlamaları altındadırlar. Kendi anayasasını yalnız kendi isteği ile değiştirme hakkı olmayan devletler bile var: Kanada gibi. En kudretli devletler içinde bile anayasasının bütün hükümlerini uygulattıramayan devletler var. Birleşik Devletler bugün böyle bir savaşın içinde. Fakat uzaklara gitmeğe lüzum yok: Türkiye de Lausanne antlaşması ile uluslar arası garantilere dayanan bir takım taahhütler yüklenmiştir, ve devletlerle derde girmeksizin anayasa değiştirmekle bunlara aykırı gidemez. Tersine, Türkiye bu taahhütlere uyacak şekilde yalnız anayasasını değil bütün kanunlarını lâik- leştirmiştir. Ve bunu hükümranlığına aykırı bulmuyor. Bununla Kıbrıs'taki durum arasında bir fark varsa o da Türk ulusçuluk ve devlet rejiminin lâikliğe Yunan ulusçuluğunun teokrasiye dayanmasından ileri geliyor. Fakat bunun kabahati, Türklerde değil, modern dünyanın gerekliliklerine uyamayan Kıbrıs teokrasisinde. Eğer Türkiyede, din - devlet ayrımı olmasaydı, Türk rejimi din adamlarının elinde olsaydı, ve eğer bir memlekette çoğunluğun her istediği şey kanun olabilseydi tarihi temellerini bu yazıda tartışacağımız Bizans müessesesinin çoktan ortadan kalkması gerekecekti. Eğer Türk anayasası da halifelerin, şeyhul - islâmların eline verilmiş olsaydı o da uygulanamayacak; Türk devleti de devletlerle çatışma durumuna düşecekti. Kıbrıs anayasasını meydana getiren antlaşmalara yol açan Rum savaşı önderliğini lâik devlet adamlarında değil, ancak bir kilise ruhanisinde bulmuştur. Bu bir tesadüf işi değil. Bu ruhaninin gerçekleşmesi ancak komşusunun aleyhine olmak şartıyle mümkün olan bir ulusçuluğun önderliğinde bulunduğu da bilinmiyen birşey değil. Bu iki neden yüzünden Kıbrıs'a bağımsızlık verilirken Türk cemaatinin korunması için aşırı gözüken tedbirler alınması gerekmiştir. Eğer Lausanne antlaşmasında da Devletler müslüman şeyhul - islâmları ile karşılaşmış olsalardı, eğer Türk ulusçuluğunun saldırıcı bir ulusçuluk olduğu görülseydi meydana gelecek uzlaşma bildiğimiz şeklinden çok daha sert olacak, Türkiyenin bağımsızlığı da bildiğimiz kadarkinden çok daha az olacaktı (Sevres ile Lausanne arasındaki fark). Modern bir devlet kurma azminde olan Türk devlet adamları buna meydan vermemek için, dünyanın dikine değil suyuna giden bir rejim kurmak istedikleri için güven kazandılar. Atatürk'ün lâiklik, Batıcı ulusçuluk lehine; İslâmcılık, Osmanlıcılık, Turancılık aleyhine söylediği ateşli sözleri bu çerçeve içinde değerlendirirsek, söylediklerinin yalnız ulusal değil, uluslar arası çapta anlam taşıdığını daha iyi anlarız.

Gene bu çerçeve içinde bakarsak, Türk lâik ulusal devletinin ortodoks teokrasisi ve Yunan ulusçuluğu ile karşıtlığının yalnız Kıbrıs meselesinde bulunmadığını görürüz. Geçen yazılarda anlattığımız gibi, tarihin şartlarından faydalanarak bir sürü siyasî ve dinî devrimler karşısında kılını bile kıpırdatmamış olan ortodoks kilisesinin ulusal bakımdan daha önemli bir parçası lâiklik rejimi ile uyuşmaz özellikleri ile Türk topraklarının en önemli yerinde duruyor.

Bu müessesenin ne dereceye kadar lâik devlet düzenine uyduğunu anlamak için onun «ruhani» liğin temellerini biraz eşelememiz gerekecektir.

Yobazlarla papazların parende atma devri

İstanbulda evrensel öküme nik bir patriklik olduğu sanısının yaşamasına rağmen, bu patriklik gerçekten bütün ortodoks kiliselerinin üstünde bir makam mıdır? Önceki yazılarda anlattığımız gibi, bu kiliseye Osmanlılar zamanında Rum «millet» inin en yüksek ruhani makamı olmak vasfı verildiği halde, daha Osmanlı İmparatorluğu ortadan kalkmadan önce, Rum olmayan ortodoks uluslar bu Rum üstünlüğüne karşı gelmişler ve başlıca ortodoks kiliseleri yeniden bağımsız, başına buyruk kiliseler olmuşlardır. Bugün Rum ve Yunanlı ortodoks kiliseleri bile İstanbul patrikliğinin hükmü altında değillerdir. Öküme nik patriğin ufacık Kıbrıs kilisesine bile sözü geçemez. Amerika vesair yerlere göçen Rumlar sırf millî düşüncelerle, o memleketlerde kurdukları kiliseleri İstanbul patrikliğine nisbet ederlerse de o makamın bunlar üzerinde de ne idarî ne ruhanî bir yetkisi yoktur. Bu memleketlerdeki ortodoks kiliseleri, içinde bulundukları lâik düzene uyarak, protestan kiliseleri gibi cemaat kiliseleri olmuşlardır. Bu kiliselerin idaresinde ruhanilerden çok, gayri ruhanî cemaat üyeleri söz sahibidirler. İstanbul patrikliğinin diğer ortodoks kavimlerin kiliselerinin başındakilere kıyasla hiç bir fazla kudreti yoktur. Gerçekte, bunların cemaatlerine kıyasla en küçüğü, en önemsizidir.

Rum Patriği Atenagoras — Adnan Menderes

Eski Başbakanın bir «kasaba papazı» sandığı adamın arkasında, gene aynı zatın zamanında komünizm ile mücadele edecek hülyasiyle Amerikadan getirilip Patriklik makamına oturtulan Patriğin temsil ettiği Rum Amerikan milyonerlerinden Kıbrıslı Rum «proleterya» sına kadar bütün Yunan ırkı vardır. Bizim ulusal duygulardan yoksun politika ve yazı önderlerimiz, Kıbrıs meselesinde Türkiyenin isteğine uygun çözüm yolunu bulma ödevini Amerikadan beklerken, bu dünyanın en kudretli devleti bile, kasaba papazının arkasındaki kuvvetin önünde boyun eğmek zorundadır.

Öyleyse, bu patrikliğin ortodoks âleminin en yüksek ruhanî makamı olduğu, dünya ölçüsünde yani öküme nik en üstün ruhanî makam olduğu inancı nereden geliyor ve neye dayanıyor? Gördük ki bunun, tarihî bir efsaneden başka bir kaynağı ve desteği yoktur. Böyle temelsiz bir inancın gerçek yaşatıcısı ancak ve ancak Yunan ulusçuluğudur, çünkü o ulusçuluğun temeli ancak bu ortodoks teokrasi geleneğidir. Yunan ulusçuluğu ve ona babalık eden patrikhane diplomasisi bu efsaneyi başarı ile yaşatmıştır. (Evrensel katolik papalığının dinî ve dünyevî durumu bu durumla kıyaslanamaz; çünkü hem bu iki kilise arasında tam bu noktalarda yüzyıllar boyunca uzlaştırılamamış bir görüş ve örgüt farkı var; hem de papalığın durumu çeşitli devletlerle yapılmış hukukî anlaşmalarla belirlenmiştir; yani ayni zamanda yalnız sırf ruhanî değil, dünyevî anlaşmalara bağlıdır.)

İstanbul patrikliğinin öküme nikliği efsanesini yaşatmağa yardım eden diğer bir neden, Lausanne antlaşmasında sağlanan hükümler gereğince, lâik Türk devletinin prensiplerine göre kendini ıslâh etmesi ve yapısını modernleştirmesi zorunluğunu ona yükletilmesinin ihmal edilmiş olmasıdır. Lausanne antlaşmasından sonra, Türkiye önemli bir din devlet reformuna giriştiği halde, patriklik buna paralel hiç bir reforma sahne olmamıştır. Lâik Türk devleti, patrikliğin kendini öküme nik bir makam saymak yolundaki havaî tasavvurlarına göz yummuştur. Yunan ulusçuluğunun süklüm püklüm olduğu sürece bunun mahzurları görülmüyordu.

Fakat ikinci cihan savaşı sonrası yılları içinde, anlata anlata dilimizde neredeyse tüy bitirecek malûm şartlar altında Türkiyenin iç ve dış yönelişlerinde «tornistan» devri açılınca, Türkiyede yobazlarla papazların parende atma devri de açılmış oldu. Kemalist rejimi yobazlar lehine kurban eden ayni zatlar gecikmeden ayni şeyi papazlar için de yaptılar. Bunlar, hiç bir işe yaramadığı artık bugün kör - kör - parmağım gözüne görülen politik düşüncelerle patriği uluslar arası diplomasi sahnesine

Tehlike çanlarını çalıyoruz

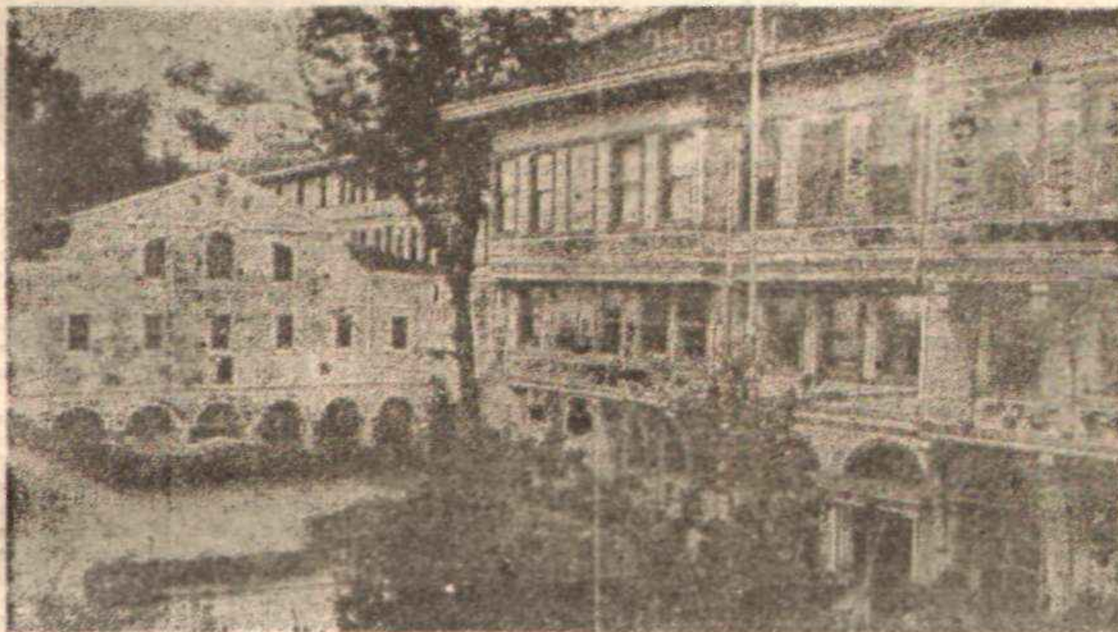
Patrikhane, Türkiyenin bağımsızlığını tehdit etmektedir. Ruhanîler elele vermişlerdir. New York'ta İstanbul Patrikliğini savunma amacıyla, 11 memleketin Ortodoks Kilisesi dinî bir konsey kurmuştur. Dünya Kiliseler Konseyi, Türkiye Dışişleri Bakanlığından Patriklik makamına dokunulmıyacağı vaadinde bulunmasını istemiştir. Vatikan, Türk Hükûmetinin aldığı tedbirleri tasvip etmediğini açıklamıştır. Saldırgan Rum miliyetçiliğinin emrinde, ruhanî bir enternasyonal ile karşı karşıyayız.

çıkardılar. Günün birinde iç yüzünü hiç birimizin merak etmediğimiz şartlar altında gürültülü reklâmlarla ta Amerikadan bir patrik getirtildi; Lausanne antlaşmasının ruhu ile alay edercesine, yıldırım hızı ile Türk vatandaşı yapılarak patriklik tahtına oturtuldu. Acaba Atina patrikleri de Amerikadan mı tedarik edilir, bilmiyorum; fakat bu olay Amerikan Yunanlılığının gözünün Atinada değil, İstanbulda olduğunu gösterir. Gerçek sebep güya kominizmliğe karşı ruhani bir cephe kurmak iddiası idi. Fakat büyük sakallı, iri yapılı ruhaniden bu dâvada beklenen başarı elde edilmiş midir? Bugün, birçok Yunanlıların ve Kıbrısta hem başpiskoposun hem Rum halkın, gözlerini Moskovaya çevirdiklerine bakılırsa bu ruhani makam bu işte gülünç bir başarısızlığa uğramıştır. Bu zatın hayırlı faaliyeti olarak bize, iri yapısı ile alçak yapılı başbakanların ve valilerin üzerine abanıp çehrelerini hürmetli sakalı ile sıvazlaması hâtırasından başka birşey kalmamıştır. Anadoluyu geçici işgal altında sayıyorlar!

Gerçek şudur: Gerek tarihin vardırdığı şartlar bakımından, gerek Lausanne antlaşması bakımından, gerek ortodoks kiliselerinin bugünkü durumu bakımından patriklik İstanbuldaki ortodoks cemaatin alelâde bir kilisesinin başkanlığından başka birşey değildir. Onun ökümenikliği, halifenin halifeliği gibi tarihe karışmış bir şeydir.

Böyle olduğu halde, bu makam hâlâ Bzans zamanındaki dinî bölgelenmeleri temsil ettiğine inanmakta, büyük bir başarı ile buna hem bizi hem dünyayı inandırmaktadır. Son zamanlarda Türk vatandaşlığından çıkarılınca hemen Amerikaya giden iki ruhaniden biri Philadelphia diğeri Seleukia metropoliti imiş. Bunu bildiren New York Times, okuyucuları yanılmasın diye bu Philadelphia'nın Amerikadaki Philadelphia olmayıp Anadoludaki Alaşehir olduğunu kaydediyor. Seleukia da galiba Silifke olacak. Ayrıca, Konya metropoliti, Antakya başpiskoposu gibi ünvanlar işitiyoruz. Yani, İstanbul patrikliği ruhani taksimatına göre, içlerinde ortodoks cemaati bulunmayan bu yerleri hâlâ ortodoksluk topraklarından sayıyor. İhtimal ki bu yerleri geçici bir işgal altında saymakta. Zamanı gelince bu ruhani bölgeler bir gerçek olacağına göre zahmet edip de bu ünvanları kaldırmağa lüzum görmüyor. Fakat, Canavaris'in kendini Philadelphia metropoliti sayması, Yargıtay başkanının kendini Mekke Mollası sanması kadar gülünç değil mi?

Bugün yirminci yüzyıldayız. Ortodoks kilisesinden çok daha kudretli, gerçekten evrenselliği olan Roma kilisesi bile bugün kendini modernleştirmekle meşgul. Modern devletlere karşı birçok geleneksel yetkilerini bırakıvermekte. Fakat ortodoks kilisesi ve patrikliği dünyada ve çevresinde olup bitenlere karşı hiç istifini bozmuyor. Sırmalar, kartallar, asâlar, ünvanlar hâlâ yerli yerinde; buna karşılık dinleri ilgilendiren en büyük dâvada bile sözünü diğer bir başpiskoposluğa geçiremiyecek kadar yetkisiz. Şu halde, en mantıkî şey bu sırmaları ve kartalları, halifenin hırkası gibi, İstanbul müzesinin Bizans dairesinin camekânlarına koymak olmıyacak mıydı?

İstanbul'daki Rum Patrikhanesi

Ortodoks cemaati, lâik devletin kanunlarına uyacak şekilde ve Diyanet İşleri mevzuatı çerçevesinde küçük kiliselerini teşkilâtlandırmaya çağrılmalıdır. Eğer Kıbrıs Kilisesi Başkanı, Türk cemaatine tanınan uluslar arası garantileri hiçe saydırmayı başarırsa, bir teokrasiye, lâik Türk devletinin Lozan antlaşmasiyle tanıdığı tarihsellik hakları kaldırmalıdır.

İstanbul üzerindeki haç resmi

Fakat efsane yaşıyor, hattâ ortodoks olmayanlar arasında bile. Observer gazetesinde bir İngiliz yazarı bakınız ne diyor: «Grek ortodoks kilisesinin en yüksek ruhani makamı, hıristiyan dininin en önemli kolu İstanbuldadır. Roma ile Constantinople arasındaki bin yıllık uçurumu, Kudüs'te Papayı kucaklamakla kapatan Athenagoras işe Türk hükûmetinin avucunda bulunuyor. Ökümenik patrik ve patriklik erkânı yanı ortodoks kilisesinin en yüksek ruhanileri Türklerin elinde rehinedir.»

Time dergisi, dünya ortodoksluğuna ayırdığı uzun resimli ve haritalı yazıda memleketlerdeki ortodoks nüfusundan söz ederken şöyle diyor: «Türkiyede ise, 1922 den önce yaşayan bir buçuk milyon ortodoksun çoğu diktatör Kemal Atatürk tarafından katledilmiş ya da sürülmüştür. Patrik Athenagoras'ın cemaati bugün İstanbul civarına ve Türk adalarına münhasır 80 bin kişiye inmiştir.» Yazıdaki haritada, dünya ortodoksluğunun merkezi olarak Constantinople üzerine de kocaman bir haç resmi konmuş.

Önümüzdeki yıllarda ortodoks papazlarının, özellikle Amerikada, dinî duyguları sömürmeğe kalkışmaları ihtimalleri çoktur. Şimdiden buna hazırlıklar başlamıştır. New York'ta onbir memleketin ortodoks kilisesi temsilcilerinden mürekkep ve İstanbul patrikliğini savunma amacı ile dinî bir konsey kurulmuştur. Dünya Kiliseler Konseyi, ki ortodoks kiliselerinin katıldığı bir protestan teşekküldür, Türkiye Dışişleri Bakanından patriklik makamına dokunulmıyacağı vaadinde bulunulmasını istemiştir. Vatikan da Türkiye hükûmetinin aldığı tedbirleri tasvip etmediğini açıklamıştır. Yani, Rumluğun tarihsel talihi bir kere daha yüzüne gülüyor; hiristiyanlığın hangi kolunda olursa olsun, bütün ruhaniler eleledir. Dünya müminlerini kardeş yapma iddiasında olan bu ruhaniler, Kıbrıs papazlarının sokaklarda çeteler gibi tepeden tırnağa silâhlı dolaşmalarına, dinî âyin kıyafetleriyle metropolitlerin tüfekleri tekdis etmelerine ses çıkarmıyor. Kudüse giderken uçağı ile Kıbrıs adası üzerinde uçan papa, «şanlı ortodoks kilisesine» selâm mesajları gönderirken, büyük ruhaninin aşağıda politikacılığın ta dibine kadar gömülü bir halde olduğunu bilmezlikten gelmiş, hiç değilse ona bir insanlık nasihati göndermeyi düşünmemiştir. Bu şanlı kilisenin başkanının politikası yüzünden insan oğullarının mağara kovuklarında açlığa mahkûm edilmesi, bu din adamlarını hiç ilgilendirmiyor. Onlar için şanlı kilisenin tarihi sırmaları daha önemli.

Bütün bunlar tesadüf müdür? Bu tesadüflerin hep böyle zamanlara raslaması nedensiz midir? diyeceksiniz. Hayır, değil. Bütün tarih ve bugünkü olaylar gösteriyor ki Yunanlıların ulusal saldırılarına yön veren papaz diplomasisinin en çok başarı kazandığı zamanlar, Türk ulusunun başına çorap örenlerin onu perişan hale getirdiği çöllere düşmüş Veysel Karani'ye çevirdiği zamanlara raslıyor. Bu devlet ne zaman ulusal değer duygularından yoksun adamların eline düşmüşse bu ortodoks enternasyonal bedava zaferler kazanıyor; ona, başka zamanlarda elde edemediği müttefikler, destekler sağlıyor. Piskopos diktası altındaki Yunan ulusçuluğu, başarılarını, Türkiyedeki meşhur demokrasi rejiminin Türk bağımsızlığına, Türk lâikliğine, Türk ulusal bütünlüğüne ihanet ettiği, memleketin işlerine Amerikan Rumlarına varıncaya kadar birçok yabancıları soktuğu zamanların yadigârıdır.

Ortodoks halifeliğine paydos!.

Bağımsız, lâik ulusal Türk devleti, varlığını kurtarmak ve kurmak ödevi ile bugün değilse yarın mutlaka karşılaşacaktır. Böyle din, siyaset ekonomi çamurlarına bulaştırılmış haliyle bu ulus kalkınamaz, hattâ yaşayamaz. Bu Bizans heyûlâsına Türk ulusal siyasî varlığı içindeki gerekli şeklini vermek zamanı gelmektedir. Lausanne antlaşmasından sonra Türkiyede nasıl İslâmlıkla ilgili reformlar yapılmışsa, Türk vatandaşı olan ortodoks Hıristiyan cemaatinin de kendi kilisesinde reformlar yaparak dini politikadan ayırması bu cemaate düşen en önemli ödevdir. Bu cemaatin kendi gerçek durumunu anlaması, ona göre mahallî dinî teşkilâtına yeni bir biçim vermesi kilisesinin ruhanî başkanını halifelik veya papalık cinsinden hayalî vasıflar atfetmekten vazgeçmesi, en önemlisi şu Bizans devri topraklar üzerindeki ökümeniklik iddialarını tarihin karşısında unutması gerektir. Lâik Türk devleti sınırları içinde bulunan ortodoks vatandaşların kilisesi olmas, dinlerinin her türlü taarruzdan masun olması kadar tabiî ve gerekli şey olamaz. Ta ulusal kurtuluş savaşından beri Türk devletini destekliyen diğer bir ortodoks kilisesini bu devlet nezaket ve din saygısı göstererek tutmamış; ortodokslar arasında din ihtilâflarına yol açacak müdahalelere hiç başvurmamıştır. Bu kilisenin, bugün var olmayan bir devlet olan Bizansı teşkilât ve terminolojisini taşımaması gerekir. Bu makamlar ve ünvanlar hıristiyanlığın vaz geçilmez mukaddesatı değildir; ruhanilerin o devlet içinde kendi teokratik tahakkümlerini devam ettirmek için uydurdukları dünyevî müesseselerdir. O dünyevî şartlar değişince bunların kaldırılmaması bir dini ancak ya gülünç duruma düşürür; ya da arkasında söylenmeyen başka maksatlar olduğu hissini verir. Böyle aslı olmayan metropolitlikler, unvanlar, semboller kullanmak hem akla hem tarihe, hem gerçeklere, hem Türk devletinin mevzuatına aykırıdır. Müslüman vatandaşlarının halifesini, şeyhulislâmını, medresesini ve kutsal dilini tarih sahifelerine iade eden lâik rejim, dünya rumları üzerinde ökümeniklik iddiasında bulunan bir ortodoks halifesini nasıl tutabilir? Bu müessesenin, bugünün şartları içinde nasıl bir anakronizm olduğunu ona Yunanistanda bile bir yer bulunamayışı gösteriyor.

Yobaz içeride, papaz dışarıda

Türkiye için en tabiî olan şey, ortodoks cemaatini lâik devletin kanunlarına uyacak şekilde ve sadece müslümanlara şamil olması şart olmayan diyanet işleri mevzuatı çerçevesi içinde, küçük kiliselerini teşkilâtlandırmağa, içinde bulunduğu devletle hukukî ve idarî münasebet haline gelmeğe çağırmak olmalıdır. Kıbrıs kilisesi başkanı, kendi teokratik devleti içinde hiristiyan olmayan Türklere tarihî varlıklarını sağlamak amacı ile verilen ve anayasa ile kanunlaştırılan hakların uluslararası garanti altında bulunmasını bu teokrasinin hükümranlık haklarına aykırı buluyor.

Eğer bu tez doğru çıkarsa lâik Türk devletinin bir teokrasiye Lausanne antlaşması ile tanınan tarihsellik haklarının kendi rejimine uymadığı için mülga saydığını bildirmeğe daha çok hakkı olacaktır.

Fakat bunları yapabilmek için her şeyden önce din—devlet meselesinde yobazlarla papazlar lehine çığırından çıkarılmış olan geleneksel Türk rejimine, Kemalizmin dünyaya örnek olacak seviyede tekemmül ettirdiği rejime dönmek şarttır. Toplumumuzdaki islâmlık dini kadar, hiristiyanlık dinî müesseselerini de tanımalıyız. Liselerde, üniversitelerde gençlere ilksel dinler, klânlar hakkında yalan—yanlış bir alay bilgi veriliyor. Her lise mezunu bizde âdeta bir klân uzmanı. Fakat hiristiyanlık tarihi, hele içimizde yanyana yaşadığımız ortodoksluk hakkında bilgimiz yoktur. Şu ilksel dinleri bırakıp, biraz da sonrasal dinlere gelmeliyiz. Ortodoksluğun tarihi, inanç temelleri nedir? Teşkilâtı nicedir? Patrikhane denen müessese ne biçim şeydir? İçindekiler ne yapar, müminlerine ne öğretir? Dış dünya ile ilişiklikleri nicedir? Tarihimizde ve bugünümüzde rolü ne olmuştur? Şimdiye kadar Totemizm, Animizm, Şamanizm, ya da Budizm üzerine birşeyler bildiğini sanan okumuşların kaçı bunları bilir? Bir bilim adamınız çıkıp bunları bilimsel yollarla incelemiş, bir eser meydana getirmiş midir? Bu dinin mensupları olan vatandaşlarımızla her gün tezgâh başında, sokakta, vapurda çok yakından tanış olduğumuz, beraber yaşadığımız halde ruhani müesseseleri neden bu kadar görünmez, değinmez esrarlı bir varlık haline gelmesini bilmiştir? Tarihin en büyük dinlerinden biri olan bu dinin bu müesseseleşmiş şeklinin sırlılığını incelemek, bir bilim adam için Animizmin sırlarını kavramaktan daha az mı ilginçtir? Bir sürü cevap istiyen soru..

Vaktiyle tanzimat Nazırı Fuat Paşaya maledilen bir söz var. Bir konferansta güya şöyle demiş: «Bu devlet, devletlerin en sağlamı. Siz dışarıda biz içeride yıkmaya çalışıyoruz, bir türlü yıkılmıyor». Yanlış dememiş şakacı nazır veya ona bu sözü yakıştıran Türk mizahı. Bugün de öyle: yobaz içerde, papaz dışarda çalışıyorlar. Kendileri ayrı, hedefleri bir. Devlet uyuyan aydınların, duygusuz politikacıların elinde olduğunda bu hep böyle oluyor.

SOVYET YARDIMLARI

Sovyet ve Amerikan Ekonomik Yardımları

(Milyon Dolar)

	S.S.C.B.	Öbür komünist ülkeler	Komünist blok toplamı	A.B.D.
ASYA:	**1.694**	**758**	**2.452**	**7.201,4**
Afganistan	509	5	514	216,8
Birmanya	13	84	97	95,4
Kamboç	6	59	65	248,6
Seylan	40	29	69	79,7
Hindistan	733	249	982	3.952,0
Endonezya	350	288	638	670,9
Nepal	10	44	54	48,4
Pakistan	33	—	33	1.889,6
ORTA DOĞU:	**1.021**	**174**	**1.196**	**3.079,4**
Kıbrıs	—	1	1	16,9
İran	—	6	6	732,3
Irak	184	34	218	21.6
Suriye	166	27	193	75,8
Türkiye	10	7	17	1.581,3
Mısır	633	83	716	628,6
Yemen	28	16	44	22,9
AFRİKA:	**458**	**244**	**682**	**1.030,4**
Habeşistan	102	12	114	117.8
Gana	109	87	196	156,5
Gine	78	47	125	14,3
Mali	44	54	98	5,1
Fas	17	—	17	352,0
Somali	57	6	63	26,4
Sudan	23	—	23	65,0
Tunus	28	18	46	293,3
G. AMERİKA:	**400**	**237**	**637**	**2.629,7**
Arjantin	100	4	104	596,5
Bolivya	2	—	2	254,9
Brezilya	58	16	74	1.736,8
Küba	240	217	457	41,5
AVRUPA:	**76**	**40**	**116**	**1.773.2**
İrlanda	3	2	5	70,2
Yugoslavya	73	38	111	1.703,0
TOPLAM:	**3.649**	**1.433**	**5.082**	**15.714,0**

(29 ülke)

YON'ün notu: Rakamlar «East Europe» adlı Amerikan propaganda dergisinde yayınlanan Prof. Janos Horvath'ın incelemesinden alınmıştır. Komüist blok yardımları 1954-62 devresii Amerikan yardımları ise 1948-62 devresini kapsamaktadır.

SOVYETLER BİRLİGİNDE EKONOMİK GELIŞMELER

Sovyetler Birliği, ekonomik kalkınma ve refah yoluyla sisteminin üstünlüğünü dünyaya kabul ettirme çabası içindedir. Sovyetler Birliği 1980 de Amerikan hayat seviyesini geçeceği iddiasındadır. Bu sebeple kaynaklar hızlı kalkınma ve hayat seviyesini yükseltme yolunda seferber edilmiştir. Sovyetlerin, iddialarını desteklemek için ileri sürdükleri bazı rakamları yayınlıyoruz. Sovyet sınai üretim hacmi, 1963'de Amerikan sınai üretiminin yüzde 65'ine erişmiştir. Bu oran 1953'de yüzde 33, 1957'de yüzde 47'dir. Sovyet iddialarına göre, aradaki fark hızla kapanmaktadır. Nitekim Sovyetler Birliğinde toplam sınai üretim 1953—63 devresinde 2,7 misli artmıştır. Aynı devrede Amerikan üretiminde artış ise yüzde 15 den ibarettir. Sovyetler Birliği tarımda güçlüklerle karşı karşıyadır. Bâkir toprakların ekilmesi, beklenen sonuçları vermemiştir. Bununla beraber, Sovyetler 1952—64 devresi tarım üretiminde yılda ortalama yüzde 5,3 gibi önemli bir artış sağladıklarını ileri sürmektedirler. 1963'ün kötü mahsul yılından sonra, Sovyetler entansif tarım yapmağa büyük önem vermeye başlamışlardır. Gübre üretimi, 1970 yılında 70 ilâ 80 milyon tona çıkarılacaktır. Geniş sulama ve ilâçlama yatırımlarına girişilecektir. Sovyetler, bu sayede tarımda büyük bir hamle yaparak, 1980'de Amerikayı geçeceklerini söylemektedirler.

Komünist ve kapitalist bloktaki ekonomik gelişmeler hakkında bir fikir vermek üzere «Yeni Milletlerarası Dergi» de (Paris — 1 Ağustos 1964) yer alan bazı rakamları yayınlıyoruz:

Millî gelir artışı, 1950 - 62 devresi (1950=100)

Komünist ülkeler		*Kapitalist ülkeler*	
Arnavutluk	300	A.B.D.	145
Bulgaristan (1961)	298	Kanada (1952—61)	149
Macaristan	209	İngiltere	128
Doğu Almanya	262	Fransa	204.5
Kore (1949=100)	433	İtalya (1952—61)	203-3
Çin (1949=59)	423	Batı Almanya	251
Polonya	230	Japonya 1952—61)	272.7
Romanya	316	Hindistan (1951—61)	141.6
S.S.C.B.	303	Meksika (1952—61)	242
Çekoslovakya (1961)	222	Pakistan (1952—61)	130
Yugoslavya	240	Guatemala (1952—61)	151

YON'ün notu: Bu rakamlara göre 1950 — 1962 arasında yâni 12 yılda milli gelir artışı ABD'de yüzde 45, SSCB'de ise yüzde 203'tür. Sovyet kalkınma hızı ile ilgili rakamlar, Batılı iktisatçılar tarafından tartışılmaktadır. Fakat savaş sonrası devrede, Sovyet kalkınma hızının yılda yüzde 10 civarında olduğu genellikle kabul edilmektedir.

Sovyetler Birliği ile ticareti geliştirme çabamız, eğer arzumuz ciddi ise, ister istemez bir «kliring anlaşması» nın sınırlarını aşarak, dış yardım alma sonucunu doğuracaktır. Bu sebeple, Sovyet yardım şartlarını bilmemiz gereklidir. Washington'daki Whitman Kolejinin Milletlerarası Münasebetler Merkezini yöneten Prof. Janos Horvath bu hususta şu bilgiyi vermektedir:

«Sovyet yardımı, genellikle, belli projelerin finansmanına yönelmiş, yüzde 2.5 gibi düşük faizli kredilerdir. Faiz, meseleye bir «business = iş» görüşünü vermek içindir. Zira Sovyet teori ve pratiği faizi tanımamaktadır.

Krediler, genellikle 12 yıl vâdelidir. Ama Afganistana, ödemesi, kredinin kullanılışından 25 yıl sonra başlamak üzere, 50 yıl vâdeli bir kredi ayrılmıştır. Sovyetlerin son anlaşmalarında, kredilerin ödenmesi, daima teçhizatın ödenmesinden sonraya bırakılmaktadır. Böylece, ödemeyi, kurulan tesisin üretimiyle karşılama imkânı ortaya çıkmaktadır.

Kredi, döviz yerine, mal ile ödenmektedir. Yıllık anlaşmalarla, kredi karşılığı ödenecek malların listesi, fiyatı ve miktarı tesbit edilmektedir.»

Bundan başka, Küba gibi ülkelerle Sovyetler Birliği uzun vâdeli ticaret anlaşmaları yapmıştır. Meselâ Küba 1970 yılında, Sovyetler Birliğine kaç ton şekeri kaç kuruş fiyatla satacağını bugünden bilmektedir. Küba 1965 de 277.2 milyon, 1966 da 396 milyon, 1967 de 528 milyon, 1968 de 660 milyon dolarlık şeker satacaktır. Böyle gittikçe genişleyen belli fiyatlı ve garantili bir pazarın bulunması, diğer ülkelere olan satışları da yüksek bir fiyat seviyesinde tutma imkânı vermektedir. Türkiyenin ihracat zorlukları çektiği tütün, üzüm ve fındık gibi maddeler için böyle uzun vâdeli bir anlaşma, sadece pazar sağlamakla kalmıyacak, aynı zamanda Batı piyasalarında mahsüllerimizin fiyatlarının yüksek tutulmasını gerçekleştirecektir.

Diğer taraftan, Sovyet yardımı, sanayie yönelmektedir. Batı yardımları, çoğu zaman, yardım verilen ülkenin sanayileşmesini engelleme amacı gütmektedir. Halbuki Sovyetler, az gelişmiş ülkelerin sanayileşmesini ve ağır sanayi kurmalarını felsefelerine ve çıkarlarına daha uygun bulmaktadırlar. Ayrıca, Sovyet yardımları, hiç değilse görünüşte kayıtsız, şartsızdır. Prof. Janos Horvath bu konuda şöyle demektedir:

«Sovyet yöneticileri, tarafsız ülkelere, Sovyet yardımlarının gerçek bir tarafsızlık politikasına uygun düştüğünü, hattâ onlara bağımsız bir politika gütme imkânını getirdiğini söylerler. Düşünürler ki, başka bir yardım kaynağının mevcut olduğunun bilinmesi vakıası dahi, bu memleketleri Batı ile münasebetlerinde, daha az boynu bükük davranmaya itecektir.»

Nitekim Türk Parlâmento Heyetine de, Milliyetler Meclisi Dışişleri Komisyonu Başkan Vekili ve İlimler Akademisi üyesi Fedoseyev şu sözleri söylemiştir: «Bizimle olmıyan, bizim karşımızdadır diye birşeye inanmıyoruz. Hindistan, Birmanya ve Mısır ile münasebetlerimiz, rejimlerimiz ayrı olmakla beraber, siyasi, kültürel ve ekonomik yardımlaşmamıza engel değildir. Devletlerin eşit haklılığına ve iç işlerine karışmadan barış içinde birlikte yaşama arzusuna yürekten bağlıyız. Hindistan bütçesinin yüzde 15'ini, Mısır ithalâtının yarısını, Afgan yatırımlarının yüzde 35 ini Sovyetler Birliği finanse etmektedir. Kredilerimiz siyasî bir bağlantıya tâbi değildir. Batılılar gibi yüksek faiz almıyoruz. 12 yıl vâdeli kredilerin faiz tutarı yüzde 2.5'u geçmez. Ödeme süresi de kurulan tesislerin tam kapasite ile üretime geçmesinden sonra başlar. Karşılığında ne askerî üs istiyoruz, ne de rejime müdahale ederiz. Bunlar kapitalist usulleridir. Teknik yardım prensibimiz de Batılılardan farklıdır. Onlar kendi personeline iş bulurlar, biz millî kadrolar yetiştirir yetiştirmez hemen ayrılırız.

NCÜ NYA KONUŞUYOR

Hazırlayan: FETHİ NACİ

Brezilyada Üniversite gençliği mücadelesi

Pedro Motta Lima

(Brezilyalı yazar)

Brezilya öğrenci hareketinin uzun bir geçmişi ve zengin bir geleneği vardır. Hükûmet bile bunun önemini göz önünde bulundurmak zorunluğunu duymuş ve öğrenci derneklerinin örgütlenmesini, maddeten güçlenmesini garanti eden kanunlar çıkarmıştır.

Son yıllarda, irtica öğrenci hareketlerini zayıflatmak ve devrimcilikten saptırmak için bir seri tedbir almıştır. Bundan başka, bazı toplumcu arkadaşlar bu hareketin önemini küçümsemiş ve hatta işçi sınıfının öncülüğüne zararlı olacağı kanısıyla bizzat zayıflatmağa çalışmışlardır. Buna rağmen öğrenci hareketi savaşın öncüsüdür. Gençliğin çeşitli tabakalarını toplayan bu güçlü örgüt, millî hayatın derinlerine kök salmış, demokratik ve milli hareketler tarafından son derece saygıgörmüştür.

Öğrenci hareketinin iki milli örgütü vardır. Milli Üniversiteliler Birliği ve Brezilya Orta Öğrenim Öğrencileri Birliği.

Her ik birlik de burslar verilmesini, üniversite lokantaları açılmasını, öğrenim harçlarının indirilmesini, sinema ve taşıtlarda indirimler yapılmasını, vb. istemektedirler.

Meselâ Guanabarada üniversiteliler, çetin bir mücadeleden sonra, Akademi tarafından idare edilen yedi üniversite lokantası açılmasını sağlamışlardır. Bu lokantalarda pek düşük bir fiyatla yemek yiyebilmektedirler. Bundan başka, 9.000 öğrenciye yemek verebilen bir merkez lokantası açtırmayı başarmışlardır. Guanabarada üniversite örgütlerinin 40 kütüphanesi, dinlenme ve eğlenme salonları, bir stadları, yönetici kurulları için lokalleri, bir polikliniği, bir tüketim kooperatifi, bir tatil kampı, gazeteleri ve dergileri vardır.

Bununla beraber, uzun yılların tecrübesi, üniversitelileri harekete geçirmek için sadece günlük hayatla ilgili isteklerin yetmediğini göstermektedir. Öğrenci örgütleri, halk yığınlarının politik savaşına aktif olarak katılarak, gerçekten ilk safta savaşan savaşçılar olduklarını ispat etmişler ve feodalizm ve emperyalizme karşı kurulan tek tek cepheye önemli bir yardımda bulunmuşlardır. Toprak reformu, öğrenimin demokratlaştırılması, devletin petrol ve öteki tabii kaynaklar tekeline sahip olması için, memleket ekonomisinin hızlı bir gelişmesi için, Amerikan emperyalizmine karşı, barış için, halkların kendi kendilerini idaresi ve barış içinde birlikte yaşamak için savaşıyorlar.

Liman, deniz, demiryolu ve maden işçilerinin yaptıkları ve 300.000 işçinin katıldığı grev sırasında polis grev komitesinin toplandığı sendika lokalini işgal etmişti. Bunun üzerine üniversiteliler kendi Milli Birliklerinin lokalini grev komitesinin emrine verdiler. Üniversiteliler, Amerika ile Brezilya arasında yapılan askerî antlaşmanın tasdikine karşı öbür halkçı ve vatansever güçlerin yanında savaşmışlardır. Eisenhower'in ziyareti sırasında Milli Üniversiteliler Birliği ve Brezilya Orta Öğrenim Öğrencileri Birliği, Amerika'ya karşı büyük gösteriler düzenlemişler ve yollarda barikatlar kurulmasını yönetmişlerdir. Cumhurbaşkanı konağının üzerine yas bayrağı çekmişlerdir. Kongo'da Lumumbanın öldürülmesinden sonra ve Küba'ya karşı bir Amerikan saldırısının söz konusu olduğu günlerde büyük gösteriler yaptılar. Hatta bu sıralarda Milli Üniversiteliler Birliği Küba için gönüllüler bile toplamağa başlamıştır.

Milli Üniversiteliler Birliğinin öğrenimin demokratlaştırılması için giriştiği mücadeleyi desteklemek üzere Guanabara sendikalarının sembolik bir grev ilân etmelerinin de gösterdiği gibi bu savaşları işçiler ve öğrenciler birlikte elele yürütmektedirler.

Çeviren: OSMAN OGUZ

Başkan Johnson Rakibini ezdi

Johnson kazandı

Amerika'daki başkan seçimlerinde Johnson, rakibi Goldwater'i ezici bir oy çokluğu ile mağlup etti. Amerikan seçmenleri, Gallup'un yüzde 64'lük tahminini de aşan bir çoklukla oylarını Johnson'a verdiler. Goldwater'in yenilgisi A.B.D. Başkanlığını kazanması ihtimalini bir «kâbus» gibi hesaplıyanların yüreğini serinletti. Zira Goldwater, «gerektiğinde atom bombasına başvurulması» nı ileri sürmesiyle dünya gözünde bir «umacı» olarak görülmekteydi. Çağımızın şartlarına uymayı reddeden bir kapitalizmi temsil eden bu adayın karşısında mevkiini korumayı başaran Johnson'un seçilmesi, Batı ile Doğu arasındaki yumuşamanın birden soğuk harbe dönmesi ihtimalini zayıflatmıştır.

Örgütlenme nasıl başarılabilir?

Adil Aşçıoğlu

Sendika yöneticileri, yıllardanberi daha çok sayıda işçiyi sendikalılaştırmak ve üye sayılarını arttırmak için çaba harcadıkları halde, bu konuda fazla başarı sağlayamamışlardır. Pek çok sendikacı, örgütlenmeyi nitelik ve amaç açısından inceleyecekleri yerde, ne yazık ki, sadece bir «şekil» olarak görmektedir. Bu yöneticilere göre, sendikalizmin başarısı için kafa ve kasa birliği şarttır ve bunun sağlanabilmesi için de işçiler 20 yi aşmıyan sendika etrafında toplanmalıdır.

Şüphesiz, bugün aklı başında hiç bir sendikacının kafa ve kasa birliğine karşı çıkması düşünülemez. Kafa ve kasa birliği mutlaka *gerçekleştirilmelidir.* Ama ne var ki, bugüne kadar gerçekleştirilememiştir. İlk zorluk kafa ve kasa birliğinin nasıl gerçekleştirileceği noktasında çıkmaktadır. Yalnız, bütün zorlukların sadece bunun gerçekleştirilmesinin «şekil» veya «yol» u yüzünden ortaya çıktığı sanılmamalıdır. Bu şekil ve *yollar, işçi hareketini bir* hedefe doğru götürmek amacını gütmektedir, daha doğrusu gütmelidir. Bu amaç nedir veya ne olmalıdır? Kanımıza göre, bugün sendikacıları ve sendika yöneticilerinin çoğu kendi kendilerine böyle bir soru sormayı düşünmemektedirler. Bu yöneticiler, çoğunlukla sendikaların üye sayısını arttırmayı, aidat gelirlerini yükseltmeyi ve mali bakımdan güçlenmeyi yeter hedefler saymaktadırlar. Bunlar kasa birliği[illegible] geçirmiş, kafa birliğini unutmuşlardır. Bu sendikacılar, mali bakımdan kuvvetli sendikaların işçi isteklerini işverenlere kolayca kabul ettirebilecekleri kanısındadırlar. Başka bir deyişle, bu yöneticilerin felsefesi şöyle özetlenebilir: «Amaç, işçinin *hayat ve kültür* seviyesini yükseltmekse, bu daha yüksek ücretler sağlamakla gerçekleştirilebilir. Bu amaca varmak için de, sermaye ile emek arasındaki ilişkilere dokunmadan, bugün olduğu gibi, kapitalist usullerin sürüp gitmesinde hiç bir sakınca yoktur. Yapılacak en iyi iş, kapitalist düzen *içinde işçilere en iyi* hayat seviyesini sağlamaktır.» Bu, tamamen statükocu, dar meslek menfaatleri içine kapanmış korporatif bir sendika görüşüdür.

Sendikacılarımızın bir kısmının örgütlenme şeklini beğendikleri Alman sendikaları, bugün böyle bir felsefeden hareket etmektedirler. Bu felsefe, ekonominin başlıca unsuru olan emek'in sahiplerini ekonominin yürütülmesinde söz sahibi kılmaktan uzaktır. Böyle bir sistem *içinde ekonominin bütün dizgin*leri gene işverenin elindedir ve işçinin işe alınmasından çıkarılmasına, üretimin düzenlenmesinden işçilerin ekonomiden alacakları paya kadar birçok konuda işçiler değil, işverenler söz sahibidir.

Başka bir deyişle böyle bir e*konomi içinde işçilere sadece ü*cretlerini alıp susmak düşer. Amerika Birleşik Devletlerinde de işçi sendikalarının tutumu, bundan pek farklı değildir. Böyle bir tutum içinde işçilerin en büyük umudu, olsa olsa işverenlerin daha da zenginleşerek kendilerine daha fazla ücret ödemeleridir. Nitekim, işverenler ekonominin ve daha geniş ölçüde memleket yönetiminin *dizginlerini* ellerinde tutmak ve bu dizginleri işçilerle paylaşmamak için *ellerinden* geleni yapmakta ve bu uğurda, icabında işçileri susturmak maksadıyla ücretlere bir miktar zam yapmaktadırlar. Hattâ bazı memleketlerde işverenler, ücretlere zam meselesini devletin de müdahalesi ile kendiliklerinden çözmektedirler. Böyle bir düzen i*çinde sendikaların rolü elbette a*zalmaktadır. Nitekim bazı sendika yöneticilerinin şahsen incelemek fırsatını buldukları gibi, Amerika Birleşik Devletlerinde sendikaların üye sayısında sürekli bir azalma vardır. Çünkü emeğini bir mal gibi mümkün olan en yüksek fiyatla satmakla yetinip *sermayenin üstünlüğüne* boyun eğen ve emeğini sermayeden daha üstün bir değer haline sokmayı kendine iş edinmemiş bir sendika düzeni içinde - ekonomide de önemli krizler meydana gelmezse -, işçilerin sendikalarla ilgilenmesi beklenemez. Son yıllarda Amerika Birleşik Devletlerinde sadece sendikaların üye sayısı azalmakla kalmamış, geçmiş yıllara oranla ödenen aidat seviyelerinde de düşmeler olmuştur.

Kanımızca bizde de birçok sendika yöneticisinin sendikalizmin görevini bu şekilde anlaması, işçinin sendikalara olan ilgisini *gittikçe azaltmaktadır.* Sendika üye sayılarında son zamanlarda bir miktar artış varsa da, bu artışın sebebini işçinin sendikalara ilgisinden başka *yönlerde* aramak gerekir.

Bu şartlar altında sendikalar, artan sayıda işçinin örgütlenmesi, sendikalaşması için statükocu zihniyeti bırakıp daha «devrimci» olmak zorundadırlar. Bugün artık birçok haklar, «şeklen» de olsa elde edilmiştir. *Bunlarla* yetinmek, sendikalaşmayı geriletmek demektir. Yapılacak iş, memleket kalkınmasının başlıca unsuru olan emeği, bu kalkınmada ve *memleket ekonomisinde* söz sahibi yapmak için savaşmaktır. Her şeyden önce kanunlarla tanınmış hakların hayata geçmesi, eksiksiz olarak uygulanması için savaşmak, ondan sonra da durmadan bu hakları genişletmek ve yeni haklar istemek lâzımdır. İş Kanununun kapsamının genişletilmesi, grev yasaklarının kaldırılması, grev hakkının daha geniş işçi kütlesine tanınması, en büyük derdimiz olan tarım *işçisinin örgütlenmesi* ve bütün sendika haklarının bunlara da yayılması, en küçük iş yerinden başlıyarak ulusal ekonominin her kademesinde işçilerin söz sahibi olması ve bunlara benzer daha birçok istekler en kısa zamanda formüllere bağlanıp hedef olarak tâyin edilmelidir. Fakat her *şeyden önce emeğe,* ekonomide ve genel olarak toplum içinde hakkı olan yeri sağlamak, onu işverenlerin baskısından kurtarmak, her sendikal hareketin ilk amacı olmalıdır.

Böyle bir hareket programının, yalnız bugün sendikalara üye olan işçiler arasında değil, sendi*kalaşmamış işçiler* arasında da son derece ilgi çekici etkileri olacağı muhakkaktır. Bu etkiler, işçileri sendikalara bazı yapmacık tedbirlerle bağlamaktan daha faydalı sonuçlar verecektir.

Bu çeşit amaçları olan bir sendikalizm, elbette içinde bulunduğu ekonomik ve sosyal şartları da gözününe alacak ve örgütlenmesini bu şartların ışığı altında en verimli şekilde yapmak imkânını bulacaktır. Fakat kendisini sermayenin baskısından kurtarmayı düşünmiyen ve yürürlükte olan şartlar arasında sadece birazdaha yüksek ücret istemekle yetinen bir sendikacılık, elbette atılgan ve mücadeleci olamıyacak ve örgütlenmenin amaçlarından çok şekilleriyle uğraşacaktır. Her alanda olduğu gibi, *sendikacılıkta da şekiller,* uykulanacakları amaçlar açısından değerlendirilir. İşverenlerin ekonomide tek başlarına söz sahibi olmalarına son vermek istemiyen emeğin toplum içinde gerçek şekilde ve ölçüde değerlendirilmesini amaç edinmeyen sendikalar, ne şekilde örgütlenmiş olurlarsa olsunlar, işçiye faydalı olamazlar. Hattâ bu sendikalar ne kadar kuvvetli olurlarsa olsunlar, işverenler bunlardan korkmazlar, aksine bu sendikaları *memleket için* faydalıymış gibi göstermeye çalışırlar.

Sendikaların gerek bugünkü üye sayılarını muhafaza edebilmeleri, gerek sendikasız işçileri sendikalara çekebilmeleri, sâdece, bazı esaslarını kendimize göre belirtmeye çalıştığımız bir programı benimsemekle elbette sağlanamaz. Böyle bir programın uygulanabilmesi, işçilerin ve sendikaların, demokratik hakların *daha geniş işçi ve halk kütleleri*ne mal edilmesi için savaşmalarıyla mümkündür. Bugün Türkiyenin, geri kalmış bütün halk kütleleri gibi, daha geniş bir demokrasiye ihtiyacı vardır. Daha geniş bir demokrasi ne demektir? Bu, kısaca, iş çevrelerinde allerji yaratan bir deyim olan «mutlu azınlık» ın tekelinde olan bütün imkân ve nimetlerin ve her alanda eşitliğin aynı ölçüde halk tabakalarına da yayılması ve sağlanması *demektir. Beslenmeden* giyinmeye, politikadan eğitime, tarladan fabrikaya kadar her alanda geniş halk tabakalarının söz sahibi olmalarını istemek demektir. Bu kısacası, sadece nüfus kütüğünde vatandaş olarak görülen milyonların gerçek birer vatandaş olmaları, memleketin kaderi ve kendi kaderleri hakkında karar verme, söz sahibi olma hak ve yetkilerine kavuşmaları demektir. Bu demokrasiye en küçük iş yerlerinden ve sendikalardan başlamak şarttır. Demokratik rejim içinde görev alacak insanların her şeyden önce kendi küçük ekonomik ve sosyal *üniteleri içinde* söz sahibi olmaları, oralarda savaşmayı öğrenmeleri, alınan kararlarda oy sahibi olmaları lâzımdır. Yoksa ken*di iş yerinde kaderine ve emeği*ne hâkim olmasını bilmeyen, sendikası içinde alınacak kararlarda söz sahibi olmasını beceremiyen kimseler, elbette memleketin kaderini tâyinde de söz sahibi olamazlar. Sendikacıların bu meselelerde kesin fikirlere sahip olmadan, kararlarını vermeden önce örgütlenme konusunda şu veya bu şekli savunmaları, boşuna çaba harcamaktan öteye gidemez. İster şöyle, ister böyle örgütlenme, sonucu değiştiremiyecek olduktan sonra, bu örgütlenme neye yarar? Bu konular üzerinde bir tek kişinin ileri sürdüğü fikirlerin hiç önemi yoktur. Bu fikirler ancak *toplu olarak* tartışılarak ve işçiler tarafından inançla benimsendikten sonra bir değer kazanabilir. Böyle bir hareketi *başlatmak için Türk-İş'in* elinde yeter imkânlar vardır. Bu konuları en küçük işçi topluluğundan başlıyarak en kalabalık seviyede bir kongreye kadar getirmek ve tartışmak herhalde faydalıdır.

Sendikasız öğretmen ya da silâhsız savaşçı

İçinde bulunduğumuz ve önümüzdeki aylarda, bütün öğretmen derneklerinin genel kurul toplantıları yapılacaktır. Yıllardan beri bu toplantılarda başta gelen düşünce, yönetim kurullarından bazı kişileri uzaklaştırmak yerine yenilerini koymaktır. *Amaç seçimdir.* Seçimlerin ötesinde bir meslek ve yurt sorunu ya ele alınmamakta ya da ele alınmak için gerekli zaman ayrılmamaktadır.

Gerçekleştirilecek bir program ve düşünü yerine seçimler, bazı kimselerin seçilmeleri, *amaç olarak ele alınınca gerçek so*runlar unutulmaktadır. Oysa, öğretmenlerin temel sorunları bir kenara itmelerinde ne onların, ne de toplumun çıkarı vardır.

Son birkaç yıl içinde gözlediğimiz, öğretmenlerin yurt sorunlarına sahip çıkmaları olayı, onlar adına öğülecek bir davranıştır. Ancak bu çaba yeterli değildir. İlkin ve ivedilikle öğretmen topluluğunun, demokratik bir baskı grubu olarak, toplumdaki yerini alabilmesi, gerekli savaş silâhlarına sahip olmasına bağlıdır.

Öğretmenlerin savaş silâhlarının bilinçli ve iyi örgütlenmiş bir sendika olduğunda hiç kimsenin bir kuşkusu olmamalıdır. Bundan böyle dernekler yolu ile etkin ve başarılı bir baskı *grubu olmaya olanak yoktur. Derneklerin yapıları,* öğretmenlerin kendileri ve toplum için gerekli savaş olanağını verecek durumda değildir. Bir an önce öğretmenler sendikasını kurmak kaçınılmaz hale gelmiştir

Bazı çevreler özel kanunu çıkmadan Anayasanın verdiği hakka dayanarak öğretmenlerin sendika kuramıyacaklarına inanmaktadırlar. Biz bu kanıda değiliz

Anayasadaki sendika kurma hakkı varken daha yıllarca gerekli özel kanun çıkmazsa öğretmenler bu Anayasa haklarını kullanamıyacaklar mı? İlkin bu soruya cevap verilmelidir. «Temel hak ve özgürlükler, Anayasanın sözüne ve ruhuna uygun olarak ancak kanunla sınırlanabilir» «Kanun, kamu yararı, genel ahlâk, kamu düzeni, sosyal adalet ve millî güvenlik gibi *sebeplerle de olsa, bir hakkın ve özgürlüğün özüne dokunula*maz». Eğer ortada hakkın kullanılmasında kolaylık sağlayacak kanun yoksa sınırlanmış bir haktan bile söz edilemez. Bu halde Anayasa tümü ile uygulanır. Esasen kanunların uygulanma sırasıda Anayasalar ilk yeri alır. Nitekim, Kırıkkale öğretmenlerinin yaptıkları gösteri yürüyüşünü, eski Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununu yürürlükte sayarak, ilgililer suç saymışlar öğretmenleri sorguya çekmişler ve bazılarını da tutuklu alakoymuşlardı. Sonunda mahkeme; «Anayasa yürürlüktedir. İzin almadan toplantı ve gösteri yürüyüşleri yapılabilir» gerekçesiyle sanıkların aklanmalarına (beraatlarına) karar verdi. Gene; grev hakkının kullanılmasını kolaylaştıracak kanunlar çıkarılmadan Anayasadaki grev haklarına dayanarak grev *yapan Kavel işçileri de, aynı gerekçe ile,* aklanma kararı almışlardır. Esasen Anayasamıza göre sendika kurmak için izin almak değil haber vermek zoru vardır

Hiç bir neden gösterilmeden yıllardan beri çıkarılmayan özel kanun karşısında yapılacak en demokratik davranış, öğretmenlerin, Anayasa ışığında sendika tüzüklerini hazırlayıp ilgililere sunmaktır. Görelim bu tüzükler hangi gerekçe ile geri çevrilecektir. Eğer tüzükler özel kanun çıkmamıştır gerekçesi ile çevrilirse bu karara karşı Danıştayda iptâl dâvası açılır. Yanısıra basının ilgisi ve dikkati çekilir ve bir baskı havası yaratılır. Bu demokratik baskının etkisiz kalacağını hiç sanmıyoruz.

Geçen yıllarda, Aydın ve Antalya kongrelerinde ele alınan ve hattâ *Antalyada kongrece kabul edilen Öğretmenler Sendi*kası Tüzüğü, Öğretmenler Federasyonu tarafından, her nedense, bir türlü ilgililere sunulmamıştır. Böylece Eskişehir kongresinde sendikanın adı bile anılmamıştır. Öğretmenler Federasyonu bu konuda harekete geçmediği taktirde illerde öğretmenlerin ayrı ayrı sendikalar kurmak için ilgilileri zorlayacaklarını sanıyoruz.

Bugün, Türk öğretmeni, yurdumuzda hâkim olan ekonomik ve toplumsal güçler karşısında, onun en demokratik silâhı olan sendika örgütünden yoksun kalamaz. Öğretmeni silâhsız olarak savaşa sokup yenilme yılgınlığı içine atmaya kimsenin hakkı yoktur. Yurdumuzda öğretmen sadece sınıfın eğitimcisi değil köyün, mahallenin de eğitimcisidir. Ulusun bilgisiz kal*masından çıkarları olanlara karşı savaşın biricik yolu da sen*dikalar halinde örgütlenmektir

Aydos Toros

SİYASİ NOTLAR

Özel teşebbüs böyle savunulmaz!

Özel teşebbüs, kendini savunmak için birkaç yıldır milyonlar harcıyor. Fakat milyonların bu kadar gülünç şekilde israf edildiği başka bir ülke mevcut değildir. Özel teşebbüs, hiçbir reklâm faaliyetine girişmese, sanırız ki, daha itibarlı olacaktır. Binbir örnekten sadece bir tanesi, Ankara Ticaret Odasının çıkartmaya başladığı dergidir. Dergide, İşçi Sigortaları poliklinikler'ndeki eczahanelerin bir kanun maddesiyle kapatılmasını şiddetle tenkid eden Türk - İş'e bir «Millî Emlâk» teorisiyle cevap veriliyor. Bu fikir fukaralığının tipik örneğini, gramer hâtalarını düzeltmeden yorumsuz yayınlıyoruz:

«... İşvereni, işçiden ayırmaya imkân yoktur. Millî gelirin, ayrılmaz iki parçasıdırlar. İşçiler, işvereni tamamlayan aynı ideale, aynı duygulara sahip, aynı vatanın evlâtlarıdır. İkisi de, aynı duygularla vatana, millete ve Devlete hizmeti esas vazifeleri sayarlar.

Bu itibarla, Önerge'de (Hırsızlama ticaretten) bahisle ticaretle iştigal edenleri, hakaretamiz, çirkin kelimelerle itham edenlerin Türk işçisinin hakiki mümessilleri olduklarına inanmak istemiyoruz.

Şunu da belirtmek isteriz ki, İşçi Sigortalarının malî varlığından, işçilerin olduğu kadar, işverenin de payı vardır ve işçiye verilen ilâçlardan para alınmaz, parası işverenden alınır. Binaenaleyh realite ile alâkası olmayan ve zümreleri birbirine husumete sevkeden bu kabil tutumları protesto ederiz.

Eczahaneler de âmme hizmeti yapan müesseselerdir. Devlete vergilerini verirler. Eczahaneler bütün ilâçları üstünde yazılı fiyattan satarlar ve kârlarını fabrikalardan alırlar. Kanun ve nizamlarla tanınan kârla hırsızlık olamaz, aksi halde namusuyla çalışan bütün ticaret erbabını hırsız saymak gibi garip ve yakışıksız bir düşünceye saparız. Hakikatte eczahaneler bütün ilâçlardan yüzde 35 almazlar, alınsa da harice değil millî emlâke intikal eder.

Bugün işçi olanın yarın işveren olmayacağını kim iddia edebilir. Bugün işvereni kötüleyenler, yarın işveren oldukları zaman, bugünkü düşüncelerinin ne kadar yanlış olduğunu anlayacak ve nedamet getireceklerine emin bulunmaktayız.»

Evet, bunları Ankara Ticaret Odası Dergisi yazıyor!

26 Ağustos Gecesi, Büyük Taarruza tekaddüm eden gece

SAATLAR

Saat 2.30–3.30
Kocatepe
Şayak kalpaklı nöbetçi
ve «O»
Kocatepe yanık ve ihtiyar bir bayırdır,
ne ağaç
ne de bir kuş sesi
ne toprak kokusu vardır.
Gündüz güneşin
gece yıldızların altında kayalardır,
ve şimdi gece olduğu için
ve dünya karanlıkta daha bizim
daha yakın
daha küçük kaldığı için
ve bu vakitlerde topraktan ve yürekten
evimize, aşkımıza ve kendimize dair
sesler geldiği için
kayalıklarda şayak kalpaklı nöbetçi
okşıyarak gülümseyen bıyığını
seyrediyordu Kocatepeden
dünyanın en yıldızlı karanlığını.
Düşman üç saatlik yerdedir.
Ve Hıdırlık tepesi olmasa
Afyonkarahisar şehrinin ışıkları görünecek
Şimaligarbide güzelim dağlar
ve dağlarda tek
tek
ateşler yanıyor.
Ovada Akarçay bir pırıltı halinde
ve şayak kalpaklı nöbetçinin hayalinde
şimdi yalnız suların yaptığı bir yolculuk var.
Akarçay belki bir akar su
belki bir ırmak
belki küçük bir nehirdir.
Akarçay Kütahya ve Gediz üzerinden gelir.
Bere boğazında değirmenleri çevirip
kılçıksız yılan balıklarıyla
Yedi Şehitler kayasının gölgesine
girip
çıkar.
ve kocaman çiçekleri eflâtun
kırmızı
ve beyaz
ve sapları bir birbuçuk adam boyundaki
haşhaşların içinde akar.
ve Afyon önünden
«Altı gözler» köprüsünün altından.
Gündoğuya dönerek
ve Konya tren hattına rastlayan yolda
Büyük Çobanlar köyünü solda
ve Kızıl Kilisevi sağda bırakıp
Eber gölüne uğramadan
Koçhisar'da Tuz gölüne dökülür.

Düşündü birdenbire kayalardaki adam
kaynakları düşman elinde kalan bütün nehirleri
kimbilir onlar ne kadar büyük
ne kadar uzundurlar.
Bir çoğunun adını bilmiyordu.
Yalnız Yunandan önce seferberlikten evvel
Manisa'da Selim Şahlar çiftliğinde ırgatlık
ederken
geçerdi Gediz'in suları, baş döndürerek
Dağlarda tek
tek
ateşler yanıyordu
ve yıldızlar öyle ışıltılı, öyle ferahtılar ki
şayak kalpaklı adam
nasıl ve ne zaman geleceğini bilmeden
müntekim, güzel ve rahat günlere inanıyordu.
ve Kocatepede gözetleme yerinde
gülen bıyıklarile duruyordu ki mavzerinin yanında
birden bire beş adım sağında onu gördü
Paşalar onun arkasındaydılar
«O» saati sordu
Paşalar Üç dediler.
Sarışın bir kurda benziyordu.
Bıraksalar
İnce uzun bacakları üzerinde yaylanarak
ve karanlıkta akan bir yıldız gibi kayarak
Kocatepeden Afyon ovasına atlıyacaktı.

Nâzım Hikmet

Türk sinemasının ekonomik düzeni sakat bir düzendir

Rekin Teksoy

Filim fikirle sermayenin işbirliğinden doğar. Elde edilecek sonucun olumluluğu, fikir ögesinin sermaye öğesine karşı koyabilme oranına bağlıdır. Türk filimciliğinde fikrin sermayeye karşı koyma gücü hemen hemen yok gibidir. Yapımcılarımız fikir öğesini bir yana atarak, sadece sermaye ile filim yapmanın yolunu bulmuşlar, dünyanın başka hiçbir ülkesinde, hiç kimsenin akıl edemediği bir sistem yaratmışlardır. Yerli filim piyasasını, fikir öğesini toptan kaldırıp bir yana atmakla suçlamak, belki haksızlık olur. Çünkü yapımcılarımızın hoşlanmadıkları fikir, sadece yaratıcı fikirdir, yeni fikirdir. Yoksa taklide ve aktarmaya dayanan fikir, piyasanın baş tacıdır. Çevrilen filimlerin çoğu, konularını, daha önce yurdumuzda gösterilmiş yabancı filimlerden alır. Aktarılacak yabancı filmin seçiminde gözetilen tek şey, konusunun bir «kaçış» filmine uygun düşmesidir. Eski Amerikan filimlerinin senaryolarını ele geçirebilmek için, kalkıp tâ Hollywood'a kadar gitmeyi göze alan yapımcılarımız, rejisörlerimiz vardır. Yapacakları yatırımı daha güvenilir kılmak isteyen yapımcılar ise yabancı filimleri aktarmaktansa yerli konuları taklit ederler. Örneğin bir firma «Keşanlı Ali Destanı» nı mı filme alıyor, bir başkası daha hızlı davranıp «Keşanlı» diye bir filim yapar. Gazete ilânlarında ve duvar afişlerinde, Keşanlı sözcüğünün altına, aynı büyüklükteki harflerle, filmin operatörünün adını yazdırır. Operatörün adı Ali olduğundan, «Keşanlı» filmi olur «Keşanlı Ali»!...

Fikir yönü taklitçilik ve haksız rekabete dayanan yerli filimciliğin endüstrileşmemiş olmasının nedenlerini büyük sermayenin bu alana girmemiş olmasında aramak yanlış olmaz. Büyük sermaye ürkektir. Çalışacağı alanın düzenli olmasını ister. Bir yandan, yapımcılığın, dağıtımcılığın, işletmeciliğin ilkel bir piyasa düzenine dayanması, öte yandan sinema salonu, yıllık filim sayısı, bilet ücretleri ve seyirci sayısı ilişkilerinin büyük sermayenin isteklerine cevap verecek nitelikte olmayışı, büyük sermayenin yerli filimcilikle ilgilenmemesi sonucunu doğurmuştur. Yerli filimcilik alanının en güçlü firmaları bile, Türk ekonomisinin bugünkü ölçülerine göre, büyük sermaye ile iş yapan firmalar değildir. Kaldı ki piyasanın bugünkü güçlü firmaları, genellikle ufak sermaye ile yapımcılığa başlamış firmalardır. Gerçekten de yerli filim yapımcılığı, küçük sermayeye, başka hiçbir alanda elde etmesi düşünülemiyecek olanaklar sağlamaktadır. Filimcilik ufak sermaye için ideal bir yatırım alanıdır.

Bir yerli filmin yapım giderleri yaklaşık olarak 250 bin liradır. Star sistemine dayanan filimciliğimizde bu paranın önemli bir yüzdesi star ücretine gider. Erkek starların ücreti 60 bin, kadınlarınki ise 40 bin liraya kadar yükselir. Bir kimseye «fotoğrafının çekilmesi» için böylesine bol keseden paralar ödemek, olsa olsa yapımcılarımızın «yardımseverlik» duygusu ile açıklanabilir. Ancak bu yardımsever davranışın temelini, seyircilerin ödedikleri bilet ücretlerine dayandırmaya yapımcıların ne derece haklarrı olduğu, üstünde durulması gereken bir konudur. Filim çalışmasının temelini meydana getiren senaryo ile yönetim çalışması için biçilen değer, star ücretinin çok altındadır. Bu değerlendirme, fikir öğesini bir yana itmiş bir sinema tutumuna uygun bir davranıştır. Senaryo ve yönetim çalışmasının, bir filmin yapım giderlerinde hakkettikleri yüzdeyle değerlendirilmesi, yapımcıların senaryo yazarı ve yönetmenin filim yapımındak gerçek yerlerini kabulenmelerine bağlıdır. Birçok yapımcının gerektiğinde yönetmenlik işini de yüklenmede bir sakınca görmediği bugünkü piyasa böyle bir anlayışın çok uzağındadır.

Bir filmin yapım gideri ortalamasının 250 bin lira olmasını, bir filim yapmak için bu paranın el altında bulunmasının gerekli olduğu yolunda anlamamak gerekir. Filmin yapım gideri ister sadece yukardaki kadar olsun, ister çok daha fazla masraflı bir filim söz konusu olsun, 40 bin lira kadar bir para yapımcının filmi gerçekleştirmesi için yeterlidir. Peşin para, karaborsadan negatif filim alınmasını, bir takım kaçınılmaz avansların ödenmesini ve prodüksiyon masraflarının karşılanmasını sağlar. Çekim çalışmalarının hızlandığı yaz aylarında, yıllardanberi negatifin karaborsaya düşmesi, piyasanın, yapımcılığın böylesine önemli bir derdini bile bir düzene sokmayı beceremediğini göstermektedir. Peşin para ile yapılan ödemelerin dışında kalan borçlanmalar bono ile olur. Yapımcı filmin daha çekimine başlamadan kadrosunu ilân edip, bölge işletmecilerinden avans olarak bono aldığından, harcamalarında bu bonoları kullanır. Yapımcı ve işletmeci bonoları çoğu kez aynı cepte birleşirler. Çünkü, ellerinde bono bulunan oyuncular, teknikerler, emekçiler, ya da işletmeci bonosunu bir an önce paraya çevirmek isteyen yapımcılar, soluğu, piyasanın ünlü «tefecisinde» alırlar. Piyasanın cankurtaranı bir Ermeni vatandaşımızdır. Yüreği yardım duyguları ile dopdolu olan bu vatandaşımız kendisine başvuran herkesin isteğini yerine getirmeye çalışır. Bunca yıldır edindiği «görgü ve bilgi» ödünç para verme işlerini düzenleyen nizamname ile Ticaret Kanununun ticari faize ilişkin hükümlerinin yetersiz olduğu sonucuna vardırmıştır kendisini!. Müracaatçıların isteklerine böyle yetersiz hükümler uygulamak haksızlığından kaçınır. Bonoları yüzde kırkla, elli arasında bir faizcikle kırar. Gece evinde bile rahatı yoktur «Bay Tefecinin.» Çoluğu, çocuğu masa başında koca koca defterlere, kalamazolara günlük giriş, çıkışı işlerken, kendisi gündüzden arta kalmış müşteri pazarlıklarını sonuçlandırmaya çalışır bir köşede.

Bugün Türkiyede yılda ortalama 150 film çevrilmektedir. Sinema salonu sayısının yaklaşık olarak bin, yıllık sinema seyircisi toplamının ise 70 milyon olduğu sanılmaktadır. Büyük kentlerin dışında bilet ücretlerinin çok düşük olduğu, filim seyircisi toplamı içinde yabancı filimlerin seyircilerinin de bulunduğu, elde edilen hasılattan vergi, sinema salonu ve işletmeci payları da çıktığı gözönünde bulundurulacak olursa, filim yapımına her yıl yatırılan kırk milyon lira sermayenin nasıl kendisini amorti ettiğini, nasıl kâra ulaştığını anlamak zorlaşmaktadır. Bilinen, 40 bin lira ile başlanabilen filimler için de iyi iş yapanların 5-600 bin lira, çok iyi iş yapanların ise bir milyon lira kadar hasılat sağlayabildikleridir. Sinema ve seyirci sayısına göre çok fazla olan yıllık filim sayısı karşısında bir çok filme yatırılan sermayeyi, ekonomik kurallar daha başlangıçta zarara mahkûm etmektedir. Buna rağmen çevrilen filim sayısında yıllardır bir sınırlamaya gidilmeyişinin nedeni, Türk sinemasının akıl erdirilemeyen yığınla gerçeğinden sadece bir tanesidir.

Babeuf Olayı

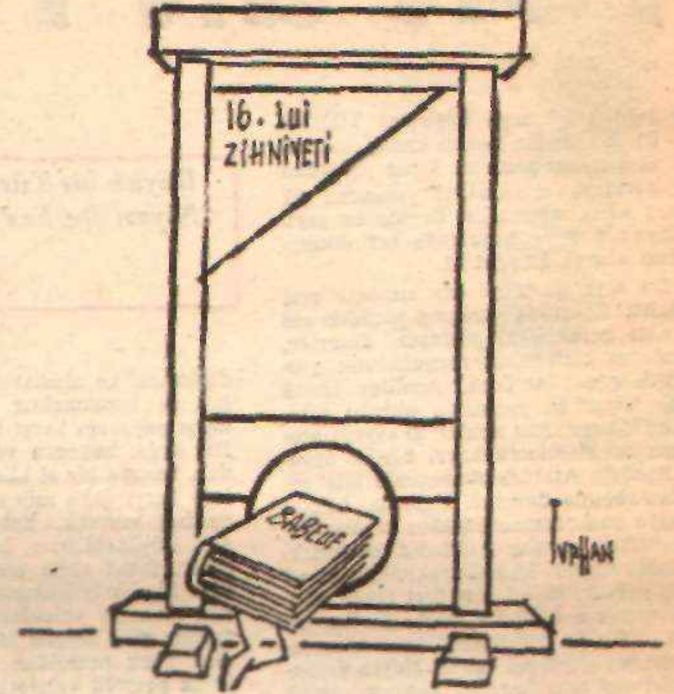
Fransız devrimci ve düşünürü Babeuf'ün «Devrim Yazıları» adlı kitabı hakkında açılan kovuşturmay. «Türk Edebiyatçılar Birliği» protesto e'*'. Birlik üyelerinden Yaşar Kemal, Melih Cevdet Anday, Memet Fuat, Şükran Kurdakul, Vedat Günyol, Arif Damar, Edip Cansever ve Demir Özlü ile olay sırasında orada bulunan avukat Orhan Arsal hakkında «Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununa aykırı hareketten dâva açıldı. Suçüstü hük... ne göre yürtülen dâvaya h... ngi bir «zabıta vak'ası» gözüyle bakmak belki mümkündür. Önemli olan, çağımızda «demokrasinin ve özgür düşüncenin yaratıcılarından ve savunucularından biri olan Babeuf'ün kitabının yurdumuzda kovuşturma konusu olabilmesidir.

Türk Edebiyatçılar Birliği, bu konudaki bildirisinde «Babeuf'ün dünyanın hiç bir yerinde kovuşturmaya uğramadığını» belirttikten sonra, aklı başında her aydının katılacağı şu sözleri söylemektedir:

«Bu davranış çağdaş uygarlık düzeyine ulaşma çabası içinde bulunan Türk toplumunu Ortaçağ'a döndürmek anlamını da taşır. Bu gidişle yarın, Ortaçağ köylü ihtilâllerinden, öbürgün ilkçağ köle isyanlarından bahseden yazıların ve kitapların da yasaklanmasına gidilirse hiç şaşmamalı. En iyisi ihtilâlsiz ve isyansız bir dünya tarihi hazırlatıp bütün Türklere onu ezberletmektir. Ancak böyle bir tarihte, Türkiye'den mutlâkiyet idaresini temizlemiş olan Atatürk ihtilâline ve bugünkü Anayasayı getirmiş olan 27 Mayıs devrimine nasıl yer verileceği söz konusu olmayacak mıdır?»

«... Türk Edebiyatçılar Birliği, bütün Türk aydın ve düşünürleriyle birlik olduğuna inanarak, bu olayı bilim ve düşünce özgürlüğüne indirilmiş, toplumumuzu küçük düşürücü bir darbe olarak gördüğünü belirtir ve kamu oyu önünde protesto eder.»

18. Asır Fransız düşünürü Babeuf'den dilimize çevrilen «Devrim Yazıları» adlı kitabın kovuşturmaya uğraması, Türk Edebiyatçılar Birliği tarafından protesto edildi (Gazetelerden)

20. YÜZYILDA İKİNCİ GİYOTİN HADİSESİ!...
(MİLLİYET'ten)

Kadıköy Tiyatrosunda Cahit Atay'ın oyunları

Ayperi Akalan

Çetin İpekkaya, Ani İpekkaya, Ege Ernart'ın öncülüğünü yaptıkları bir grup genç oyuncu: mimar Melih Koray'ın gerçekleştirdiği güzel, düzenli, her yönden elverişli bir sal...da başladılar oyunlarına.

Gençlere bu olanağı sağlayan tiyatronun sahibi Aslan Ekşioğlu (program - dergin... tanıttığına göre) ayrıca ilginç. Genç yaşta köyünden ayrılmış. İstanbulda ufak tefek işler derken «çalışkanlığı ve cesareti sayesinde kısa zamanda elliden fazla blok apartman yaptırmış». Ben yaptığı işleri ortaya koyacak en doğru ölçünün devlete ödediği verginin yüksekliğini açıklamak olduğu kanısındayım ya dergi bu yolu seçmiş.

Kısa zamanda elli blok apartmana yani aşağı yukarı elli milyona dönüşebilen bir cesaret.. Cesaretin böylesi ne Herkül'de vardı ne de Battalgazi'de. Kısa zamanda elli milyon değer sağlayan bir emek.. Böyle dev'gil bir emek ya olsa olsa efsanelerdeki dünyayı sırtlayan Atlas'ınkine denktir ya da «her mahallede bir milyoner» Alicengiz oyununun bir sonucudur. Toplumumuzun çoğunluğunun en ilkel koşullarda boğa ile savaşmak ve sağ kalabilmek cesareti tabii böylesine bir cesaretin yanında cim karnında bir nokta kalıyor.. Bay Ekşioğlu şimdi de parayı tıkır tıkır sayarak tiyatro çevresine girmiş ve «Türkiyenin en büyük özel kültür yatırımını uygulamak şerefini kazanmış». Cesaretten yana kişi oğlunun gözünü budaktan esirgemediği böyle bir kentte şeref niçin para ile alınıp satılmasın, ya da ticareti yapılmasın? Söylemek istediğim şu: Bize genç, halkçı bir yazarın en iyi oyunlarını veren genç oyuncular beğenimize değer veriyorlarsa sağ duyumuza da saygı duyup tanıtmadaki ölçüyü one göre düzenlemeliydiler. Unutmasınlar ki sermayelerini halkımızdan çıkaranlar eninde sonunda bu halkın hizmetine gerçekten girmek yolunu seçmeğe zorunludurlar. Bu yönden tasalanmasınlar. Kadıköy Tiyatrosu yatırımı nasıl olsa ve kesin olarak devam edecektir.

Cahit Atay'ın Ana Hanım Kız Hanım'ını seyrederken bir yöntem olan epik tiyatronun, bir toplumun belli bir döneminde gerekli olanı söylemenin zorunlu olduğu yerde kaçınılmaz, «ken dikendiliğinden» bir biçim olduğunu düşündüm. Bu konuda ileri sürmek istediklerimin hepsine de Aziz Nesin derinlemesine deyinmiş Kent Oyuncularının dergisinde. O yazıyı okuyacaklar C. Atay'ın Brecht oyunlarının klişelerini olduğu gibi kopya edip, oyunun orasına burasına yamamadan da Ana Hanım Kız Hanım'ı bütünü ile Brecht'çi bir davranışta kurduğunu ileri sürmemi haklı bulacaklardır. C. Atay ustalığının, güçlülüğünün tartışma götürmediği bir yazar. Yine de söylemek istiyorum. Atay her oyununda bir daha ileri gidiyor. Diyaloglarında az bulunur bir sadelik, akıcılık ve sağlamlık var. İncir çekirdeğinden oyun üretme çabasında bunalıp duran nice oyun yazarları vardır ki çoğunlukla tek perde yazıyor diye Atay'ı «soluksuz» bulurlar. Gelsinler de bu yazarın özellikle son oyunlarındaki malzeme, konu ve kişi bolluğunu ve bu ögeleri kullanmaktaki ustalığını görsünler. Anadolucul bir zenginlikte Atay.. Bu kez de (Kadıköy Tiyatrosunda) önce Memet'lerine bir de Yangın Memet katarak kan dâvası konusunu alıyor ele, güler misiniz, ağlar mısınız dedirtiyor. Sonra çıkıyor büyük şehrin insanlarının, daha çok kadınlarının karşısına. Hani kadınlar ya para, pul, ya giyim kuşam, ya da güzellik, mutluluk yarışmasındadırlar ya o da da köy kadınlarını sürüyor sahnenin çiğ aydınlığına... Ana Hanım, Kız Hanım da kadın.. Doğalarından ötürü (can çıkmayınca huy çıkmaz örneği) onlar ... yarışma sevdasındalar. Birbirilerini çeke çekiştire yarışacaklardır önünüzde. Kim daha üstün gösterip kabaracaklar. Yarıştırdıkları da ne? Dert.. Dertten başka varlıkları olmayan iki yoksul kadın yarışıyorlar Atay'ın oyununda..

Atay tiyatroya dolaylı gelmemiş, tiyatro ile başlamış, gerçek bir tiyatro yazarı. Kimi vazgeçecek, kimi başaramıyacak, kimi gişelerde oyalanacak ama Atay tartışmasız kalacak.

Koray'ın geniş, derin sahnesine Yücel Tanyeri yalınlaştırılmış, soyutlaştırılmış, plâstik bir dekor yapmış. Gerçekçi kostümlerle de birleşince bu dekor çok olumlu bir etki yapıyor. Yönetici Çetin İpekkaya'nın yorumu temposu şiirli, farsımsı uygulaması hem yerinde hem güzel. İpekkaya her iki oyunda da yer yer çok güzel bir oyun veriyor Ne var ki, yan oyuncular ellerinden bütün geleni yapmalarına rağmen amatörce kalıyorlar, aksıyorlar. İlerde kendi başına bir isim olacağına inandıran genç Ayşe Erman'ın dışında iyi oyuncu yok içlerinde.. Bu yüzden her yana birden yetişmek, oyunu zaman zaman tek başına yüklenmek çabasına girişiyor İpekkaya. Bu çaba içinde ölçüyü kaçırıyor, bozuyor oyununu. Hiç aksamayan ağzı, tutarlığı, türküsü, duygululuğu bütünü ile çok güzel bir oyun veren Ani İpekkaya.. Ani İpekkaya bu rollerinle oyuncu kişiliğini iyice pekiştirdi.

Atay'ın oyunlarını ise her tiyatroseverin tekini kaçırmadan görmesi gerekli. Bir de bu oyunu gördükten sonra iki kadından hangisinin derdinin «daha mühim» olduğunu insanseverlik, halkseverlik adına düşünmek gerek. Elbet bir şeyler yapmak gerekirliliğine geleceksiniz. Yazarın istediği, benim Brecht'gil dediğim çağırı da bu zaten.

Çokça ediyoruz Brecht'in sözünü. Öğrenelim, oynayalım, iyi bilelim epik tiyatro ile Brecht'i ya, bana kalırsa biz daha çok nice Atay'ların yolunu gözleyelim.

YÖN'ÜN YÜKSELTTİĞİ SES

Büyük bir Türk dostu olan Amerikalı Profesör Fay Kirby — Niyazi Berkes'in karısıdır —, Türk gençl'ğini millî petrolü satma kampanyasına çağırıyor.

Fay Kirby Berkes

Yeniden çıkmaya başlayan YÖN'ün ilk sayısından benim kadar sevinen olmamıştır sanırım. Uzun yıllardan beri görülmiyen «Atatürk yolunda» ilk sağlam adım sayılabilir. İleride bu sayı Türkiye'nin fikir hayatında bir dönüm noktası olarak kalacaktır.

Bu sayı ile YÖN bir «imdat» sesi yükseltti. Kurtuluş savaşının yeniden ele alınması gerektiğini gösterdi. Yazarlar, aydınların birleşmesi zorunluğunu göstermede güzel bir örnek verdiler. Hattâ Yaşar Kemal'in yazısında olduğu gibi, otokritik kapılarını açtılar. O sayıda gösterilen problemlerin hepsi büyük dâvalar. Bazıları Atatürk zamanında bile çözümlenememiş dâvalar. Halbuki, bugün Türkiye onun zamanındakine kıyasla daha tehlikeli şartlar içindedir. önderlikten mahrumdur. Ulusal teşkilâtlanma ve birlik yoktur. Millet fert fert âdeta dünyaya dağılma halinde. Böyle şartlar altında, YÖN'ün yükselttiği sesi işitenlerin bir şey yapması gerek. Neyin üstünde birleşip onu hareket noktası olarak almalı? Birleştiklerini nasıl ve neyle ifade etmeli?

Bu soruların ciddî olarak ele alınması zamanı gelmiştir. YÖN'ün o sayısı dolayısiyle bunlar hakkında düşündüklerimi bildirmek isterim.

1. Ulusal Kurtuluş yıllarında Türkiye ulus boyunca bir savaş verdi. öyle bir duruma tekrar bir daha gelmeden yapılacak başka savaşlar da vardır. Her savaşın mutlâka bir ordu savaşı olması şart değildir. Ulusların hayatında bazan öyle zamanlar olur ki kendilerini korumak için ellerinde hiç bir askerî imkân olmıyabilir. Halkın ve özellikle gençliğin teşkilâtlanması, belirli amaçlar üzerinde harekete geçmesi ile kanun ve kamu düzeni sınırları içinde yapılacak savaşmalarla çok büyük dâvalar kazanılabilir. Türk ulusculuk geleneğinde bu taraf zayıf kalmıştır. Bu yüzden yazarlar önemli dâvaları ele alırlar, tehlikeleri anlatırlar. Bunların gerektirdiği şekilde harekete geçecek olan makam ancak devlet olarak görülür, ve devletin harekete geçmediği veya geçemediği anlarda dâvalar askıda kalır, hattâ söylene söylene bıkkınlık verir; yazanları da bezdirir. Öte yandan, bugün kuvvetli bir varlık olarak doğmuş olan gençlik iş ve hareket susamışlığı içinde kıvranır.

Petrol Savaşına Çağrı

2. Niçin hep böyle devam etsin? Meselâ YÖN'ün gösterdiği gibi bugün önemli bir petrol dâvası var. Geçen yaz on bine yakın kilometrelik yolculuğumdan ve temaslarımdan şunu anladım: petrol şirketleri, Demokrat Parti zamanı yabancı gözlemcilerin ve diplomatların «Türkiye'de her şey kolaylıkla olur» yolundaki hükümlerine aldanarak, petrol işlerinde alelâde ticaret işlerine daldılar. Kendi memleketlerinde alışık oldukları usullere göre iş yapmayı makûl gördüler. Tuttukları yolun varacağı sonuç, kısa zamanda Türk petrolünü piyasa dışı etmek, sonra yeraltı petrol kaynaklarını elde etmeyi uluslararası bir rekabet konusu haline getirmek. Dünya petrol kaynaklarına hâkim olan malî kuvvetlerin sayısı az ve icabında aralarında bölüşmeler yapma imkânları çok olduğu için yabancı sermaye yeraltı kaynaklarını nasıl olsa cepte keklik saydığından, bütün kuvveti Türkiye'nin benzin yoğatımı ticaretine yönelttiler. Buna o kadar yöneldiler ki bu arada «dağıtma istasyonlarımız iflâs ederlerse ne yaparız?» sorusunu akıllarına bile getirmediler. Yabancı petrol şirketleri, İran, Venezuela, Kuveyt gibi yerlerde ticarî çıkarlarını ulusçuluk hareketlerine karşı korumada tecrübeli oldukları halde, Türkiye'de bunları düşünmeğe lüzum görmediler. Hattâ, Atatürk devrinde yabancı misyonerlere verilen dersten de bir şey öğrenmediler. Bu hataları sayesinde şimdi ticarette tecrübesi olmayan, dünya görmemiş, hattâ çoğu öğrenci olan Türk vatandaşı onlara kısa zaman içinde iyi bir ders verebilir. Bunları ticaret alanında iflâsa mahkûm edebilir.

Zorla müşteri bulun diyemezler

3. Yabancı petrolcülerin amacı Türk petrolünden müşteri kapmak ve herhangi ulusal direnme karşısında zararlarını diplomasi ve uluslararası mevzuat iddiaları ile kapatmaktır. Gençlerin bunlara karşı yapacağı karşı tedbirler şunlardır: Bir defa, heyecan ve hiddete kapılmadan, havaya bir el bile kaldırmadan bunlara karşı daha müessir olacak tedbirlere baş vurmak. Yabancı şirketler her şeyi düşünebilirler, her şeye başvurabilirler, fakat «bize zorla müşteri bulun» diye hiç bir hükûmeti zorlayamazlar. Lâzım olan şey yolcuların dikkatini bugün tavşan gibi üreyen Mobil, Shell, BP'lerden Türk petrolüne çevirmektir. Sırf Türk petrolü müşterisi olmakla bugün kimsenin yolda benzinsiz kalma tehlikesi yoktur. Türk petrolüne müşteri sağlama kampanyasının en tabiî başlangıcı, YÖN okuyucularının şahsen müşteri olmasıdır. Bununla, gerçek «toplumcu»larla, «makale toplumcuları» belli olacaktır.

İkinci yapılacak şey kampingdir. Her hafta sonu küçük gençlik grupları Türk petrol istasyonlarının yanına 30 - 40 ağaç fidesi dikerek amaçlarını ifade edebilirler. Bunun bir faydası şudur: Aydının halkla bir temas kuramadığından şikâyet edilir; fakat aydının bütün söyledikleri yalnız kendilerinin okudukları dergilerden öteye gidip halka ulaşmıyor. Tecrübelerimiz göstermiştir ki halka ulaşmanın en iyi yolu bir şey yapmaktır. Halk yazılanı değil, yapılanı daha çok, daha çabuk duyar ve anlar. Bundan başka, yıllardır Basın ve radyoda yabancı siyaset ve din olaylarına dair halka bol bol havadis veriyor; fakat şimdi Türkiye'de gençliğin ve aydınların yaptıklarını halka bol bol tanıtmak, haber vermekle mesul olanlara düşecek bir ödev olacaktır.

Üçüncü yapılacak iş gençlerin kendi kaynak ve vasıtaları ile Türk petrol satış yerlerinin yanına çekici, elverişli dinlenme yerleri yapmaktır. Yabancı petrolcular Türk halkının suya, ağaca, güzelliğe karşı sevisini iyice istismar ediyorlar. Beşer onar kişilik gençlik grupları ceplerinden bir miktar çimento, tahta, veya yelken bezi, hattâ kamış tedarik ederek, ne kadar acemi olurlarsa olsunlar, petrolcuların yaptırdıkları ayarında iş görebilirler. Bu satış yerlerinde gördüğüm yapılar, Am-rika'da «kendi kendine yap» usulünde yapılan amatör işçiliğinden öteye geçmemektedir. Bu yerlere gençler dâvayı anlatacak afişler koyabilirler. Oraya cezbedilen müşteriler için piknik yiyecek ve içeçekleri satacak çocuklar bulmak işten bile değildir. Böyle cazip çardaklar yapmak için sonsuz sayıda hazır plânlar vardır ve bunları sağlanmak basit bir iştir. Fakat gençlerin kendileri deneyleri ile en elverişli olanları bu'abileceklerdir.

Denize taş atma gibi gözüken bu gibi çalışmaların sağlayacağı sonuçlar büyüktür. Tutulacak yolun temelindeki prensibi açıklamak için vaktiyle Atatürk zamanında kullanılan aynı metodu misal olarak vereceğim. Köy Enstitüleri kurulurken Düziçinde bir Alman misyoner hastanesi, Kızılçullu'da bir Amerikan misyoner kolleji vardı. Bunlar, vaktiyle devletin kendilerinden istediği şeyi yani Türk rejiminin amaçlarına göre çalışmaktansa kapılarını kapamayı tercih ettiler, böylece amaçlarının başka olduğunu açığa vurmuş oldular. Kendilerine yararı olmayacak bir kurumun devamı için masrafları göze alamadılar. Binalarında yatan sermayeyi geri almak için çeşit ayak oyunlarına giriştiler. Binalar boş ve bakımsız kaldı. Bunu acındırıcı dillerle yapıp Türk devleti rejimine karşı propaganda yapmağa bile kalktılar; hattâ bunda yardımcı Türk vatandaşları buldular. Gene fayda etmedi. Atatürkçülük karşısında yola geldiler. Daha da sıkıştırılabilirlerdi. Kızılçullu için bir miktar para verildiği halde, hediye ettik iddiasında bulundular. Halbuki, bunlara hediye ettirmek de mümkündü.

Petrol Savaşı bilinci

Azimli, ülkücü, iş yapan gençlik yabancı petrolcuların Türk petrolüne karşı açtığı savaşı buna benzer metodlarla yenebilirler. Petrolcülerin çıkarları, misyonerlerin çıkarlarından kat kat büyüktür. Yazarların, işin esasını iyice aydınlatması gerekir Türk ham petrol istihsalinin neden ve nasıl kösteklendiği, benzin ticaretinin tamamiyle yabacı sermaye eline geçmesinin Türk petrollerinin geleceği için ne sakladığı, Türk petrolü Türk müşterileri desteklenmemesi yüzünden açılan kuyuların kapatılmasına kadar giderse ne kadar ulusal yatırım, bilgi, emek hattâ sendikalaşma kaybı olacağı, bunun nasıl Türkiye'nin bağımsızlık ve haysiyetini yokedici bir şey olacağı, Amerika gibi petrolca zengin memleketlerin neden yabancı hampetrol yığdığını, petrol savaşının dünya ölçüsündeki tehlikesi iyi anlatılmalı, yayılmalıdır. Bir kelime ile, Türkiye'de bir petrol dâvası şuuru yaratılmalıdır.

Kıbrıs Türklerinin savaşı riskli olmayan, ergeç savaş verilmiyecek yer olmadığını göstermiştir. Böyle bir dâvada kazanan gençlik ulusal varlığa karşı her türlü tecavüzü yenecek olgunluğu kazanacaktır. Bu gibi seferberlikler hem millî, hem kanunî, hem medenî, hem insanidir. Gençliğin başarılı iş yapma susuzluğunu giderecek, kanun ve ulusal haklar çerçevesi içinde disiplinli ve azimli bir dâvanın peşinde gitmesi huyunu yerleştirecek, onu medenî hakların eğitimi içinde pişirecektir.

Bunu yoluna koymak için bir mevsim geciktirmemelidir ki zaman ve emek istiyen işlere girişebilsin. 19 Mayıs veya 27 Mayıs geç midir? Artık Anıt Kabir önünde ağlamaya son verme zamanı gelmemiş midir?